

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Jana Suková

**Novinářská organizace v kontextu
událostí Pražského jara a jeho následků v
době normalizace**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Bc. Jana Suková**
Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe, Ph. D.**

Obhajoba: **rok 2016**

Bibliografický záznam

SUKOVÁ, Jana. *Novinářská organizace v kontextu událostí Pražského jara a jeho následků v době normalizace*. Praha, 2016. 129 s, xxii. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce se zabývá situací ve Svazu českých novinářů v období Pražského jara a normalizační době. Cílem práce je objasnit čtenáři, jakým způsobem se vyvinula situace po intervenci Sovětských vojsk v srpnu 1968.

Pražské jaro je obecně pojímáno jako období, ve kterém došlo k uvolnění režimních opatření a nastolení progresivních myšlenek. Naopak po okupaci nastala doba normalizace, jež s sebou přinesla mnohá represivní opatření. To vše se odrazilo i ve fungování Svazu novinářů, potažmo v celém mediálním odvětví. Na funkci Svazu je pohlíženo především z hlediska politického a ideového ukotvení. Pozornost je věnována i organizaci Svazu.

Text se týká let 1968 až 1972 a pojímá tak část historie od Pražského jara po VI. sjezd Svazu, který prezentoval oddanost novinářské obce Komunistické straně Československa. Popisuje, jak novináři přizpůsobovali svou činnost režimu. Důraz je kladen na to, jakým způsobem se novináři prezentovali, jaké vztahy ve Svazu panovaly a jak se měnilo postavení a prestiž novinářského povolání ve společnosti před, ale i během normalizačního období.

To vše je pevně historicky ukotveno tak, aby se případný čtenář mohl lépe zorientovat a pochopit celkové dobové souvislosti.

Klíčová slova

Československá socialistická republika, Svaz českých novinářů, Svaz československých novinářů, Pražské jaro, normalizace, konsolidace, novináři, prověřkové komise, společenská represe, mediální vývoj, počátek sedmdesátých let

Abstract

The diploma thesis describes the situation in Czech Union of Journalists during the Prague Spring era and the normalization era. Its aim is to explain to the reader how the situation changed after the intervention of Soviet army in August 1968.

Prague Spring is generally perceived as a period of regime measures release and progressive ideas establishment. On the other hand, in the era after the Occupation started the period of normalization and consolidation, which brought many repressive measures to light. It all took its toll in the function of Union of Journalists and the whole media sphere. The function of the Union of journalists becomes important from the political and ideological view. Attention is on the Union's structure as well.

Thesis is focused on the period of 1968 to 1972 and embraces the historical events from Prague Spring to VI. Congress of the Union, in which the allegiance to Communist Party of Czechoslovakia was pledged by the journalists. It describes how the journalists were forced to conform their pursuit to the regime. Main focus is on the way of presentation of the journalists themselves, the relations in the Union and the change of the prestige and role of the journalist in the society before and after the normalization era.

All of this is historically founded, so the reader is able to understand the topic and grasp the true meaning of historical facts.

Keywords

Czechoslovak Socialist Republic, Czech Union of Journalists, Czechoslovak Union of Journalists, Prague spring, normalization, consolidation, journalists, screening commissions, social repression, media evolution, beginning of the seventies

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci na téma *Novinářská organizace v kontextu událostí Pražského jara a jeho následků v době normalizace* zpracovala samostatně, na základě deklarované odborné literatury a případně dalších informačních zdrojů, jejíž úplný výčet v práci uvádím.

Zároveň zde vyjadřuji svůj souhlas s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro další účely výzkumu studia.

V Praze dne 12. 7. 2016

Bc. Jana Suková _____

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu PhDr. Janu Cebemu, Ph. D. za odborné vedení a za poskytnuté rady při zpracování této práce. Svůj dík bych chtěla také vyjádřit pedagogům Katedry mediálních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy za předávání cenných rad během mého vysokoškolského studia.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENTKA:	
Příjmení a jméno diplomantky: Bc. Suková Jana	Razítko podatelny: <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd <hr/> Došlo dne: -2 -06- 2014 -1- Oj: 4484 Příloh: Státní úřad hesla Přiděleno: </div>
Imatrikulační ročník diplomantky: 2013/2014	
E-mail diplomantky: sukovaj@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/ prezenční forma studia	
Předpokládaný název práce v češtině: Novinářská organizace v kontextu událostí Pražského jara a jeho následků v době normalizace.	
Předpokládaný název práce v angličtině: Union of the Journalists following of events Prague spring and its consequences at the time of Normalization.	
Předpokládaný termín dokončení LS 2014/2015	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování: Ve své práci se chci zaměřit na Svaz českých novinářů a jeho fungování na konci let šedesátých, ale především postihnout i změny, které se ve svazu udály počátkem let sedmdesátých. Přičemž by tato diplomová práce měla plynule navázat a obohatit mou bakalářskou práci: „Svaz českých novinářů v období Pražského jara“, v níž jsem se zaměřila na fungování tohoto svazu výhradně v dané době a zároveň jsem se snažila zasadit změny týkající se svazu do všeobecného dění ve společnosti.	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy: Cílem diplomové práce bude v krátkosti postihnout ideové a postojové reformy ve Svazu českých novinářů v době Pražského jara. Přičemž se na tuto problematiku zaměřím zvláště skrze dobové materiály tak, abych doplnila zajímavými informacemi již zmiňovanou bakalářskou práci. Zaměřím se tedy především na Národní archiv a dobový tisk. Stěžejní část práce se však bude týkat normalizačního období a s ním spojenými změnami, které postihly nejen novinářskou obec. Tímto způsobem chci popsat, jak se ze Svazu českých novinářů, jenž se během Pražského jara postupně stával proreformním svazem, stal svaz, jenž byl s nástupem normalizace stíhán nejrůznějšími restrikcemi. V této části práce budu čerpat nejen ze zmiňovaného archivu a dobových periodik, ale také ze sekundární literatury. Přičemž bych chtěla část práce věnovat konkrétním novinářským osobnostem a jejich osudům.	

Předpokládaná struktura práce:

Po krátkém uvedení do oblasti bude následovat přibližně 8 – 9 kapitol.

Příčemž první dvě kapitoly se budou ještě týkat Svazu českých novinářů v roce 1968. Zde doplním problematiku, o které jsem psala svou bakalářskou práci o nově zjištěné poznatky a zároveň uvedu případného čtenáře do širšího kontextu problematiky.

Dále budou následovat kapitoly, které se již budou zabývat atmosférou, jež nastala nejen ve společnosti jako takové, ale i v novinářské organizaci po okupaci Československa. Zde se zaměřím především na prověrky, které se udály ve svazu novinářů a jaké důsledky to ve svazu přineslo. Příčemž tuto problematiku zasadím do celospolečenského kontextu restrikcí v dané době.

Další z kapitol se pak bude věnovat konkrétním osudům jedinců – tehdejších členů novinářské organizace – a tomu, co pro ně konkrétně normalizační období znamenalo. Příčemž od této kapitoly očekávám určité ozvláštnění předchozích (převážně popisných) kapitol.

Předpokládám, že takto postihnu přeměnu Svazu českých novinářů od roku 1968 – 1972. Samozřejmě celá diplomová práce bude zakončena kapitolou, kde zhodnotím svá zjištění a své nahlížení na problematiku se pokusím uzavřít.

Vymezení podkladového materiálu:

Diplomová práce by měla být opřena převážně o dokumenty z Národního archivu, které by mi při podrobnější studii mohly pro mou diplomovou práci odhalit zajímavé souvislosti. Zde se zaměřím zvláště na Archiv syndikátu novinářů; a to na knihu číslo 551; kartony 582, 583, 556 a 558. Poznatky, které zde naleznou, chci poté propojit s informacemi z nejrůznější sekundární literatury. A to ať už se tato literatura bude týkat oblasti dobového zakotvení problematiky, funkce svazových orgánů a svazu jako takového; ale bude se také především jednat o sekundární literaturu, v níž soudobí novináři vzpomínají na tuto dobu svého profesního života. Výjimkou nezůstane ani avizovaná práce s dobovým tiskem. A to především s periodiky Svazu českých novinářů – *Novinář* a *Reportér*, které prostudují přibližně od roku 1968 až do konce roku 1972.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kombinace historické a popisné metody.

Základní literatura:

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, 439 s. *Turnalistika a komunikace*. ISBN 978-802-4730-288.

Tato publikace přináší čtenáři chronologicky řazené události, které se týkají nejen mediálního vývoje, ale i nejdůležitějších událostí 20. století. Věnuje se nejen tisku, vzniku vysílání rozhlasu a televize, ale také příslušným legislativním úpravám a danou problematikou vždy zasazuje do společenské situace. Zároveň neopomíjí významné osobnosti z mediálního prostředí, kterým vždy věnuje krátké medailonky.

HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: Výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha – Brno: Doplněk Brno, 2004. 441 s. ISBN 1081-273-2004.

Tato kniha je jedním ze svazků uceleně koncipované ediční řady *Prameny československé krize 1967–1970*. Smyslem této řady je zpřístupnit nejzávažnější dokumenty, které většinou nebyly publikovány a nejsou běžně dostupné. Uváděný svazek ediční řady obsahuje soubor textů politické publicistiky z let 1968–1969. Zabývá se otázkou, zda opravdu byl tisk, rozhlas a televize jakousi opoziční silou, suplující reálnou politickou alternativu, vůči komunistickému monopolu moci.

HUDEC et al. *Z historie naší novinářské organizace (1877–1987)*. Praha: Novinář, 1987, 190 s.

HUDEC et al. *Z historie naší novinářské organizace (1877–1987)*. Praha: Novinář, 1987, 190 s.
Kniha je jakousi vzpomínkou na vývoj Svazu československých novinářů. I přes komunistickou ideologii, která se zde promítá, si lze o vývoji svazu jako takového díky této publikaci utvořit jasnou představu.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: Kořeny reformy 1956–1968*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. 832 s. ISBN 978-80-87029-31-2.
Kniha pojednává o vztahu společnosti a moci v období minulého režimu. Autor se zabývá zejména hlavními zdroji rozporů a jejich vývojem ve společenskou krizi, z níž vzrostly reformy roku 1968. Vzhledem k obsáhlosti tématu se autor zaměřuje zvláště na nejzávažnější společenské a politické konflikty. V knize je celá problematika řešena specifickým způsobem nahlížení na události, v textech se také vyskytuje množství citací z dobové literatury.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o., 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.
Kniha přibližuje vývoj českých médií, především tisku, rozhlasu a televize, ale také proměny tiskových agentur, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese v době, kdy byly České země součástí Československa (v letech 1918–1992). Nabízí tak poutavý obraz české společnosti 20. století netradiční perspektivou jejich médií.

KÖPPLOVÁ, Barbara et al. *Dějiny českých médií v datech: Rozhlas, televize, mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, 461 s. ISBN 80-246-0632-1.
Jedná se o stručný, heslovitý výčet událostí, které se týkají mediálního odvětví. Kniha zahrnuje nejpodstatnější změny ve vývoji médií - a to včetně výčtu legislativních úprav.

MALEČEK, Stanislav. *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968–1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro*. Vyd. 1. Praha: Klub novinářů Pražského jara '68, 1993. 127 s.
Tato publikace přináší třicet svědectví z řad Klubu novinářů Pražského jara '68. Jedná se o vzpomínky těchto členů k revolučním událostem Pražského jara.

Diplomové a disertační práce k tématu

Jak jsem již zmiňovala výše, hlavní práce k tématu, na kterou se budu ve své diplomové práci odkazovat, bude má bakalářská práce, jejíž jsem na FSV UK obhajovala v roce 2013. Ostatní uvedené práce se sice přímo Svazu českých novinářů netýkají, ale mohla bych z nich, myslím, také při psaní práce čerpat.

SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

FENCL, Ondřej. *Institucionální tlak na práci novináře a jeho autocenzurní aktivity v kontextu reform konce šedesátých let*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

KONČELÍK, Jakub. *Média a Pražské jaro; Kontrola a řízení tisku v souvislostech československé krize konce 60. let*. Praha, 2008. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

LOUVAROVÁ, Jana. *Profil vydavatelství Novinář*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

MAŠKOVÁ, Tereza. *Média a protirežimní aktivity konce normalizace*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

NOVÁKOVÁ, Denisa. *Osobnosti novinářů – seniorů v Praze*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

ŠEVČÍKOVÁ, Tereza. *Rok 1968 v médiích*. Brno, 2007. 64 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

Datum / Podpis studentky

2.6.2014

Jana Cech

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga (J. CECH)

2.6.2014 / J. Cech

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

1. Obsah

1.	Obsah	1
2.	Úvod.....	4
3.	Československo a rok 1968	7
3.1.	Proměna kulturní oblasti	7
3.2.	Politická atmosféra v zemi.....	8
3.2.1.	Situace na jaře 1968	8
3.2.2.	Svobodné období sdělovacích prostředků.....	9
3.3.	Eskaľující napětí ve společnosti	9
3.3.1.	Vztah mezi novináři a vedením státu.....	10
3.3.1.1.	Dubnový aktiv novinářů	11
3.3.1.2.	Červnové zrušení Ústřední publikační správy a mimořádný sjezd Svazu československých novinářů.....	11
3.3.2.	Malá novelizace tiskového zákona	12
3.3.3.	Manifest Dva tisíce slov.....	13
3.3.4.	Jednání v Čierné nad Tisou.....	14
3.3.5.	Mezinárodní jednání v Bratislavě	15
3.3.5.1.	Reakce novinářů na mezinárodní jednání	16
3.3.6.	Aktiv československých novinářů	17
4.	Osudové srpnové dny roku 1968	18
4.1.	Svaz českých novinářů a média během prvních okupačních dní.....	18
4.2.	Vysočanský sjezd.....	20
4.3.	Moskevská jednání.....	20
4.4.	Nastolení pořádků dle Moskevského protokolu.....	23
4.5.	Cenzurní opatření	24
4.6.	Zdánlivě uklidněná situace.....	26
5.	Dozvuky Pražského jara	28
5.1.	Bílá kniha	28
5.2.	Českoslovenští novináři a Bílá kniha.....	29
5.3.	Černá kniha - Sedm pražských dnů.....	30

5.4.	Perzekuce některých periodik	31
5.5.	Listopadové zasedání ÚV KSČ.....	33
5.6.	Novinářská nevole v listopadu 1968	34
6.	Federalizace Československa	38
6.1.	Hořící pochodně za svobodu.....	39
6.2.	Situace v médiích	41
7.	Hokejové události	44
7.1.	Aeroflot	45
7.2.	Média a jejich provinění.....	45
7.3.	Postavení Svazu českých novinářů k hokejovým událostem.....	47
8.	Plenární zasedání KSČ v dubnu 1969.....	49
8.1.	Rozporuplná reakce novinářské obce.....	50
8.2.	Definitivní zastavení Reportéra.....	52
9.	Slovo do vlastních řad.....	54
9.1.	Koordinační výbor tvůrčích svazů	56
9.2.	Květnové plénum ÚV KSČ a Svaz novinářů.....	57
10.	Výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa.....	60
10.1.	Svaz novinářů a roční výročí.....	61
10.2.	Plenární zasedání ÚV KSČ v září 1969	62
10.3.	Situace ve Svazu novinářů.....	64
11.	Rok 1970, počátek čistek ve společnosti	67
11.1.	Situace ve Svazu novinářů a v médiích obecně.....	69
12.	Poučení z krizového vývoje.....	73
12.1.	Směrnice o centrální evidenci kontrarevolucionářů	74
12.2.	Řádný XIV. sjezd KSČ.....	75
12.3.	Situace ve Svazu novinářů.....	76
12.4.	Svaz novinářů na počátku roku 1972	77
13.	Řádné sjezdy Svazů novinářů v roce 1972	79
13.1.	II. sjezd Svazu českých novinářů v dubnu 1972	79
13.2.	Sjezd Svazu československých novinářů v květnu 1972	81
14.	Prověřkové komise a „očistění“ společnosti.....	84

14.1.	Prověrky v novinářské obci	87
15.	Samotní novináři v Novináři – obsahová analýza	95
15.1.	Aplikace metody.....	95
15.2.	Konkrétní obsahová analýza periodika Novinář	96
15.3.	Analyzování měsíčníku Novinář	97
15.3.1.	Vzdělávání novinářů	97
15.3.2.	Přijímání nových členů	99
15.3.3.	Svoboda vyjadřování a její pojetí.....	101
15.3.4.	Změny společenských poměrů v očích novinářů.....	103
15.3.5.	Postavení žurnalistiky a žurnalistů samotných	105
15.4.	Shrnutí prováděné analýzy na periodiku Novinář	108
16.	Závěr	114
17.	Summary	117
18.	Bibliografie	119
19.	Seznam zkratk	127
20.	Obrazové přílohy	128

2. Úvod

Téma práce pojednává o novinářích a jejich Svazu v období nastupující normalizace a těsně před ní - tedy v době Pražského jara. Novinářské povolání je specifické. Na jedné straně vypovídá o společnosti v určité době, neboť ji popisuje a zajímá se o její problémy, avšak na straně druhé vlastní publikací onu společnost determinuje a utváří tak agendu témat ve společnosti. Takto bychom mohli uvažovat o médiích v demokratických systémech, ale v totalitních režimech bývá situace komplikovanější, neboť fungování samotných médií bývá často řízeno státním aparátem. Přelom šedesátých a sedmdesátých let přinesl mezi československé novináře rozpor mezi těmito systémy a bylo nutno se s ním vypořádat. Během období Pražského jara, které nastalo v roce 1968 a přineslo celkové uvolnění a demokratizaci společnosti, měli totiž novináři v Československu možnost psát svobodně bez cenzurních zásahů. S blížícím se létem se však vyhrcovala situace mezi československou a sovětskou politickou garniturou. Moskva nebyla spokojena s nově nastolenými poměry v naší zemi. Mezinárodní spory vyvrcholily zásahem do suverenity československého státu intervencí vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Prakticky od září téhož roku nastalo období, kdy bylo nuceno nejen politické vedení, ale také občané, ustupovat před požadavky Sovětského svazu. Tato situace odpovídala i atmosféře mezi členy Svazu. Novinářská organizace se během Pražského jara stala předním podporovatelem progresivních demokratických myšlenek a veřejně se zasazovala o svobodu slova a vyjadřování. Od okupace Československa byla nucena ustupovat kvůli nátlaku, který na ni byl činěn od Komunistické strany, respektive Sovětského svazu. V roce 1969 byl do čela Komunistické strany zvolen Gustav Husák a započalo tak období prověřkových komisí, vylučování z KSČ i z organizací Národní fronty (pod níž se řadil i Svaz novinářů). Vyloučení byli všichni členové, kteří se odmítli podříditi normalizačním praktikám. Samotný Svaz v této době vyloučil ze svých řad prakticky polovinu osob. Mezi lety 1969 a 1971 lze sledovat, nejen jakým způsobem se proměňoval samotný postoj vedení Svazu, ale také reakce organizace na společenské dění. Když se v roce 1972 konal sjezd Svaz československých novinářů, došlo k oficiálnímu potvrzení prezentace novinářů, jakožto oddaných pracovníků podporujících Komunistickou stranu Československa, politiku

Sovětského svazu a ideologii marxismu-leninismu. Krátké svobodné období médií v druhé polovině 20. století, jenž přineslo Pražské jaro, tak definitivně skončilo.

Téma práce jsem si zvolila proto, že jsem již na Fakultě sociálních věd studovala bakalářský obor Mediální studia, kde jsem v rámci závěrečné práce¹ zpracovávala problematiku Svazu československých novinářů. Tehdy jsem se ovšem zaměřila přímo na období Pražského jara a snažila jsem se popsat, jaké historické souvislosti vedly k demokratickým změnám v rámci totalitního režimu a jak se transformace společenské atmosféry projevila ve Svazu novinářů. Proto mi přišlo vhodné ve studování problematiky nadále pokračovat. Samotnému Pražskému jaru jsem věnovala v diplomové práci méně prostoru a zaměřila jsem se spíše na období, které po roce 1968 nastalo. Diplomová práce tak především popisuje období nástupu tzv. Husákova režimu. Tedy počínající fázi normalizace, v rámci které došlo v Československu k nastolení nových společenských poměrů.

V předkládané práci se čtenář setká s problematikou a událostmi, které se bezprostředně týkají novinářů a jejich svazové organizace. Osobně jsem však zastáncem toho, že informace je nutné zasadit do dobového kontextu a ucelit čtenáři představu o dané době. Jen tak lze pochopit pravou podstatu nastolených problémů. A právě proto se v práci z velké části zabývám historickým kontextem dané problematiky.

Ve své bakalářské práci jsem pracovala výhradně s dobovými a sekundárními zdroji. Obdobně jsem postupovala i v práci diplomové, ale zdroje jsem obohatila o bádání v Národním archivu, kde jsem procházela dobové materiály Svazu. Navíc jsem se rozhodla práci doplnit také krátkou obsahovou analýzou. V rámci ní jsem ve svazovém periodiku *Novinář*, jenž byl vydáván přímo pro členy Svazu, sledovala, jakým způsobem o sobě novináři smýšlí: jak vnímají poslání a postavení novinářského povolání i jakými tématy se zabývají. V původním záměru, který jsem předkládala v tezích, jsem se zavázala, že se v práci budu věnovat konkrétním novinářům - dobovým pamětníkům. Rozhovor s pamětníkem jsem uskutečnila již v průběhu magisterského studia metodou orální historie. Jednalo se o pana Jindřicha Beránka, dnešního předsedu

¹ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

Klubu novinářů Pražského jara '68 při Syndikátu novinářů České republiky. Uvedený rozhovor však v práci publikován v konečném důsledku není, neboť se svou tematikou nedotýkal diplomové práce. Domnívám se, že přepis rozhovoru by práci prodloužil, ale obsahově neobohatil.

V samotném textu u názvů organizací, klubů, svazů apod. používám jak celé názvy, tak jejich zkratky. K citování využívám výhradně normu ISO 690 v poznámkách pod čarou.

Jsem si vědoma, že rozsah práce poněkud přesahuje předepsané normy, ale věřím, že o to více bude pro čtenáře diplomová práce přínosná a obohacující.

3. Československo a rok 1968

Předně je nutné si uvědomit, že pokud zde budeme hovořit o převratných změnách roku 1968, musíme předpokládat, že se základ těchto změn začal objevovat mnohem dříve. Již v polovině šedesátých let bychom našli náznaky prvních reformních myšlenek a činů. V tehdejší době si však Komunistická strana Československa hlídala svou dosaženou moc a prosazení jakékoliv změny naráželo na její ostražitost. Tím se celý reformní proces velmi zpomaloval a o to větší nátlak reformisté stále kladli. Komunistickému režimu tak nezbylo nic jiného než pod neustálým tlakem přistoupit na postupnou liberalizaci systému. Dané snahy o reformní posun společnosti se velmi projevovaly zvláště v oblasti kultury a umění.²

3.1. *Proměna kulturní oblasti*

Do oblasti kultury můžeme logicky také řadit oblast médií, tehdy nazývaných jako hromadné sdělovací prostředky. Ačkoliv samotní novináři, respektive jejich novinářská organizace, se k reformním myšlenkám přihlásili až během roku 1968, jejich kolegové-spisovatelé byli jakousi vlajkovou lodí reformních snah. Mnoho členů novinářské organizace bylo tehdy také členy Svazu spisovatelů, což v praxi přineslo přinejmenším zajímavou situaci a ukázalo na fakt, že někdy mohou lidé chtít prosazovat sebelepší myšlenky, ale bez politické a ideové podpory doby dosáhnou jen mála.³

Na podzim roku 1967 byl svolán pravidelný sjezd Svazu československých novinářů, během něhož se již zřetelně projeví rozkoly mezi vedením Svazu a řadovými členy. Ačkoliv se v průběhu zasedání někteří novináři snažili vyjádřit své názory na uvolnění poměrů v médiích, často nedostali ani příležitost veřejně promluvit, nebo tyto jejich tendence byly zcela vynechány v závěrečném ustanovení ze sjezdu. S velkou pravděpodobností proto, aby Svaz na venek působil jednotně a uceleně. Svaz jako takový se za své proreformní členy postavil až v průběhu roku 1968. A to tehdy, kdy atmosféra

² SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 3, s. 4. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

³ Tamtéž, s. 5, 7.

doby napovídala, že celá společnost směřuje k reformám a určitým demokratizačním krokům.⁴

3.2. Politická atmosféra v zemi

Přelom let 1967 a 1968 naplno otevřel diskusi o reformách také přímo mezi členy KSČ. Hned z počátku roku 1968 se na tzv. lednovém plénu projeví, že se strana nachází v určité interní krizi. Progresivní myšlenky některých členů, v čele s Alexandrem Dubčekem, se tehdy ještě nedokázaly v rámci strany naplno prosadit. Oporu však zastánci nacházeli v médiích, které jim mohli nabídnout možnost, jak oslovit velkou část veřejnosti a mít tak vliv na vývoj společnosti. Zrození onoho pevného pouta v době okupačních dní mezi stranou a sdělovacími prostředky, mezi politiky a jejich vztahem k novinářské obci, je tedy nutné hledat hned od počátku.⁵

3.2.1. Situace na jaře 1968

Samotní novináři a jejich organizace se nově vzniklé atmosféře v zemi přizpůsobili poměrně záhy. V únoru se konal tzv. aktiv pražských novinářů. Na něm se sešlo přes 2000 členů Svazu, kteří prosazovali přehodnocení závěrů sjezdu novinářů z roku 1967 a další liberalizační kroky. Mimo jiné také žádali o novelizaci tiskového zákona a urychlení jeho příprav.⁶

Obecně lze říci, že v té době se na stránkách novin, v rozhlase i v televizi objevovaly různé kauzy, které se nevyhnuly silné novinářské kritice. Média přinášela mnoho dosud zakázaných témat, byla prostředníkem pro diskuse o závažných politických i jiných otázkách doby.⁷

⁴ Tamtéž, s. 19 – 21.

⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 181.

⁶ PUNČOCHÁŘ, Jan. *Pražské jaro 1968 a dnešek: Sborník z konference pořádané Syndikátem novinářů České republiky a Katedrou žurnalistiky FSV UK*. 1. Praha: Syndikát novinářů ČR, 2008, s. 15 - 16.

⁷ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 308.

Na tuto novou situaci nakonec reagovalo i vedení KSČ. To se rozhodlo v červnu 1968 zrušit cenzuru, jež dosud oficiálně panovala, ale během posledních měsíců nebyla příliš dodržována. Zrušením cenzury, respektive Ústřední publikační správy jakožto cenzurního orgánu, nastalo ono svobodné období médií Pražského jara.⁸

3.2.2. Svobodné období sdělovacích prostředků

Jak již bylo zmiňováno výše, ačkoliv byl oficiálně cenzurní úřad zrušen až na počátku léta 1968, uvolněný stav, který v médiích panoval a dovoľoval novinářům publikovat více méně svobodně, se projevil již v březnu téhož roku. Pro samotné novináře přinesl měsíc březen také další podstatné změny. Na zasedání Ústředních výborů Svazu českých novinářů a Svazu slovenských novinářů, jenž se konal v Brně, zaujalo předsednictvo „*sebekritický postoj k dosavadnímu postoji Svazu, zvláště pak k situaci, která ve společnosti panovala na přelomu roku. Na základě rostoucí kritiky z řad klubů, sekcí i krajských organizací Svazu zde také předsednictvo dalo k dispozici své funkce*“.⁹

K prvnímu dubnu vznikla na aktivu novinářů v Praze takzvaná Pražská organizace. Tato sekce se důsledně zasazovala o progresivní vývoj, prosazovala nezájatost Svazu novinářů a odmítala, aby se Svaz stal jen mocenským nástrojem KSČ. Členové Pražské organizace pak především žádali o zrušení cenzury v jakékoliv podobě.¹⁰

3.3. Eskalující napětí ve společnosti

Ačkoliv zástupci reformního křídla KSČ běžně s novináři o těchto i jiných požadavcích jednali, začaly se na jaře 1968 ozývat hlasy snášející na novináře a jejich psaní kritiku. Ta s sebou nesla obavy o vývoj v ČSSR a její postavení k Sovětskému svazu, který čím dál tím více vyjadřoval svůj nesouhlas se situací v naší zemi.

8 CYSAŘOVÁ, Jarmila. Kalendárium roku 1968: březnové události: 4. březen. *Totalita.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: http://totalita.cz/kalendar/kalend_1968_03.php

9 SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 29. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

10 KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 184.

„Politická scéna se v tu chvíli nacházela v podstatě pod dvojitým tlakem. Na jedné straně zde byla veřejnost a novináři, kteří se dožadovali úplného zrušení Ústřední publikační správy a cenzury, na straně druhé pak tlak z Moskvy, která chtěla, aby vedení státu zasáhlo a nedovolilo další liberalizační kroky.“¹¹

Je však nutné konstatovat, že si neshody s Moskvou byla vědoma i veřejnost. Tušila, že Sovětský svaz zcela nesouhlasí s proreformní náladou, která v zemi od začátku roku rostla.

Když byla na počátku května vyslána do SSSR delegace, aby vysvětlila skutečný stav společenského dění v Československu, dostalo se jí varování, že vývoj v zemi směřuje ke kontrarevoluci a že nelze s takovou liberalizací společnosti souhlasit.¹²

3.3.1. Vztah mezi novináři a vedením státu

Novinářská obec se samozřejmě dožadovala pravdivých a celkových informací a vyjadřovala své obavy o to, jakým způsobem jsou hromadné sdělovací prostředky informovány o politickém dění.

Pochybnosti novinářů měly být upokojeny návrhem Ministerstva kultury a informací, který na jedné straně apeloval na média: *„Sdělovací prostředky by měly v domácím zpravodajství intenzivněji podporovat vládní usnesení a Akční program ÚV KSČ, v zahraničním zpravodajství dbát na to, aby nenarušovaly zájmy československé zahraniční politiky.“* Na straně druhé však kladl také požadavky na politickou garnituru: *„Všem členům [vlády] se ukládalo, aby všestranně vycházeli vstříc Československému rozhlasu, Československé televizi a ČTK, poskytovali jim potřebné informace a zároveň využívali pro svoji práci jejich služeb“.*¹³

¹¹ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 33. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

¹² EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007, s. 25.

¹³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 307-308.

3.3.1.1. Dubnový aktiv novinářů

V napjaté společenské atmosféře se uskutečnilo svolání Pražské městské organizace novinářů. Setkání se konalo 1. dubna 1968 a zúčastnila se ho více jak stovka novinářů. Zároveň zde byly vytyčeny stanovy a program organizace.

Byla zde přijata rezoluce, v níž novináři jasně deklarovali: „*Ustanovili jsme Pražskou organizaci Svazu čs. novinářů, abychom se jejím prostřednictvím co nejučinněji vyslovili ke všem naléhavým politickým problémům naší veřejnosti i otázkám naší vlastní práce. Shromáždění novináři vyslovují plnou důvěru novému vedení strany a ujistují ho, že jsou ochotni a schopni nést plnou odpovědnost za svou práci, jejímž cílem je sjednocování všech čestných lidí v boji za socialismus demokratický a všelidový. Obracíme se na všechny kolegy, aby se aktivně podíleli na procesu demokratické obrody a současných změn naší společnosti...*“¹⁴

Na aktivu novinářů byla zdůrazněna kritika komunistického systému. Tedy, že ačkoliv se na jedné straně KSČ snaží o „...*přijetí nového tiskového zákona a zrušení cenzury v co nejbližší možné době, na straně druhé neustále podněcuje novináře, aby při své práci svědomitě využívali vlastní autocenzury a publikovali jen tzv. ‚vhodné‘ příspěvky*“.¹⁵ Není tedy divu, že se novinářská obec necítila zcela svobodně a nechtěla se s tímto tlakem, který na ni byl neustále vyvíjen, zcela smířit.

3.3.1.2. Červnové zrušení Ústřední publikační správy a mimořádný sjezd Svazu československých novinářů

Jako řešení dané situace se jeví oficiální zrušení Ústřední publikační správy, které vláda schválila k 6. červnu. Teprve s tímto datem byla cenzura v Československu zcela a oficiálně skončena.¹⁶ Tento krok však novinářům v dané společenské atmosféře nemohl stačit. Na mimořádném sjezdu, jenž byl svolán na 21. - 23. června 1968, zazněly

¹⁴ NA, ASYN, k. 201/2. Pražská městská organizace ve Zprávě o činnosti SČSN.

¹⁵ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 37. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

¹⁶ KÖPPOVÁ, Barbara et al. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, s. 407 – 408.

od některých novinářů požadavky, že je nutné zajistit svobodu slova nejen zrušením cenzury, ale především musí být tento obecný nárok zakotven přímo v Ústavě republiky. Kromě tohoto se na sjezdu řešily otázky, jaké postavení by měly hromadné sdělovací prostředky zaujímat v celospolečenském kontextu a jakým způsobem se novináři podílí na utváření veřejného mínění. Na programu byla také otázka materiálních a sociálních problémů samotných členů Svazu. V neposlední řadě zde byly přijaty rezoluce ohledně rozdělení Svazu novinářů. V přijatých stanovách tak „sjezd zrušil Svaz československých novinářů (SČSN) a nově jej přetvořil na federálním principu na dvě národní organizace novinářů“.¹⁷ Vznikly tak nové organizace Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů, jež byly zastřešeny federálním Ústředím novinářů Československa.¹⁸

Samotný Svaz českých novinářů svolal svou schůzi na poslední den sjezdu, tedy 23. června. Tajnými volbami zde byl za předsedu Svazu zvolen Stanislav Maleček¹⁹. Došlo zde také k dohodě, že oba národní svazy by se měly pravidelně informovat o své činnosti a v případě potřeby by mělo docházet k operativním svoláním obou vedoucích orgánů. Předsedou redakční rady svazového periodika Novinář se zde stal V. Jisl. Kromě otázek týkajících se konkrétních organizačních kroků v rámci nově vzniklého národního Svazu zajímala organizaci především problematika novelizace tiskového zákona.²⁰

3.3.2. Malá novelizace tiskového zákona

K výše zmíněným demokratickým krokům, jež proběhly v rámci Svazu, se koncem června přidaly další události, které měly nepochybně podstatný vliv na další vývoj veřejného dění. Během 24. -26. června zasedalo Národní shromáždění. Jedním z bodů, které shromáždění probíralo, byla otázka novelizace tiskového zákona. Ta byla přijata

¹⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 187.

¹⁸ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 39 - 47. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

¹⁹ **Stanislav Maleček** (*12. 1. 1917 – † 13. 7. 2000); *novinář a politik Československé sociální demokracie; v době Pražského jara byl vedoucím tajemníkem SČN*.

²⁰ NA, ASYN, k. 582/1. Stenografický zápis z ustavujících schůze výboru Svazu českých novinářů z 23. 6. 1968.

jako takzvaná "malá novelizace", neboť onou novelizací se rozuměla úprava pouze jednoho z paragrafů. Nově zde stálo: „*Cenzura je nepřipustná. Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky.*“²¹ Další podstatnou změnou, kterou Národní shromáždění projednalo, bylo zrušení omezeného přidělu papíru. Čímž se měl částečně vyřešit problém s některými nedostatkovými tiskovinami.

Na celkovou novelizaci tiskového zákona, jež měla být projednávána v budoucnu, se ovšem již nedostalo. Okupace Československa v srpnu 1968, ale také stupňující se napětí mezi ČSSR a Sovětským svazem, či celospolečenská atmosféra během letních měsíců – to vše mělo vliv na další vývoj společnosti.²²

3.3.3. Manifest Dva tisíce slov

Dne 27. června 1968 došlo k ustavující schůzi Ústředí novinářů ČSSR. Schůze se konala v Bratislavě a bylo zde zvoleno předsednictvo a vymezeny nejbližší úkoly k řešení. Ústředí novinářů mělo nadále zastřešovat zájmy obou národních svazů.²³ Pro historii podstatnější událostí, spojovanou s tímto datem, však bylo publikování Manifestu „Dva tisíce slov“. „*[Dne] 27. června, tedy den poté, co skončilo zasedání Národního shromáždění, byl uveřejněn v Literárních listech, v deníku Práce, v Mladé frontě a v Zemědělských novinách manifest ‚Dva tisíce slov‘, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem. Toto prohlášení mělo dalekosáhlé důsledky, neboť rozvířilo už tak napjatou situaci v pomyslném trojúhelníku, který zahrnoval představy Sovětského svazu, politické manévry vedení státu a urgentní požadavky ze strany společnosti. Manifest ‚Dva tisíce slov‘, jehož autorem byl Ludvík*

²¹ KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, s. 408.

²² SEKERA, Martin a Helga TURKOVÁ. *K našemu století médií: Příspěvky k poznání role masových médií ve 20. století*. Praha: Národní muzeum, 2008, s. 69. Sborník Národního muzea v Praze: Řada C - Literární historie.

²³ NA, ASYN, k. 582/1. Zpráva o ustavení Ústředí novinářů ČSSR.

*Vaculík*²⁴, vznikl jako vyústění různých obav uměleckých, vědních a dalších intelektuálních kruhů o směr, kterým se reformy ubírají... Výzva ‚Dva tisíce slov‘ ještě více rozbouřila a zdramatizovala politický život v Československu. Vyhranila rozdíly mezi konzervativci a radikálními zastánci reformního hnutí.²⁵

Pro některé členy KSČ nebylo jednoduché zaujmout k manifestu jasný postoj. Ačkoliv se klonili k reformním snahám, vnitřně se nemuseli ztotožnit s požadavky a vyzněním manifestu. Navíc stanovisko, které bylo nutno přijmout, bylo o to více zásadní, že vedení Sovětského svazu vzalo manifest jen jako další záminku k požadavkům, aby byl vývoj v ČSSR ukázněn. Manifest „Dva tisíce slov“ tak nemohl zůstat bez povšimnutí politických elit a jasné rezoluce k němu. V první chvíli byla reakce KSČ spíše odsuzující, ale poté, co se za manifest postavila značná část veřejnosti, se i vedení strany snažilo tendence uměleckých vrstev v Československu obhájit před znepokojeným Sovětským svazem.²⁶

Reakce Svazu novinářů i ostatních uměleckých svazů na publikování manifestu „Dva tisíce slov“ obsahovala odsouzení hysterie a nervozity vyvolávanou konzervativním křídlem ve společnosti. Svazy hovořily o tom, že veřejné mínění se zabývá uměle vytvořenou kauzou okolo manifestu, zatím co by měly být spíše řešeny podstatné otázky o budoucnosti naší země. Znovu se tak umělci i novináři veřejně přihlásili k polednovému vývoji.²⁷

3.3.4. Jednání v Čierné nad Tisou

Napjatou atmosféru v zemi se strana snažila řešit častým vystupováním v hromadných sdělovacích prostředcích, uklidňováním obav a nepokojů. Demokratizační

²⁴ *Ludvík Vaculík* (*23. 7. 1926 – † 6. 6. 2015); prozaik a publicista; autor manifestu 2000 slov; po srpnu 1968 byl pronásledován za politické názory; za normalizace se aktivně podílel na šíření samizdatové literatury; založil edici *Petlice*.

²⁵ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 48, 49. Bakalářská práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

²⁶ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 187 – 188.

²⁷ NA, ASYN, k. 582/1. Zápis z 2. schůze Ústředního výbor Svazu českých novinářů dne 12. července 1968.

proces však již nedokázala zabrzdit tak, jak by si to představovalo vedení Sovětského svazu.

I proto bylo na 29. července 1968 svoláno setkání, jež se mělo konat v Čierné nad Tisou. Na tuto schůzi přijížděla každá ze stran se zcela rozdílnou vizí. „*Sovětští představitelé považovali schůzku za prostředek k prosazení obratu v politické linii KSČ. Většina naší delegace však přicházela s úmyslem linii obhájit a prosadit právo na její realizaci.*“²⁸

Jednání v Čierné nad Tisou trvala několik dní. Nakonec byla 31. července do Prahy sdělena rezoluce, že „*masovým sdělovacím prostředkům se [přikazuje], aby okamžitě zastavily jakoukoliv polemiku s tiskem bratrských stran a spojenců, aby neuveřejňovaly žádné statě, komentáře, zprávy a informace, které by mohly nepříznivě ovlivnit vzájemné přátelské vztahy*“.²⁹ Jednalo se o jeden z ústupků, na který československá delegace po dlouhých jednáních přistoupila. Novinářská obec však tuto rezoluci přijímala se značným odporem.

3.3.5. Mezinárodní jednání v Bratislavě

Krátce po setkání v Čierné nad Tisou následovala schůzka socialistických zemí v Bratislavě. Ačkoliv hlavním bodem k projednání zde měla být další spolupráce spřátelených zemí Sovětského svazu, pozornost byla upřena na situaci v Československu. Během schůze byl Leonidu Brežněvovi předán dopis, ve kterém soudruzi A. Indra, O. Švestka, D. Kolder, A. Kapek a V. Biľak prosili Sovětský svaz o pomoc proti kontrarevolučním silám.³⁰

²⁸ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, s. 59.

²⁹ HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 112.

³⁰ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, s. 60.

3.3.5.1. *Reakce novinářů na mezinárodní jednání*

Dne 3. srpna 1968, tedy ve stejný den, kdy se v Bratislavě sešli přední představitelé států, se mimořádně také sešlo Ústředí novinářů Československa.

Novináři nemohli upustit ze svých požadavků na demokratizační proces a politické elity naopak musely balancovat mezi tím, co chtěl československý národ, a tím, co od něj požadoval Sovětský svaz. Již v polovině července se v Praze uskutečnila mimořádná schůze předsednictva Svazu českých novinářů, která jasně odmítala ustoupit ze svých polednových zásad. Novináři zaslali dopis předsednictvu ÚV KSČ, ve kterém definovali čtyři body:

1. *„novináři se cítí spoluodpovědní za uskutečňování politiky našeho státu;*
2. *novináři stojí plně za vedením KSČ, Národní fronty a vládou republiky... stojí za nimi v úsilí o výstavbu socialistického státu na principech demokracie a humanity, na principech národní nezávislosti a státní svrchovanosti a na principech spojenectví se státy socialistické soustavy;*
3. *novináři budou pomáhat soustředování všech zdravých sil kolem progresivního vedení;*
4. *novináři nebudou zavdávat v této době příčinu k polemikám s cizinci, budou uvážene vyvírat ke zveřejnění všechny hlasy a skutečnosti.*”³¹

I proto na mimořádnou schůzi Ústředí novinářů dorazil Oldřich Černík, tehdejší předseda vlády KSČ, aby apeloval na novináře, že by si měli uvědomit závažnost mezinárodní situace, a že sami novináři by si měli případně ukládat omezení, co by semělo a nemělo objevit v hromadných sdělovacích prostředcích. Snažil se novinářům vysvětlit, že případná autocenzura může mít do budoucna naopak pozitivní vliv v tom smyslu, že s uklidněním znepokojení Sovětského svazu bude moci pokračovat další demokratizační proces.³²

³¹ NA, ASYN, k. 582/2. Zpráva o činnosti předsednictva SČN.

³² HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 134.

3.3.6. Aktiv československých novinářů

Dalo by se říci, že se novináři pro tu chvíli s politickými představiteli smířili a snažili se jejich postoj akceptovat. Když však Oldřich Černík na aktivu československých novinářů-komunistů prezentoval své další požadavky na novinářskou obec, vztah mezi politickou a novinářskou obcí se opět prudce ochladil. V tomto jeho referátu, který pronesl na Žofínském setkání 17. srpna, mimo jiné zaznělo: „*Nechceme v žádném případě připustit administrativní omezení svobody projevu, úzkostlivě se tomu bráníme. Nebylo by jistě těžké, abychom vzhledem k situaci zavedli na nějaký čas částečnou kontrolu tisku, ale ani to nemíníme dělat*“.³³ Když se však novináři dožadovali vysvětlení, proč by mělo být nutné zavádět administrativní omezení, či o jakých konkrétních hrozbách z Čierné nad Tisou a Bratislavy hovoří, nechtěl O. Černík zabíhat do detailnějšího popisu. Dokonce si výslovně přál, aby ze žofínského aktivu novinářů a jeho projevu zde nebyl zhotoven žádný zápis.³⁴

³³ Tamtéž, str. 145

³⁴ HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 144, 145.

4. Osudové srpnové dny roku 1968

Kromě napětí, které se prohlubovalo v novinářské společnosti, byl ve stejných dnech do Moskvy odeslán také druhý zvací dopis, jenž se opět nesl v duchu žádosti o pomoc pěti bratrských stran. Pro tentokrát bylo v dopisu jasně uvedeno, že i za cenu vojenského konfliktu je nutné dodržet rezoluce z Čierné nad Tisou a Bratislavy. Ihned po doručení se v Moskvě sešlo vedení států Varšavské smlouvy, aby zde rozhodlo o přesunu vojsk k československým hranicím.

A tak v noci z 20. na 21. srpna došlo k překročení státních hranic vojsky spřátelených zemí Varšavské smlouvy, neboli došlo k okupaci Československa, jež nakonec trvala dlouhých 21 let.³⁵

4.1. *Svaz českých novinářů a média během prvních okupačních dní*

Média v době prvních okupačních dní sehrála ve společnosti nepostradatelnou roli. Stala se informátory, uklidňovala situaci v zemi a především dokázala fungovat pro veřejnost, ačkoliv samotná média měla řadu existencionálních problémů. První dny okupace tak ukázaly, jak pohotově jsou pracovníci médií i novináři schopni reagovat. Znovu jako by bylo obnoveno pouto mezi politickými představiteli a novinářskou obcí, která za vedením naší země stála a snažila se uklidňovat společenskou atmosféru.

Samotná činnost Svazu českých novinářů byla paralyzována krátce po okupaci země. Koneckonců i ostatním svazům byla po intervenci cizích vojsk znemožněna jakákoliv oficiální aktivita. Novináři se zcela spontánně vydali hned ráno 21. srpna do tehdejšího sídla Svazu v Pařížské ulici, aby sledovali nejaktuálnější dění a byli tak schopni adekvátně na situaci reagovat. Když shledali, že dochází k obsazování důležitých mediálních institucí, jako byla televize, rozhlas a další média, obávali se brzkého obsazení i jejich sídla. V Pařížské ulici čísel 9 a 11 tehdy sídlilo nejen samotné vedení Svazu, ale také redakce periodik Reportér a Novinář a v neposlední řadě Mezinárodní novinářská organizace. Členové Svazu českých novinářů se tak pohotově rozhodli, že je nutné

³⁵ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, s. 66.

vyklidit prostory budovy. A to tak, aby v sídle nezůstaly žádné důležité nebo kompromitující materiály, kterých by bylo možné zneužít. K obsazování došlo na druhý den, 22. srpna 1968, přičemž dle míry vojenského nasazení byl pravděpodobně očekáván silný odpor. Vojáci však v sídle novinářů nic a nikoho (až na vrátné) nenašli. Přesto se objevilo v médiích tvrzení, že se v budově nacházely zbraně a byla zde plánována kontrarevoluce.³⁶ Budova zůstala obsazena sovětskými vojsky skoro až do poloviny září. I přesto ale novináři nebyli nečinní. Redaktorka Anna Tučková³⁷ například vzpomíná, že během těchto dní se redakce setkávala v nemocnici u Apolináře v Praze. Novináři se scházeli na záchytce, neboť bývala vylidněná – opilým osobám se po okupaci nevěnovala pozornost. Měli tedy dostatek klidu na novinářskou práci. V improvizované redakci dokonce i přespávali, aby nedošlo k jejich prozrazení.³⁸

Velmi podstatným fenoménem se v době prvních okupačních dní stala existence Koordinačního výboru tvůrčích svazů. Tato instituce zastřešila paralyzované svazy a fungovala jako důležitý informátor a propagátor myšlenek kulturní fronty. Umožňovala tak nejen novinářům setkávání na různých místech v Praze tak, aby nebylo ohroženo bezpečné předávání informací před okupanty. Zároveň Koordinační výbor veřejnosti prezentoval postoje umělců i novinářů. Ještě 21. srpna byla například vydána výzva ke stávce, jež měla jasně prezentovat jejich odpor. Koordinační výbor tvůrčích svazů sehrál svou důležitou úlohu nejen během těchto dní, ale i v dnech předešlých, kdy podporoval demokratické směřování republiky. Své opodstatnění měl také v době nastupující normalizace, kdy sjednocoval umělce v zemi.³⁹

³⁶ MALEČEK, Stanislav. *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968 - 1969*. 1. vyd. Praha: Klub novinářů Pražského jara '68, 1993, s. 32 – 33.

³⁷ *Anna Tučková* (*27. 11. 1923 – † 1. 11. 2012); známá česká novinářka 50. a 60. let.

³⁸ BERÁNEK, Jindřich, Jarmila CYSAŘOVÁ a Miroslav SÍGL (eds.). *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013. s. 107.

³⁹ PECKA, Jindřich a Vilém PREČAN. *Proměny Pražského jara 1968-1969: sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993, s. 103-104.

4.2. Vysočanský sjezd

Kromě toho, že média uklidňovala občany a snažila se jim poskytnout dostatek informací o situaci, sehrála ještě těsně po příchodu vojsk jednu důležitou funkci. Vedení KSČ se totiž hned v první den okupace rozhodlo, že na 22. 8. 1968 svolá XIV. mimořádný sjezd Komunistické strany Československa. A tehdy se média v zemi stala více méně jednou z mála možností, jak toto setkání svolat. Výzvy byly v médiích neustále opakovány, a tak se docílilo, že se na mimořádném, narychlo svolaném sjezdu, setkala 80% z celkového počtu delegátů. Přičemž tato procenta odpovídala bezmála dvanácti set lidem. „*Sjezd byl prohlášen za právoplatný a vyjádřil se k urgentním záležitostem Československa. Vyslovil podporu dosavadnímu vývoji v Československu a žádal urychlený odchod okupačních vojsk. Kromě toho také požadoval propuštění zadržených členů vlády, neboť sovětsí vojáci 21. srpna zatkli několik členů, jmenovitě Dubčeka, Smrkovského, Kriegla, Špačka a Šimona.*“⁴⁰ *Vysočanský sjezd definitivně ukázal zastáncům konzervativního, prosovětského myšlení, že uskutečnění jejich snahy, tedy vyhlášení dělnicko-rolnické vlády, je více než nereálné.*“⁴¹

Den po Vysočanském sjezdu pak bylo svoláno předsednictvo Svazu českých novinářů. To se setkalo se zástupci Koordinačního výboru tvůrčích svazů, se šéfredaktory deníků a dalšími, aby reagovalo na Vysočanský sjezd a projednalo další směřování médií během náročných pookupačních dní. Závěrečné provolání Svazu bylo odvysíláno v Československém rozhlasu. Do pléna zaznělo, že Svaz plně podporuje polednové směřování politiky a vyzývá novináře a média, aby pokračovali ve své práci.⁴²

4.3. Moskevská jednání

Dne 23. srpna také odjela československá delegace do Moskvy, aby dohodla propuštění zadržovaných členů vlády a projednala další vývoj v Československu.

⁴⁰ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 58-59. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

⁴¹ EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 2007, s. 52.

⁴² NA, ASYN, k. 582. Ústřední výbor SČN 1968 – 1972.

Moskevských jednání se účastnil prezident Ludvík Svoboda, se kterým přicestovali zastánci spíše konzervativního směru KSČ, ale účastnili se jich také zadržovaní představitelé a o den později dorazila do Moskvy další část delegace. O osudu československých občanů tak vyjednávali například Gustav Husák, Martin Dzúr, Vasil Biľak, Alois Indra, Alexander Dubček, Oldřich Černík, Josef Smrkovský, Oldřich Švestka, Jozef Lénárt, Zdeněk Mlynář a další. Na delegaci byl během jednání vyvíjen velmi silný psychický nátlak. Navíc ve společnosti panovaly určité obavy, jestli nejsou jednání předčasná. Zástupci státu jeli do Moskvy s úmysly donutit sovětskou stranu, aby propustila vězněné delegáty, ale chyběli jim konkrétní a jasné požadavky, které chtěli v Moskvě prosadit.

Naším občanům se i v dalších dnech po okupaci dařilo udržet zřetelný odpor proti invazi, a to třemi základními prostředky. „*Především [to byl odpor] absolutní občanskou politickou živelnou neposlušností vůči politickému a ideologickému působení invazních sil a médií. A na druhé straně plnou poslušností a podporou struktur dosavadního establishmentu, úřady počínaje a sdělovacími prostředky konče. A za třetí byl odpor opřen o masovou organizovanou protipropagandu tisku a rozhlasu, a tak zároveň s živelným kontaktem zejména prostých lidí, kteří v tisících besedách, rozhovorech rozleptávali umělé a nesmyslné představy, s nimiž k nám přišli vojáci invazních jednotek. Tak vznikla zvláštní situace: protagonisté invaze měli sice v rukou vojenskou moc, ale nemohli ji přeměnit v moc politickou, tedy ve vládu nad lidmi obou našich národů.*“⁴³

Moskevská jednání trvala déle, než jejich účastníci očekávali. Zástupci se do vlasti vrátili až 27. 8. v ranních hodinách. Do té doby probíhalo intenzivní jednání, z něhož vyšlo podepsání tzv. Moskevského protokolu. „*Kromě všeobecných pasáží, které se obsahově shodovaly s oficiálním komuniké o jednáních, obsahoval protokol závazné úkoly pro vedení KSČ. Šlo o splnění sovětských požadavků z Čierné, o zákaz ‚protisocialistických organizací‘ a sociální demokracie, o upevnění orgánů Bezpečnosti a armády, o stranicovou kontrolu tisku... Dále protokol nařizoval vyhlásit neplatnost*

⁴³ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, s. 316.

Vysočanského sjezdu KSČ... Sovětská strana se zavazovala k nevměšování svých vojsk do vnitřních záležitostí ČSSR a k jednání o podmínkách pobytu vojsk v ČSSR. ⁴⁴

Definice jednotlivých požadavků v Moskevském protokolu byly však zformulovány tak, že jejich pojetí nabízelo poměrně široké množství interpretací. To se později projevilo při prezentování stanovených úkolů, k čemuž se stavila každá strana rozdílně a nezřídka docházelo ke konfliktům. Podepsáním Moskevského protokolu došlo de facto k náhradě Akčního programu - dokumentu, dle kterého se udávalo další směřování Československa. I proto někteří autoři zabývající se nástupem normalizačního období hovoří o tom, že podepsání protokolu v Moskvě znamenalo konec reformních snah Pražského jara. *„Na druhé straně protokol zpětně autorizoval a legalizoval československé státní a stranické vedení v předsrpnové podobě. Moskva tak musela alespoň dočasně akceptovat ty, které invaze měla odstranit z politického života. Přiznala, že za dosavadní elitu nemá odpovídající náhradu. Na naprosto zdiskreditované a veřejností odmítané konzervativce nyní vsadit nemohla. Věděla, že Dubček a jeho spolupracovníci mají širokou důvěru občanů, a jsou tedy daleko použitelnější pro začátek normalizace i sovětské záměry. Pochopila nezbytnost ponechat je ve funkcích až do momentu, kdy uzraje doba pro vyřazení reformátorů z politiky.* ⁴⁵

Jako jeden z podstatných bodů Moskevského protokolu byly vymezeny změny ve sdělovacích prostředcích. Moskva viděla v ideovém ovládnutí médií základní potenciál pro nastolení a hlavně udržení stavu, který by jí v Československu vyhovoval. V protokolu tak bylo zdůrazněno, že je nutné: *„Přerušit v tisku, rozhlase a televizi antisocialistická vystoupení, přerušit činnost různých skupin a organizací stojících na antisocialistických pozicích...Stranické a státní orgány upraví situaci v tisku, rozhlase a televizi pomocí nových zákonů a opatření...Budou provedena nutná kádrová opatření ve vedení tisku, v rozhlase a televizi.* ⁴⁶ A právě i z této formulace nebylo jasně patrné,

⁴⁴ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, s. 70.

⁴⁵ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 26.

⁴⁶ Protokol o jednání delegace ČSSR a SSSR: (tzv. Moskevský protokol). *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_prot_mosk_1968.php

čeho všeho se změny budou týkat. Proto později mohlo docházet k postupnému zvyšování požadavků ze strany SSSR na československá média.

4.4. Nastolení pořádků dle Moskevského protokolu

Když se vyslaná delegace 27. 8. vrátila zpět do Prahy, prezentovala jen komuniké z moskevských jednání. Protokol zůstal veřejnosti utajen. Ve společnosti panovalo tehdy napětí a obavy z přijatých úkolů. Redaktor Českého rozhlasu Karel Jezdinský⁴⁷ vzpomíná na tu dobu takto: *„Nálada po tom komuniké byla samozřejmě strašlivá. A po projevu prezidenta Svobody, myslím, že byla ještě horší. U nás mnoho lidí plakalo, někteří měli i hysterické záchvaty, prohlašovali, že už se nikdy nevrátí, že už nikdy nebudou vysílat... Já jsem to v té chvíli považoval za naše obrovské vítězství. To je ta otázka politických názorů, toho, jak se díváme na zahraniční politiku. Já si myslel, že to skončí hůř. Když nám Svoboda přivezl to vedení, které jsme chtěli a které bylo předtím – třeba Dubček – označeno za kontrarevoluční, když se vrátili do svých funkcí, když nikde v tom prohlášení nebyla potvrzena obvinění z kontrarevoluce a obsaženo tvrzení, že jsme je pozvali, že se to znovu potvrdilo před celým světem, to jsem považoval za velké vítězství, možná až příliš velké.“*⁴⁸

Dále se pak Karel Jezdinský vyjadřuje ve smyslu, že bylo nutné spolupracovat s delegáty, uposlechnout jejich proseb a nařízení, protože ty byly jen pro dobro celého národa. Že to byla jediná cesta, jak se vyhnout násilí v zemi. Tak sovětská garnitura získala moc, jež si vydobyla tzv. „salámovou technikou“ – technikou, kdy jí Československo v dalších měsících raději vždy ustoupilo, aniž by si většina lidí uvědomovala, o kolik ze své dosavadní svobody již přišla.

⁴⁷ **Karel Jezdinský** (*7. 11. 1939 – † 2. 9. 1998); novinář; v roce 1969 emigroval a stal se redaktorem rádia Svobodná Evropa v Mnichově, dříve působil v Československém rozhlasu.

⁴⁸ BERÁNEK, Jindřich, Jarmila CYSAŘOVÁ a Miroslav SÍGL (eds.). *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013, s. 134.

4.5. Cenzurní opatření

Zatímco naši zástupci jednali v Moskvě, v Československu se hrála velmi podstatnou roli média, která lid informovala a uklidňovala. V oněch dnech, kdy média zažívala opravdu svobodné fungování, vydobyli si jejich zástupci důležité postavení ve společnosti. Proto, když se delegace vrátila, nemohla opomíjet ani zástupce Svazu československých novinářů, ani zástupce Koordinačního výboru tvůrčích svazů. Schůze s těmito zástupci se konala hned druhý den po příletu delegace na Pražském hradě. Členové moskevské delegace zde opětovně vyjádřili médiím a novinářům poděkování za jejich práci, ale zároveň upozornili na fakt, že je nutné zavést neodkladné změny v přístupu vlády k médiím.⁴⁹ Od novinářů pak byla očekávána loajalita a pochopení těchto nutných ústupků Moskvě. Ihned poté došlo k odvolání ředitelů Československé televize, Československého rozhlasu, ale také Československé tiskové kanceláře. Na jejich místa byli jmenováni prozatimní zmocněnci. Ve stejný den, tedy 28. 8., oznamoval Oldřich Černík, tehdejší předseda vlády, že vláda již projednala mimořádná opatření ve věci sdělovacích prostředků. A tak k 30. 8. vznikl Úřad pro tisk a informace, jenž byl jakousi náhradou za zrušenou Ústřední publikační správu. Do čela tohoto orgánu byl jmenován Josef Vohnout. Instrukce měla direktivní funkci k médiím a již 3. a 9. září vydávala své první pokyny šéfredaktorům. Média nesměla zveřejňovat nic, co by mohlo vyznít jako kritika Sovětského svazu nebo ostatních spřátelených zemí. Zakázány byly také jakékoliv informace o obětech a škodách po okupaci země. Ostatně o „okupaci“ se také nesmělo hovořit. Obsazení vojsky se rovnalo spřátelené pomoci proti kontrarevoluci.⁵⁰

Úřad pro tisk a informace měl sloužit jako orgán, jenž zlepší komunikaci mezi politickou oblastí a oblastí mediální. Jako orgán, který bude médiím vymezovat pomyslné mantinely, ale ve kterých měli novináři zároveň najít oporu. Ti však chápali zřízení úřadu

⁴⁹ PECKA, Jindřich a Vilém PREČAN. *Proměny Pražského jara 1968-1969: sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno: Doplněk, 1993, s. 105, 106.

⁵⁰ SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara*. Praha, 2013, s. 62-64. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

jen jako omezování jejich svobod a rozhodně k němu důvěru nechovali. Novináři poukazovali na fakt, že stále platné znění zákona č. 84/1968⁵¹ zaručuje svobodu projevu a odmítá cenzurní opatření. Vláda se tak uchýlila k zavedení zákona *O některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků*⁵². Tento zákon rušil znění zákona předešlého, tedy byla opět obhájena cenzura. Zákon opravňoval pozastavení takových periodik, která by uveřejňovala informace neslučitelné s příkazy ÚTI. Nově bylo také umožněno pozastavit jejich vydávání. Stejně tak bylo možné vydavatelům odebrat oprávnění vydávat periodický tisk či jim udělit pokutu. Zároveň byl ke 12. září 1968 vládou zřízen Vládní výbor pro tisk a informace, který získal některé dosavadní pravomoci Ministerstva kultury a informací a jehož hlavní činností byla koordinace vládních nařízení a dohled nad Úřadem pro tisk a informace. Šéfem této instituce byl jmenován Peter Colotka. Je důležité podotknout, že „*nedošlo k návratu k principům předběžné cenzury (byla používána v období normalizace jen v některých případech – např. při výročí 21. srpna 1968 či výročí smrti Jana Palacha). Zavedena byla forma následné cenzury, kdy základem bylo autocenzurní chování novinářů, kteří si hlídali, aby nebyli autory mediálních obsahů, s nimiž by se mohli dostat do existenčních problémů. Vytvářeli takové mediální obsahy, jaké předpokládali, že po nich vládnoucí moc požaduje.*“⁵³ Samozřejmě zde hovoříme o cenzuře v praxi, která probíhala v době normalizace, ale nastolení tohoto nekonfliktního řešení ještě nějakou dobu po srpnu 1968 trvalo. Nejdříve musela proběhnout očista od „pravicově smýšlejících“ novinářů a u ostatních novinářů bylo nutné vyvolat všudypřítomný strach o vlastní existenci. Pak teprve mohla cenzura zcela fungovat. Novinář Jiří Ruml⁵⁴ se k tomuto typu cenzury vyjadřoval na jedné ze schůzí, kde se sešli novináři s předsednictvem vlády, aby projednali konkrétní opatření v médiích: „*Nejraději*

⁵¹ Zákon, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. In: *81/1966 Sb.*. Praha: Parlament, 1968, ročník 1968, číslo 84.

⁵² Zákon o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. In: *127/1968 Sb.*. Praha: Parlament, 1968, ročník 1968, číslo 127.

⁵³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 314.

⁵⁴ **Jiří Ruml** (*8. 7. 1925 – † 20. 2. 2004); novinář; do roku 1968 člen KSČ; redaktor svazového periodika *Reportér*; za normalizace perzekuován.

*by slyšeli, že si náhubek nasadíme sami... ve tvářích kolegů novinářů vidím netrpělivost a rozpaky, ale i dobrou vůli vyjít těm požadavkům vstříc, a toho jsem se bál nejvíc, přece si nenasadíme uzdu, když nevíme, kdo bude třímat opratě. Ten chomout nám musí navlíknout veřejně, jinak ztratíme vlastní tvář. Vstávám a navrhuji, aby rovnou zřídili cenzurní úřad, který třeba noviny vybilí, ale autocenzuru, ať od nás nečekají, budem psát a mluvit, jak jsme to dělali celé jaro a léto letošního roku, a jestli se jim to nebude líbit, ať proti nám úředně zakročí.*⁵⁵ Na to se Jiřímu Rumlovi dostalo odpovědi, že když s touto iniciativou přichází sami novináři, bude se KSČ situací zabývat. Zároveň však další větou novinářům bylo oznámeno, že došlo ke zřízení onoho Úřadu pro tisk a informace.

4.6. Zdánlivě uklidněná situace

V měsíci září sice došlo k uvolnění některých redakcí sovětskými vojsky, k obnovení běžného vydávání tisku, ale zároveň byla československá politická garnitura neustále pod velkým tlakem Moskvy. Byl také vyvíjen tlak na novinářskou obec.

Ve svých pamětech vzpomíná Čestmír Císař⁵⁶ na Vasilija Vasiljeviče Kuzněcova, náměstka ministra zahraničí SSSR, který působil od počátku září v Československu, aby osobně dohlížel na plnění vytyčených bodů Moskevského protokolu. Ten se tehdy vyjádřil před Čestmírem Císařem o sdělovacích prostředcích takto: *„Tisk, rozhlas a televize zmírnily dřívější ostrý tón, ale publikují věci, které neslouží k uklidnění... Podle Kuzněcovova názoru by měly sdělovací prostředky vážit výběr informací, aby bylo veřejné mínění orientováno směrem ke spolupráci a nikoliv naopak.*⁵⁷ Obdobných výtek bylo mnoho, přesto média v očích veřejnosti zdánlivě opět běžně fungovala.

Od 8. září již vycházely všechny deníky v Československu a také velká část týdeníků. Postupně se kolem poloviny září obnovovalo vysílání studií Československé

⁵⁵ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 115.

⁵⁶ Čestmír Císař (*2. 1. 1920 - † 24. 3. 2013); politik KSČ; přední představitel Pražského jara; 1969 – 1970 poslanec Federálního shromáždění; v roce 1970 vyloučen z KSČ, za normalizace žil v ústraní.

⁵⁷ CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1013.

televize a Československého rozhlasu. Došlo také k uvolnění prostor redakcí v budově Svazu čs. novinářů v Pařížské ulici. Redakce Reportéra, Československého novináře a Vydavatelství novinářů sídlily ve 4. patře jedné z novinářských budov a byly uvolněny k 11. září. Přitom ostatní patra byla novinářům uvolněna již 4. a 5. září - místnosti Mezinárodní organizace novinářů, Sekretariátu čs. novinářů a prostory Ústředí novinářů, tak aby mohl Svaz alespoň omezeně fungovat.⁵⁸

Když se na konci září konala v pořadí třetí schůze Svazu českých novinářů, bylo předem rozhodnuto, jaké problematiky se jednání budou týkat. Téma srpnové okupace prostupovalo většinou příspěvků v diskusi. Vlado Kašpar⁵⁹ se k politické situaci v zemi a postavení Svazu vyjádřil: „*Domníváme se, že Svaz českých novinářů má jednoznačně podpořit vedení Komunistické strany Československa a naši vládu v jejich orientaci, velmi otevřeně a čestně plnit podmínky, které pro naši stranu vyplývají z Moskevského protokolu, jako předpoklad pro to, aby i partner plnil své závazky v tom smyslu, aby prostor, který nám ponechal Moskevský protokol, byl prostorem pro pokračování polednové politiky, pro realizaci Akčního programu strany... Víte, že z Moskevských protokolů vyšla i řada opatření v oblasti svobody tisku... Stanovisko předsednictva bylo takové, že dále odmítá každou preventivní nebo jinou formu cenzury, že bere na vědomí politickou realitu, že bere na vědomí opatření v oblasti tisku, vytvoření Úřadu pro tisk, rozhlas a televizi, Vládního výboru a také instituci zmocněnců v určité formě cenzury, kde jsme volili cestu vágnější formulace, že tito zmocněnci mají být jmenováni v dohodě s vydavateli a redakcemi.*”⁶⁰

⁵⁸ PECKA, Jindřich, Josef BELDA a Jiří HOPPE. *Občanská společnost (1967-1970): emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967-1970*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. s. 60.

⁵⁹ **Vlado Kašpar**, též *Vladimír Kašpar* (*11. 8. 1923 – † 24. 2. 2016); novinář, politik KSS a KSČ; poslanec České národní rady a Federálního shromáždění v roce 1969; v době Pražského jara předseda Svazu českých novinářů; za normalizace perzekuován.

⁶⁰ NA, ASYN, k. 582/1. Stenografický zápis z 3. schůze výboru Svazu českých novinářů z 26. září 1968.

5. Dozvuky Pražského jara

Nátlak ze Sovětského svazu po okupaci Československa se nijak zvlášť nezmírnil. Moskva však musela vzhledem k nezdařenému pokusu o získání politické moci zaujmout jinou taktiku. Ta spočívala v neustálých drobných požadavcích na československou politickou garnituru a zároveň přímým dohledem Sovětů, ale i v získávání informací o situaci od tajných zdrojů. Sovětský svaz se musel smířit s tím, že většina občanů v ČSSR nesouhlasí s tvrzením, že by šlo během Pražského jara o kontrarevoluci a že pevně stojí za proreformním křídlem KSČ. I proto se uchýlila k záměrné mediální propagandě, která měla spočívat v ovládnutí sdělovacích prostředků v ČSSR. Jednalo se o publikování informací, které by zkompromitovalo nehodící se politické představitele tak, že společnost by již sama podporovala jejich odstup z funkcí.

Součástí této taktiky byly například Sověty vydávané tiskoviny Zprávy a vysílání stanice Vltava, které v Československu působily od počátku okupace. Naši občané je většinou ignorovali a věděli, že informace z oněch médií jsou lživé. Avšak pro část, která souhlasila se vstupem vojsk do země, se stala tato média morální a politickou podporou. Navíc vládě se nedařilo zastavení těchto, z hlediska československých zákonů ilegálních, médií prosadit.⁶¹

5.1. *Bílá kniha*

Dalším příkladem této kampaně proti Československu je vydání takzvané Bílé knihy s oficiálním názvem *K sobytijam v Čechoslovakiji*. Jednalo se o soubor úryvků a tvrzení o kontrarevoluci v Československu, jenž byl vydán sovětskými novináři. Jednotlivé úryvky však byly vytrhány z kontextu a byly účelově zneužity tak, aby jejich vyznění podpořilo fakt, že bylo nutné v ČSSR vojensky zasáhnout. V českém překladu byla kniha šířena od října 1968. Mimo jiné se právě v Bílé knize objevily lživé údaje o tom, že v Domě novinářů byla objevena skladiště s municí a zbraněmi, které chtěli novináři

⁶¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 312.

využit pro kontrarevoluci. Navíc zde byla jmenována řada publicistů, jejichž články byly vytrženy z kontextu a docházelo k jejich zkreslení. Jako příklad uvedme, že se jednalo o články Antonína Liehma, Jiřího Rumla, Stanislava Budína. Ve svých pamětech se Čestmír Císař, kterého kniha také zahrnovala, nad těmito konfrontacemi pozastavil: *„Vůbec místo konkrétních faktů ‚obsahuje‘ dílo sovětských novinářů jen negativní výroky a postoje jednotlivců, generalizované a vydávané za obecnou skutečnost, zatímco se zatajují všechna fakta a výroky kladné, včetně oficiálních stanovisek strany a vlády atd.“*⁶²

5.2. Českoslovenští novináři a Bílá kniha

Na vydání Bílé knihy kromě jiných svazových organizací reagoval také Svaz čs. novinářů, který byl pohoršen, že se jejich sovětští kolegové uchylují k záměrnému manipulování se skutečnostmi. Na konci října při schůzi předsednictva Svazu českých novinářů byl tento problém projednáván a bylo rozhodnuto o zřízení komise, jež by uskutečnila rozbor dané publikace. Dále se předsednictvo usneslo, že bude trvat na objasnění, proč nadále vycházejí v Československu neregistrované, nelegální tiskoviny.⁶³

Proti očeřování československých novinářů ze strany SSSR se novináři ohradili na zasedání předsednictva Ústřední novinářů ČSSR, které se konalo 2. října. Zde se projednávala další možnost spolupráce s novináři socialistických zemí, která byla přijata kladně, avšak s podmínkou, že poleví útoky na československou novinářskou obec a nebudou o ni rozšiřována nepravdivá tvrzení. V závěrečném komuniké bylo také doporučeno, že je nutné hájit zákonná práva členů Svazu proti útokům. Na schůzi se též řešilo, jakým způsobem budou v praxi fungovat zmocněnci Úřadu pro tisk a informace, jenž měli pracovat přímo v jednotlivých redakcích. Vedením bylo doporučeno, že ačkoliv novináři obecně nesouhlasí se zavedením cenzury, je nutné se zmocněnci spolupracovat a situaci dále nekomplikovat. Úvodem celé schůze Ústředí novinářů byla sdělena

⁶² CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1067.

⁶³ NA, ASYN, k. 582. Ústřední výbor SČN 1968 – 1972.

informace, že se „*předsednictvo bude scházet nejméně jednou měsíčně a Ústředí se sejde nejméně jednou za čtvrt roku, s případnou účastí představitelů politického života, koordinačního výboru tvůrčích svazů a předsedů krajských organizací SČN.*“⁶⁴

Ještě před zasedáním předsednictva (na konci září) se konala schůze výboru Svazu českých novinářů, kde se Svaz přihlásil k plnění podmínek Moskevského protokolu, avšak pouze za předpokladů, že v čele státu zůstanou proreformní představitelé a že nadále nesouhlasí se zavedením cenzurních opatření. Ve vydaném komuniké se kromě jiného již zde ohradili proti publikovaným lžím o zbraních v jejich budově.⁶⁵

5.3. Černá kniha - Sedm pražských dnů

Novinářský svaz nebyl jediný, koho rozšiřování Bílé knihy pohoršovalo. Odpor provázal podstatnou část veřejnosti. Ihned po okupaci se v Historickém ústavu Československé akademie věd shromažďovaly nejrůznější písemnosti, plakáty, články z novin a jiných publikací. A jak stoupal odpor občanů vůči sovětským vojskům a zároveň se stupňoval nátlak Moskvy a objevovaly se různé fámy o kontrarevoluci v ČSR, rozhodli se v Akademii věd nashromážděná svědectví o situaci v zemi chronologicky seřadit a vydat je jako skutečné svědectví doby. Této dokumentaci oficiálně nazvané *Sedm pražských dnů 21.-27. srpen 1968*⁶⁶ se spontánně začalo říkat *Černá kniha*. Vláda se však snažila vydávání dokumentace zastavit a omezit její rozšiřování. Neměla jinou možnost. Moskva bedlivě sledovala osud této publikace a na konci roku 1968 dokonce Sovětský svaz pohrozil čs. vládě, že „*sestavovatelé sborníku se pod rouškou objektivního výkladu faktů a výpovědí očitých svědků a tendenčním výběrem různých materiálů snaží překroutit politiku Sovětského svazu vůči bratrskému Československu... Nepřátelé socialismu využívají již dnes Černou knihu aktivně k podvratné činnosti proti socialistickým zemím... Sovětská strana hodnotí vydání sborníku Sedm pražských dnů a jeho rozšiřování jako akt*

⁶⁴ NA, ASYN, k. 558/2. Zápis z 1. schůze předsednictva Ústředí npvinářů, dne 2. října 1968 v Brně.

⁶⁵ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 315.

⁶⁶ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990.

hrubého porušení Moskevských dohod, jako pomluvu politiky Sovětského svazu a urážku sovětského lidu.“⁶⁷ Autoři, kteří byli pod vydáváním Černé knihy podepsáni, byli během dalších let perzekuováni, zbaveni svých funkcí a shledáni jako trestně vinní z podvracení republiky. A to i přesto, že se výše uvedenému protestu Moskvy snažili bránit. Trestům unikli jen díky emigraci. V časopisu Reportér uveřejnili v lednu 1969: „*Nesledovali jsme v žádném případě nějaké politické cíle, byli jsme si vědomi současné reality, a proto jsme tento materiál vydali jen jako studijní a pro vnitřní potřebu. Naše tvrzení dokazuje i fakt, že v knize není ani slovo našeho komentáře, registrujeme události formou kroniky a uveřejňujeme k nim příslušné články z novin, popřípadě letáky či jiné materiály. Uveřejnění těchto materiálů není tedy vyjádřením našeho stanoviska, ale tyto články byly součástí skutečnosti, kterou odrážely.*“⁶⁸

5.4. Perzekuce některých periodik

Časopis Reportér byl vydáván Svazem čs. novinářů jako časopis pro širokou veřejnost. Jednalo se o jedno z mála periodik, se kterým měl režim trvalejší konflikty. Nedařilo se mu novinářskou obec po intervenci vojsk umravnit tak, jak by odpovídalo Moskevskému protokolu, a i proto docházelo k častým konfliktům mezi novináři a vedením KSČ. Cenzurní úřad od svého vzniku prakticky trvale autory kulturních časopisů, mezi které patřil právě i Reportér, napomínal a případně jim uděloval důtky za publikování nevhodných článků. Ve statistice Českého kontrolního úřadu pro tisk a informace můžeme nalézt mnoho takových příkladů. Namátkou uvedme, co bylo Reportéru vytýkáno. Například v 5. čísle roku 1969: „*Upevnění vztahů k socialistickým zemím narušuje vnitropolitický komentář nazvaný ‚Nebezpečný kal‘ od J. Lederera, který označuje čin Jana Palacha za největší individuální politický čin v dějinách našeho národa... Člen redakční rady Z. Eis v článku ‚Upálení tří Janů‘ přirovnává Jana Palacha*

⁶⁷ BERÁNEK, Jindřich, Jarmila CYSAŘOVÁ a Miroslav SÍGL (eds.). *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013, s. 142.

⁶⁸ LEDERER, Jiří. *Nebezpečný kal. Reportér: Týdeník pro politiku, kulturu a sport*. Praha 1: Svaz českých novinářů, 1969, IV(5), 3.

k Janu Husovi a Janu Opletalovi.”⁶⁹ V analýze časopisu Reportér se velmi často objevovaly také konkrétní příklady článků, jež publikovány vůbec nebyly.

Když se v říjnovém čísle Reportéra objevila karikatura o ztrátě suverenity, přistoupil Úřad pro tisk a informace nejdříve k udělení důtky, ale vzápětí bylo rozhodnuto o zrušení vydávání časopisu. Toto rozhodnutí bylo platné od 4. 11. 1968. O tři dny později se sešla redakce Reportéra a předsednictvo Svazu českých novinářů, aby vydali stanovisko, že nevidí v přetiskování sovětských karikatur (karikatura byla zkopírována ze sovětského periodika Krokodýl) žádné protiprávní jednání, jež by mělo vést k odejmutí oprávnění vydávat Reportér. Naopak v zastavení shledávají precedens pro porušování zákona.⁷⁰ Novinář Jiří Ruml vzpomíná: „*Nejdřív nám dali důtku, ale to už byli rozhodnutí nás úplně odepsat, protože zákaz nám doručili čtyři dny po důtce, tedy v jednom týdnu, což je v našich poměrech sotva výrobní lhůta pro nové číslo.*“ Zároveň si ve své vzpomínkové knize *Díra v hlavě* stěžuje, že novináři již v listopadu pocíťovali, jak se proreformní vedení státu odvracelo od svých dřívějších zásad a pomalu se vzdávali. Když vzpomíná na zastavení stranického časopisu Politika (k 8. listopadu 1968), hovoří již o tom, že vedení státu ztratilo důvěru novinářů, neboť se stav jevil jako vyhlášený bojkot.⁷¹ Vydávání Reportéra bylo opět uvolněno po protestech novinářů i podstatné části veřejnosti na konci listopadu téhož roku.

Po uveřejnění informace o tom, že došlo k zastavení svazového periodika, se zvedla vlna nevole ve společnosti. Proti perzekuci médií se například postavili manželé Zátokovi⁷², kteří sepsali provolání na obranu svobody tisku: „*Milujeme tuto zemi a neopustíme ji, poněvadž bez ní bychom nemohli žít. Bojíme se však, že nebude brzo možno žít v ní, bude-li naše vedení dále ustupovat. Bojíme se nového období temna, v němž*

⁶⁹ NA, ASYN, k. 595/1. Příklady porušování důležitých zájmů vnitřní i zahraniční politiky státu; Analýza časopisu Reportér.

⁷⁰ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 319.

⁷¹ RURL, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 127.

⁷² **Emil Zátok** (*19. 9. 1922 - † 21. 11. 2000); československý atlet; čtyřnásobný olympijský vítěz ve vytrvalostním běhu. **Dana Zátoková** (*19. 9. 1922); československá atletka; olympijská vítězka v hodů oštěpem.

neupřímnost bude ctností, lež pravdou, mlčení existenční nezbytností.“⁷³ Obdobných reakcí dostávali novináři v celé republice nepočítaně. Na adresu redakce Reportéra přicházely i nesčetné dopisy od občanů Československa, samozřejmě také od celých závodů, jenž se zastavených periodik zastávaly a vyjadřovaly tak svůj odpor k cenzurním zásahům.⁷⁴

5.5. Listopadové zasedání ÚV KSČ

Ještě před listopadem 1968 došlo k důležitému stvrzení legálnosti intervence vojsk zemí Varšavské smlouvy, když byla na konci října podepsána Smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk v Československu. „Dočasném“ nakonec znamenalo na více jak 20 let. Ale tento pakt se stal podstatným spíše z jiných dvou důvodů. Za prvé došlo k tomu, že Moskva mohla nadále legálně vyvíjet nepřetržitý tlak na vedení ČSSR nejen politicky, ale také hrozbou vojenského zásahu, což jí usnadňovalo situaci. Za druhé došlo k tomu, že naše politická garnitura sama pro odhlasování této smlouvy zvedla ruku. Historik a novinář Jiří Vančura⁷⁵ v knize *Naděje a zklamání* vzpomíná: *„Bez vlastní vůle, pod hrubým vnějším nátlakem, ale přece jen přijali cizí diktát a spěchali propůjčit mu své jméno. Už zase vědí všechno lépe než ti dole [míní lid – pozn.]. Opět jsou to jen komunističtí funkcionáři neschopni překročit vlastní stín... [Ratifikováním smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk] rozcházejí se definitivně cesty lidu a stranického vedení. Ještě to není roztržka zřetelná a všemi pochopená, každým dalším dnem se však budou jedni od druhých více vzdalovat.*“⁷⁶

V době od 14. do 17. listopadu 1968 se konalo plenární zasedání ÚV KSČ. Toto zasedání se stalo jakýmsi oficiálním předělem v procesu podřizování se sovětským požadavkům. *„Akční program, formálně stále považovaný za hlavní programový*

⁷³ Kalendárium roku 1968: Listopadové události. *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1968_11.php

⁷⁴ NA, ASYN, k. 595. Korespondence, odpor proti zastavení svazového periodika Reportér.

⁷⁵ **Jiří Vančura** (*1929 - † 2015); historik, novinář a redaktor; působil v oblasti historie a vnitropolitické problematiky; byl redaktorem *Mladé fronty*; za normalizace byl perzekuován.

⁷⁶ VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*. Praha: Mladá fronta, 1990, s. 111.

dokument, pozbyl v řadě bodů platnosti. Rezoluce, která jej z části nahrazovala, byla z hlediska svého účinku již normalizačním dokumentem. Reformní komunisté se definitivně dostali do defenzivy a na šikmou plochu neustálých ústupků. Sice si ve společnosti i nadále udrželi značnou autoritu, ale na naplnění svých představ, jejichž prostřednictvím jedině mohli uspokojit občany, již neměli sílu a někdy ani vůli. V dalších reformách se již pokračovat téměř nedalo. Ke slovu se dostaly kompromisy, politika menšího zla a snaha zachránit, co se dá.“⁷⁷

5.6. Novinářská nevole v listopadu 1968

Shodou okolností se na stejné dny v listopadu plánovalo mimořádné shromáždění novinářů. Aktiv vedl Jiří Ruml, předseda Pražské organizace SČN. U mikrofonu se vystříдалo bezmála třicet řečníků. Novináři reagovali na rezoluci z předešlého zasedání ÚV KSČ, která se ohradila proti některým novinářským postojům. I když protesty proti novinářům na zasedání ÚV KSČ zazněly, jejich formulace a hlavně šíření bylo poměrně opatrné. Politici ještě nezapomněli, jakou moc mohou média mít. Jiří Ruml píše: „*Dostali jsme se na pranýř v jedné řadě s protisocialistickými silami a to je předzvěst budoucích čistek. Oni skutečně nejsou schopni vyskočit z obručí systému, to by spíš vyskočili z vlastní kůže, ani jednadvacátý srpen je nepoučil, vůbec se o něm nezmínili. Jako by nebyl. Svá rozhodnutí mu však podřizují. Podle toho vypadá i nový sekretariát a výkonný výbor předsednictva, Tam už mají bezpečnou většinu ti druzí.“⁷⁸ V závěrečném komuniké ze shromáždění novinářů pak bylo uvedeno: „*Pražští novináři... upozorňují vedení KSČ, vládu, předsednictvo Národního shromáždění, vedení Národní fronty, jakož i celou naši veřejnost na nebezpečný vývoj, který hrozí tím, že by spojení lidu s jeho představiteli mohlo být úplnou likvidací svobody slova a projevu tragicky ochromeno. Tomuto cíli – oddělit od sebe pokrokové představitelství vedení republiky a veřejnost – slouží paušální útoky na sdělovací prostředky, očerňování jejich úlohy po lednu i v těžkých srpnových dnech. To není jen útok na tisk, rozhlas a televizi, to je především útok na to, aby se lidé**

⁷⁷ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 36. Knihy dokumenty.

⁷⁸ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 133.

této země mohli odpovědně vyjadřovat k osudovým otázkám jejího vývoje.“⁷⁹ Dále se novináři zabývali pozastavením vydávání Reportéra a dalších periodik a zasahováním do vysílání jak v Československém rozhlasu tak v televizi. A dále, že došlo v předešlých měsících k některým kádrovým změnám, jež byly provedeny z politických důvodů.

Z obdobných příčin, které se objevily v závěrečném svolání aktivu pražských novinářů, bylo také svoláno shromáždění Ústředních výborů Koordinačního výboru tvůrčích svazů. Když na podzim 1968 docházelo k cenzurnímu omezování médií, začala se kulturní obec obávat, že by se věci mohly vrátit do stavu před lednem. Když pak v listopadu Gustav Husák⁸⁰ ostře napadl ve svém projevu sdělovací prostředky, že usilují o politický převrat, bylo rozhodnuto, že Koordinační výbor tvůrčích svazů musí využít svého postavení a za kulturní obec se oficiálně postavit. Na 22. listopadu bylo tedy do Slovanského domu svoláno setkání zástupců kulturní obce. K nim se přidali také zástupci stávkujících studentů. „*Oproti předchozí kritice obsažené v jednotlivých prohlášeních, rezolucích či osobních intervencích mítink nic moc nového nepřinesl (hlavní výtky směřovaly k posrpnové mediální a personální politice), lišil se však mírou koncentrovanosti kritických názorů, jež byly vyřčeny ve stejném čase na jednom místě*“, píše Jan Mervart v knize *Kultura v karanténě*.⁸¹

Průběh celého tohoto setkání se tak velmi lišil od atmosféry, která panovala mezi politickými elitami doby. Václav Havel⁸², tehdy ještě jeden ze zástupců spisovatelů, se zde jasně ohradil: „*A jestli mohla cizí vojska donutit třistačlenný parlament, aby legalizoval jejich přítomnost v zemi, aniž je do země pozval, nemohou donutit čtrnáctimilionový národ, aby chtěl něco jiného, než co chce*.“⁸³

⁷⁹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 326.

⁸⁰ **Gustav Husák** (*10. 1. 1913 – † 18. 11. 1991); politik KSČ; do roku 1987 generální tajemník KSČ, zároveň od roku 1975 prezidentem ČSSR.

⁸¹ MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 102.

⁸² **Václav Havel** (*5. 10. 1936 – † 18. 12. 2011); dramatik, politik a prezident; za normalizace jeden z prominentních disidentů a kritiků komunistického režimu.

⁸³ BERÁNEK, Jindřich, Jarmila CYSAŘOVÁ a Miroslav SÍGL (eds.). *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013, s. 150.

Koordinační výbor tvůrčích svazů disponoval v době Pražského jara poměrně velkým vlivem. I po okupaci se snažil spojovat kulturní frontu dohromady. Jedním z prostředků této taktiky měla být tzv. *Dohoda o solidaritě svazů*, která byla zformulována na konci října 1968. Tato dohoda se měla zasadit o to, že bude-li docházet k jakémkoliv perzekuci umělce, či novináře, k omezování svobody slova a vyjadřování a k jakýmkoliv cenzurním zásahům, budou to všichni členové dohody považovat jako útok na celou kulturní obec. A za nápravu takové perzekuce budou všichni signatáři ochotni podstoupit jakoukoliv protestní akci. Ačkoliv je nutné podotknout, že v době sepsání této dohody o solidaritě braly dané stanovisko jednotlivé svazy spíše jako formální záležitost, která měla jen podpořit sepětí svazů a spojení mezi kulturní obcí. Avšak k perzekucím a cenzurním opatřením došlo a Koordinační výbor musel jednat. Na shromáždění 22. listopadu bylo vydáno *Stanovisko vědců, umělců a novinářů*, kterým se Koordinační výbor tvůrčích svazů přihlásil o slovo k politické situaci. Tím bylo shromáždění ze Slovanského domu výjimečné. Jednalo se o první veřejnou demonstraci spojených svazů k tomu, že se chtějí aktivně politicky podílet na utváření veřejného dění.⁸⁴ Stanovisko kulturních svazů však již nebylo masově zveřejněno, neboť tomu zabránily cenzurní orgány.

O měsíc později, k 5. 12. 1968, bylo svoláno plénum Svazu českých novinářů na zámku Roztěž u Kutné Hory. Toto plénum vyjádřilo plnou podporu jak stanovisku tvůrčích svazů, tak podpořilo závěry z aktivu pražských novinářů. Vzhledem k nastalé situaci ve společnosti, která pro novináře nevypadala přívětivě, se plénum ohradilo a předsednictvu SČN bylo uloženo celkem 15 bodů, které by měli novináři dodržet. V rámci nich například zaznělo, že je nutné nadále pracovat na syndikalizaci Svazu v souladu s usnesením Mimořádného sjezdu. Urychlit jednání s vedoucími orgány Národní fronty tak, aby bylo zajištěno bezproblémové vycházení veškerých periodik. V souvislosti s cenzurními opatřeními svolat zvláštní aktiv novinářů, aby byl dohodnut další postup v této věci. Zasadovat se o vycházení pozastaveného periodika *Politika* a v neposlední řadě usilovat o materiální nezávislost Svazu českých novinářů.⁸⁵

⁸⁴ MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 101-104.

⁸⁵ NA, ASYN, k. 582/1. Zápis z čtvrté schůze výboru Svazu českých novinářů z 5. prosince 1968.

V závěrečném komuniké z jednání stálo: „*Pokud jde o vliv státu na práci sdělovacích prostředků, plénum trvá na tom, aby bylo přijato na federální i národní úrovni takové řešení, které by se vyhnulo zbytečné administrativě, nekompetentnímu poručníkování a které by umožnilo novinářům a voleným zástupcům společnosti rozhodovat o věcech veřejných. Plénum výboru SČN trvá na praxi, aby Národní shromáždění bylo informováno o návrzích, k nimž se vyjádřil Svaz českých novinářů, jak to ukládá tiskový zákon.*“⁸⁶

⁸⁶ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 333.

6. Federalizace Československa

Otázka federalizace se formovala již v průběhu podzimu 1968. Fakticky k oddělení České a Slovenské republiky došlo od 1. 1. 1969. Po srpnových událostech se přípravy určitým způsobem vyhroutil. Za prvé se ve společnosti ozývaly hlasy, že dochází k rozdělování státu v těžkých chvílích tak, jako tomu bylo v roce 1939. Za druhé situace na konci 60. let s sebou přinesla rozdílnou pozici českého a slovenského národa. Zatímco čeští obyvatelé k federalizaci zaujímalí neutrální postoj, na Slovensku se federalizace stala otázkou národní hrdosti.⁸⁷ Nacionalismu mezi slovenskými občany si byl také vědom Gustav Husák, jenž mimo jiné osamostatnění Slovenska prosazoval a určitým způsobem tak získal svou popularitu a posléze naklonění Sovětského svazu.

Pro novinářskou obec znamenala federalizace hned několik změn. Vzhledem k tomu, že Svaz československých novinářů se oddělil na Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů již na Mimořádném sjezdu v červnu 1968, tak se ho federalizace republiky fakticky příliš nedotkla. Přesto v době nastolování normalizačních pořádků byl patrný rozdíl v přístupu k českým i slovenským uměleckým svazům. Tím zde míníme především problematiku očistných komisí Svazu a míru vylučování členů, jež byla na Slovensku nižší.⁸⁸ Prakticky tak federalizace pro Svaz znamenala jen určitá jednání s novým vedením České republiky o postavení, právech a povinnostech novinářů. Setkání s vládou se uskutečnilo hned 6. ledna 1969.⁸⁹

Další změnou byl vznik Českého úřadu pro tisk a informace a Slovenského úřadu pro tisk a informace. Tyto dvě instituce si převzaly pravomoci předešlého ÚTI a jejich kompetence logicky sahaly na nově oddělená území. Nad institucemi působil jako zastřešující orgán Federální výbor pro tisk a informace. Ten ale svou funkci plnil jen zpočátku, neboť od roku 1970 již nebyl svoláván. „*Oba republikové úřady měly mimo jiné za úkol hodnotit a analyzovat činnost médií, sledovat dodržování tiskového zákona,*

⁸⁷ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 54.

⁸⁸ MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 48.

⁸⁹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 351.

řídít své ‚zmocněnce‘ ve vybraných redakcích, vyhodnocovat zahraniční média a spolupracovat se zahraničními novináři. Kromě toho ČÚTI a SÚTI úředně převzaly tisk jako agendu a staraly se tak o jeho registraci, stanovení ekonomických nástrojů atd.“⁹⁰

Přímé pokyny ČÚTI uděloval těm pracovníkům, kteří byli odpovědni za publikaci článků či pořadů. Ti se ze své činnosti tomuto úřadu zodpovídali a vzhledem k postihům, které jim mohly být uděleny, často raději aplikovali autocenzuru, než aby docházelo ke konfliktům s představiteli ČÚTI. Jeden z prvních pokynů, které ČÚTI po svém vzniku vydal, se týkal listopadového pléna ÚV KSČ a podpory jeho stanovisek. Dále také toho, že média jsou povinna podporovat vedoucí představitele strany a státu a naopak snažit se potlačit kampaně proti některým z nich.⁹¹

6.1. Hořící pochodně za svobodu

Na fungování Svazu českých novinářů a Svazu slovenských novinářů dohlíželo Ústředí novinářů ČSSR. Ústředí se sešlo 15. ledna 1969 v Brně, aby projednalo vnitropolitickou situaci v zemi. Obzvláště pak problematiku nedostatečného toku informací mezi oběma zeměmi. Probíralo se zde trvajícím zastavením vydávání některých periodik, jako byla Politika nebo slovenský Kulturný život. Negativně se vyjádřilo naopak k stále vycházejícím Zprávám. Především novináři projednávali, jakým způsobem je nutno se postavit ke stále sílícím útokům na novinářskou obec ze strany politické garnitury. Vlado Kašpar se ve svém projevu znovu vrátil k podzimním nesrovnalostem mezi novináři a KSČ. Na schůzi Ústředí se ohradil: „*Před listopadovým zasedáním Ústředního výboru KSČ vztahy dobrého partnerství mezi vedením a Svazem českých novinářů byly přetřhány – ne vinnou naší strany. Byl připravován komplex opatření, který měl administrativní charakter. Důkazem bylo zastavení ‚Reportéra‘ s tím, že po zastavení se zdůvodní, proč se zastavil. Byla připravována rezoluce, která zaujímala tvrdá kritická stanoviska po lednu a po srpnu. V této situaci se schází aktiv českých novinářů, jehož cílem bylo projednat situaci v novinářství v našem svazu, zejména v pražské organizaci. Tento aktiv*

⁹⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 194,195.

⁹¹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 350.

byl velmi velkou mobilizující vzpruhou pro české novináře. Ohlas tohoto aktivu byl velmi významný. Dělníci a mládež se hlásila k rezoluci k tomuto aktivu.”⁹²

Jiří Ruml vzpomíná, že když se odpoledne 16. ledna setkání rozpustilo a oni se chystali k odjezdu zpátky do Prahy, dostala se k nim děsivá zpráva o upálení jakéhosi mladíka na Václavském náměstí v Praze.⁹³

Tímto mladíkem byl Jan Palach, student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který se uchýlil k sebezničujícímu činu upálením. Šok, který veřejnost tehdy zažila, pramenil mimo jiné z toho, že takovéto způsoby protestu Evropa do té doby neznala. Jan Palach v dopise, který před sebeupálením napsal, apeloval na změny právě v mediální oblasti: *„Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit... Naše požadavky jsou: 1. Okamžité zrušení cenzury. 2. Zákaz rozšiřování Zpráv. Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů... vzplanou další pochodně.*“⁹⁴ Jan Palach byl s popáleninami vysokého stupně převezen do nemocnice, kde zranění po několika dnech podlehl. Byl tím, kdo veřejně poukázal na to, že československá společnost upadá do letargie postupných ústupků, že se vzdává svých ideálů. Ačkoliv sám Palach odrazil po svém činu ostatní od podobného způsobu protestu, přeci se našli ještě další lidé, jež jeho čin následovali. O měsíc později to byl student Jan Zajíc, o další měsíc později pan Evžen Plocek. Jména dalších obětí však nebyla mezi veřejností tak známá, neboť KSČ přísně dohlížela, aby nedošlo k mediálnímu publikování jako u činu Jana Palacha. Snažila se, aby těmto aktům nebyla věnována pozornost a byly zapomenuty. *„Čin těchto mladých lidí se dá slovy spíše znehodnotit než ocenit. Byl projevem zoufalství a snad i pohrdání těmi, kdo váhali obětovat mnohem, mnohem méně. Neukázal cestu, jež se může lidový*

⁹² NA, ASYN, k. 558/1. Zápis V. zasedání Ústředí novinářů ČSSR ve čtvrtek dne 16. ledna 1969 v 10 hodin v Brně.

⁹³ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 151.

⁹⁴ Tamtéž, s. 152.

odpor ubírat, důrazně však promluvil do svědomí. Ztížil každý individuální ústup od společných ideálů“,⁹⁵ zhodnotil novinář Jiří Vančura.

Po upálení Jana Palacha média publikovala mnoho příspěvků, které nejen že litovaly této smrti mladého člověka, ale především odrazovaly případné následovníky. Ve společnosti panovala zvláštní atmosféra. Československá veřejnost se opět semkla, vedení státu se snažilo situaci uklidnit a z Moskvy se ozývaly bouřlivé reakce. Palachův čin byl pro Sovětský svaz jen dalším důkazem o kontrarevoluci v ČSSR. Pro naši zem to však byl čin, který do dějin národa vešel jako nejvyšší boj za demokracii a svobodu.

Svaz českých novinářů vydal 20. ledna k Palachově smrti následující prohlášení: *„Jan Palach se obětoval pro cíle, které jsou i našimi cíli. Aby jeho oběť nebyla marná, musí se nyní spojit úsilí všech občanů, odhodlání s kázní, cit s rozumem. Jeho smrt by se měla stát podnětem k mohutnému a důstojnému projevu celonárodní vůle. Naše veřejnost je nyní do hloubi duše vzrušena. Bylo by neblahé, abychom v této mezní situaci jednali každý na vlastní pěst. Navrhujeme proto: 1. Vyhlásit den pohřbu Jana Palacha za den národního smutku. 2. V tento den by měli všichni lidé dobré vůle slíbit, že neustanou ve svém úsilí, dokud akční program KSČ z jara loňského roku nezvítězí v této zemi...“*⁹⁶

Pohřeb studenta Jana Palacha se stal pietním protestem tisíců občanů a v dalších dnech se konaly demonstrace proti okupaci země. Ty však byly již tvrdě potlačeny.

6.2. Situace v médiích

Na silný nátlak Moskvy došlo po Palachově pohřbu k vlně mediálních čistek. Museli odejít všichni, kteří jakýmkoliv způsobem informovali o jeho upálení, ale tento čin neprezentovali jako útok proti Československu. Tak bylo zakázáno vystupovat v médiích například Karlu Kynclovi, Kamile Moučkové nebo Vladimíru Škutinovi. Zároveň bylo

⁹⁵ VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*. Praha: Mladá fronta, 1990, s. 127-128.

⁹⁶ NA, ASYN, k. 559/1. Prohlášení předsednictva českých novinářů ze dne 20. ledna 1969.

uloženo Úřadem pro tisk a informace, že o personálních změnách v médiích se nesmí jakkoliv informovat.⁹⁷

Na konci února se v Ostravě sešli zástupci Svazu slovenských a Svazu českých novinářů, aby potvrdili naléhavost závěrů Mimořádného sjezdu v červnu 1968. Vyjádřili se ke spolupráci Svazu se sovětskými kolegy. A to v tom smyslu, že nelze se Svazem sovětských novinářů spolupracovat, pokud se nedistancuje od publikování a tvrzení takzvané Bílé knihy. Vyslovili zde opětovně „*podporu Akčnímu programu KSČ a vládním programům, které zahrnují občanské svobody a záruky právní jistoty, ekonomickou reformu a hospodářský rozvoj*“.⁹⁸ Vlado Kašpar ve svém projevu na setkání jasně odkázal na ideje Pražského jara: „*I po odstupu osmi měsíců zjistíme, že čas, ani 21. srpen, ani peripetie pozdějšího vývoje nic neubraly na aktuálnosti, na potřebě toho, co jsme společně vložili do našich sjezdových dokumentů... Byl to sjezd nejdemokratičtější v historii posledních let... Chtěl bych upozornit, že náš sjezd se konal koncem června, tedy po květnovém plénu ÚV KSČ, kdy otázky masových sdělovacích prostředků byly závažnou součástí jednání tohoto pléna.*“⁹⁹ Dále hovořil o nutnosti spolupráce obou národních svazů tak, jak tomu bylo v době Pražského jara či v době federalizace svazových orgánů. Ve svém projevu také podpořil aktuální politiku strany, ale ostře se ohradil proti cenzurním praktikám a jinému omezování, jež akceptoval pouze jako dočasné. Jako důležitý úkol do budoucna si stanovili izolaci dogmatických funkcionářů od vedení Svazů a naopak posílení a semknutí progresivních sil. Novinář Jiří Ruml ve svých pamětech¹⁰⁰ vzpomíná, že novináři tehdy požadovali, aby nad národními Úřady pro tisk a informace byl kontrolorem například parlament, protože tento orgán má neomezené možnosti zásahu do médií. V té době se novináři také rozhodli uzavřít dohodu s odbory, respektive s ostravskými dělníky, aby potvrdili sepětí mezi umělci a dělnickou třídou. Velmi diskutovaná otázka byla také samotná osoba Gustava Husáka, na něhož měli

⁹⁷ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 360.

⁹⁸ NA, ASYN, k. 558/2. Zápis z III. schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR ze dne 27. 2. 1969.

⁹⁹ NA, ASYN, k. 557/1. Setkání českých a slovenských novinářů ze dne 28. 2. 1969, proslov Vlado Kašpara.

¹⁰⁰ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 163.

novináři odlišné či neukotvené názory. Slovenští zástupci ale většinou jeho osobu podporovali. Například novinář Josef Inovecký se k tématu na společném setkání českých a slovenských novinářů vyjádřil: „Dovolím si tvrdit, že nikdy nejednal v nezájmu této republiky. I když se nám jeho formulace zdají být tvrdé, nepříjemné, s některými musíme polemizovat, nechceme jen přijímat vzdor autoritě, kterou má u nás na Slovensku, přece jen bude třeba, abychom s větším pochopením přistupovali k tomu, co sleduje.“¹⁰¹

¹⁰¹ NA, ASYN, k. 557/1. Setkání českých a slovenských novinářů, ze dne 28. 2. 1969, prolov Inoveckého.

7. Hokejové události

Situace v zemi nebyla na počátku jara 1969 uklidněna. Lidem otrásl čin Jana Palacha a opět v sobě našel vnitřní odpor vůči Sovětskému svazu. Na opačné straně stál Sovětský svaz, který hledal taktiku, jakým způsobem si československé občany podmanit. Leonidu Iljičovi Brežněvovi docházela trpělivost s reformisty, kteří stále zůstávali ve vedení státu. Hledal jakoukoli záminku především pro odstranění Alexandra Dubčeka z vedení strany. Byl si vědom, že jeho odvolání by na začátku jara 1969 už nevyvolalo větší masové akce, ale potřeboval záminku, jak výměnu provést. Důvodů mohlo být více. Československé proreformní křídlo naznačovalo, že se na plenárním zasedání ÚV KSČ pokusí zastavit nástup konzervativců k moci. Také se blížila mezinárodní porada komunistických a dělnických stran a Brežněv potřeboval mít do té doby v Československu ve vedení někoho, kdo bude Moskvě oddán. A to proto, aby mohl v červnu 1969 na mezinárodním setkání prezentovat spokojenost vedení ČSSR s intervencí vojsk.¹⁰²

Prostor pro uskutečnění těchto plánů dostala Moskva dříve, než očekávala. V březnu 1969 se ve švédském Stockholmu konalo Mistrovství světa v ledním hokeji. Československý tým zde sehrál dva zápasy s týmem Sovětského svazu. Když nečekaně naši hokejisté během prvního zápasu porazili sovětský tým 2:0, staly se oslavy sportovního úspěchu úspěchem celého národa. Lidé skrze oslavy projevovali veřejně svůj odpor k okupantům a politické situaci v zemi. Ještě větší oslavy přišly s druhým vítězstvím Československa nad SSSR v hokejovém utkání 28. 3. 1969. Po výhře 4:3 došlo k manifestacím radosti po celé zemi. Objevovaly se nápisy, které podporovaly československý nacionalismus, média přinášela články s velmi odvážnými titulky. Pro příklad uveďme, jak Zemědělské noviny zaznamenaly výrok

¹⁰² *Alexander Dubček: Od totality k demokracii: prejavy, články a rozhovory: výber 1963-1992.* 1. vyd. Editor Jozef Žatkuliak, Ivan Laluha. Bratislava: Veda, 2002, s. 64.

J. Smrkovského¹⁰³: „Mám úctu k těm našim chlapcům, kteří si uvědomili, že jde o něco víc, než o góly.“¹⁰⁴ Taková nálada ostatně prostupovala atmosférou ve společnosti.

7.1. Aeroflot

Sporným bodem se staly oslavy především v Praze, kde došlo v rámci radostného veselí ke zničení výkladní skříně letecké společnosti Sovětského svazu s názvem Aeroflot. Pro Moskvu se incident stal jasným důkazem kontrarevoluce. Tedy alespoň tak to Moskva prezentovala. Skutečnost se však z dnešní perspektivy jeví jinak. Před tuto leteckou společnost byly navezeny dlažební kostky, ačkoliv tehdy nedocházelo na Václavském náměstí k žádným opravám, kde by jich bylo třeba. A večer, když československý lid spontánně slavil, byli do davu vmíseni také agenti, kteří pravděpodobně rozbití celé výkladní skříně vyprovokovali. Tomu nasvědčuje několik faktů. Prostory společnosti Aeroflot byly zdemolovány již v lednu při Palachově pohřbu, ale žádné větší důsledky z tohoto činu nebyly vyvozovány. Navíc v březnu bylo z prostor předem vyklizeno vše důležité, aby nedošlo k případnému poškození.¹⁰⁵

Policejní statistiky popisují masivní zásahy: „V různých městech republiky bylo celkem předvedeno 175 osob, pro přestupek postiženo 83 osob, proti 75 osobám bylo zahájeno trestí stíhání, na osm z nich byla uvalena vazba.“¹⁰⁶

7.2. Média a jejich provinění

Po hokejových událostech tlak ze strany Sovětského svazu zesílil. O nešťastnou příhodu při oslavách se opřela jako o důkaz, že je nutné jednat. Brežněv jasně vzkázal, že trvá na personální obměně ve vedení státu. Také československá politická garnitura

¹⁰³ **Josef Smrkovský** (*20. 2. 1911 - † 15. 1. 1974); politik a funkcionář KSČ; přední postava Pražského jara; v roce 1969 místopředseda Federálního shromáždění; na podzim 1969 zbaven všech funkcí a za normalizace vyloučen z KSČ a perzekuován.

¹⁰⁴ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 108.

¹⁰⁵ FAJMON, Hynek (ed.). *Sovětská okupace Československa a její oběti*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 24.

¹⁰⁶ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 393.

vyvozovala z celé akce následky. Vedení státu se hned na začátku dubna ohradilo na média, že vyprovokovala a podporovala to, aby společnost vyjadřovala protisocialistické tendence. Také, že právě díky médiím se strhla masová reakce na hokejové události. Předsednictvo ÚV KSČ vydalo prohlášení, kde, kromě odsouzení výtržností po oslavách, jasně sdělovalo, že republiku a socialismus nemůže narušit jakákoliv antisocialistická síla. Novinářům zde vzkázali, že všichni komunisté, kteří působí v novinářské obci, budou hnáni k odpovědnosti za svou práci. V prohlášení bylo poukázáno na některé časopisy a deníky a jejich šíření antisocialistických vášní, jako byly například *Listy*, *Zítřek*, *Reportér*, ale kritice se nevyhnulo ani *Rudé právo*.¹⁰⁷ Zajímavé je, že například *Reportér* se v komentování události pozdržel poměrně zpátky a problematiku nijak zvláště nerozvíjel. Pro představu uveďme, že číslo reagující na první hokejové utkání uváděla titulní strana kresleným vtípem, na kterém byli obránci a brankář. Pod obrázkem pak byl text: „*Ty jich devět pusť, my jich musíme dát jednadvacet*“.¹⁰⁸ Mnohem ostřejší reakci například uveřejnila *Nová svoboda*: „*Pravda zvítězila*“.¹⁰⁹ Mladá fronta na svých stránkách otevřeně psala o tom, že ačkoliv se tisku předkládá, že vyvolal protisocialistické tendence, ve skutečnosti se jednalo o záměrnou provokaci řízenou shora.¹¹⁰

Můžeme tak hovořit o několika podstatných faktech, které se na přelomu března a dubna vykrytalizovaly. Za prvé, že v konečném důsledku byly různé restrikce udělovány nikoliv na základě jednotlivých publikovaných článků a komentářů, ale dle dlouhodobějších konfliktů, které jednotlivá média s vedení KSČ měla. A za druhé, že se komentáře po hokejových událostech staly zároveň důkazem relativního svobodného vyjadřování v Československu na začátku jara 1969. Samozřejmě existovala určitá omezování, ale stále měli novináři možnost reagovat, aniž by jim hrozily větší existencionální problémy. Zatímco od dubna 1969 kritické komentáře v médiích, v souvislosti s rozšiřováním kompetencí cenzurních orgánů, pomalu vymizely.

¹⁰⁷ CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1070.

¹⁰⁸ *Reportér: Týdeník pro politiku, kulturu a sport*. Praha 1: Svaz českých novinářů, 1969, IV.(12), 1.

¹⁰⁹ *Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj*. Ostrava: Krajské vedení KSČ, 1969, XXV.(29. 3.), 8.

¹¹⁰ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 111.

7.3. Postavení Svazu českých novinářů k hokejovým událostem

Hokejové události byly pro novinářskou obec podstatným zlomem. Novináři se postavili proti tvrzení o jejich odpovědnosti za antisocialistickou náladu ve společnosti a rozhodli se jít s vedením KSČ do konfliktní situace. Ta vyplynula hned z několika souher událostí. Za prvé Úřad pro tisk a informace vydával po hokejových událostech další ostré cenzurní pokyny, o čem je a není možné psát. Nasazoval také na média a jejich vyjadřování k hokejovým událostem. Navíc zde znovu vyvstala hrozba, že dojde k obsazení důležitých redakcí a vysílačů v republice. Dalším důvodem pak mohl být rozpor mezi kulturní obcí a vedením státu. Koordinační výbor tvůrčích svazů ještě před Mistrovstvím světa v hokeji s vedením KSČ prodiskutoval některé změny, kterých by zástupci svazů chtěli dosáhnout, ale na konci března tyto požadavky získaly zcela jiné vyznění a dohodnutá spolupráce byla více méně zrušena.¹¹¹

Samotný Svaz novinářů reagoval na obviňování novinářů a médií narychlo svolanou schůzí předsednictva Svazu českých novinářů, rozšířenou o zástupce ČTK, rozhlasu, televize některých vydavatelství, a také zástupce krajských poboček. V rámci tohoto setkání vyjádřilo důvěru politické a vládní reprezentaci státu, především zdůraznilo podporu proreformním politickým zástupcům. V oficiálním stanovisku SČN stálo: „...svalovat všechny otevřené a dlouhou dobu neřešené problémy na vrub hromadných sdělovacích prostředků by znamenalo vědomě jednostranně zjednodušovat celou společenskou problematiku a vycházet tak z nepřesných diagnóz“.¹¹²

V podobném duchu se neslo i takzvané *Slovo novinářů*. Shrnující článek, který vyšel v médiích o den později, tedy 4. dubna 1969, vyjadřoval podporu předním politikům státu, ale zároveň upozornil, že novináři odmítají některá jejich stanoviska. Zároveň se novináři důrazně ohradili proti zavedení a neustálému zpříšňování cenzury: „*Je třeba vidět úlohu hromadných sdělovacích prostředků v souvislosti s celkovým stavem v naší společnosti. Pravdivé noviny – a stejně tak i rozhlas a televize – jsou vždy věrným odrazem*

¹¹¹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 376.

¹¹² Tamtéž, s. 382.

všeho toho, čím žije společnost, zrcadlem jejích problémů a starostí.“¹¹³ Ústřední výbor KSČ shledal v tomto stanovisku novinářů snahy o ochranu antisocialistických živlů a uložil provést v médiích personální změny. Ty se pro tentokrát nevyhnuly ani samotnému ČÚTI. Cenzurní praktiky v zemi měly být nadále ještě více posíleny. Od dubna 1969 bylo na stránkách periodik a ve vysílacích médiích patrné, že komentáře a publicistika jsou stále více nahrazovány faktickými informacemi, které byly z ideového hlediska samozřejmě méně konfliktní.

¹¹³ Slovo novinářů. *Rudé právo*. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1969, 49(80), s. 1-2.

8. Plenární zasedání KSČ v dubnu 1969

V polovině dubna 1969 vydal Český úřad pro tisk a informace embargo na veškeré komentáře k přípravě a průběhu pléna ÚV KSČ. Média mohla uveřejňovat pouze oficiální stanoviska vydávaná Komunistickou stranou Československa. Striktní omezování svobod se netýkala ale pouze sdělovacích prostředků, ale například se posilovala také vojenská obrana. Důvodem k těmto opatřením bylo chystané plénum ÚV KSČ, které se konalo 17. 4. 1969. Toto zasedání bylo zlomové proto, že zde došlo ke zvolení nových představitelů vedení KSČ a především pak k rezignaci Alexandra Dubčeka. Nově se stal prvním tajemníkem KSČ Gustav Husák. V zákulisí československé politiky se tato změna připravovala již od začátku dubna a s přibližujícím se datem pléna bylo jasné, že Husák bude mít dostatečnou podporu ke svému zvolení. Téma pléna ÚV KSČ se striktně týkalo personálních a kádrových otázek. Průběh byl ale již předem rozhodnut z Moskvy, která si Gustava Husáka vybrala jako vhodného kandidáta. Husák se i pro některé československé zástupce jevil jako nejlepší možné řešení. Jednalo se o muže, který sám byl v padesátých letech Komunistickou stranou Československa stíhán a v lednu 1968 se postavil na stranu reformních snah. Sám Gustav Husák ale toužil po moci více než po zachování reformem.¹¹⁴ V improvizované řeči na plenárním zasedání po svém zvolení jasně řekl: *„Při naší poctivé politice se snadno dohodneme s KSSS. Konsolidace je také podmínkou sjezdu a voleb. Opozice nám 28. března hodila rukavici a my ji zvedneme. Povedeme politický boj a to není dětská hra. Vede-li se boj proti KSČ, má strana právo vést boj proti opozici.“* V projevu se ale také dotkl medií: *„Věci začínají shora - bude-li tam jednota, bude to působit i dole. Dál platí stanovy, kdo je porušuje, musí se zodpovídat. I komunisté – novináři. To není návrat k Novotnému, to je leninismus!“*¹¹⁵

Někteří autoři, kteří se tématu normalizace věnují, hovoří o dubnovém plenárním zasedání jako o druhé československé prohře. Zdeněk Hejzlar¹¹⁶ například píše: *„Bylo*

¹¹⁴ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slovinci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1945-1992*. s. 277.

¹¹⁵ CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1079.

¹¹⁶ **Zdeněk Hejzlar** (*18. 7. 1921 - † 6. 8. 1993); politik KSČ; byl politicky angažovaný během Pražského jara; v červnu 1968 se stal ústředním ředitelem Československého rozhlasu; po federalizaci Československa působil jako poslanec České národní rady; v roce 1969 emigroval a byl zbaven členství v KSČ.

*zřejmé, že českoslovenští reformisté byli poraženi podruhé. Poprvé byli poraženi, když v létě 1968 nedovedli zabránit otevřené konfrontaci s Moskvou... podruhé byli poraženi, když po srpnu 1968, v krajně nepříznivé a obtížné situaci, nedokázali vymezit reálnou hranici uhajitelných československých zájmů, provést ústup a zformovat frontu k jejich obraně.*¹¹⁷

8.1. Rozporuplná reakce novinářské obce

Do dvou týdnů od pléna ÚV KSČ se uskutečnilo plánované plenární zasedání Svazu českých novinářů. Novinář a předseda Pražské organizace Jiří Ruml popsal, jak se ještě před schůzí na zámku v Roztěži u Kutné Hory nepohodli s předsedou SČN, Vlado Kašparem: „*Vytýkáme mu, že sám od sebe jako předseda poslal Husákovi za novináře blahopřejný telegram, aniž čekal, co tomu řekne předsednictvo. Zas už budou lepit dohromady obludnou pyramidu moci a každá podřazená organizace vzdá povinný hold... Ani my nechceme jít proti [KSČ] za každou cenu, jenom myslíme, že jakýkoliv slib bezvýhradné poslušnosti a věrnosti je předčasný. Chceme přesně vědět, co bude dál, a sami pak rozhodnout, zda půjdeme či nikoliv.*“¹¹⁸

Uvedená citace vystihuje tehdejší neshody mezi novináři. Na jedné straně zde byla už značná část podporovatelů normalizačních praktik. Na straně druhé pak bylo křídlo těch, kteří stále odmítali každý ústupek a bojovali tak za svobodu slova. Tedy na jedné straně zde byl například blahopřejný dopis předsedy novinářů, který vyjadřoval podporu normalizačnímu procesu. Na straně druhé svazové periodikum Reportér, které v dubnu i květnu 1969 vycházelo s masivními cenzurními zásahy a část novinářů proti tomu veřejně protestovala.¹¹⁹ Jakoby se Svaz českých novinářů opět dostával do situace, kdy se intuitivně přiklání k většinovému směřování společnosti. Vzpomeňme na počátek Pražského jara, kdy existovali ve Svazu jednotlivci zřetelně podporující reformní snahy, ale samotný Svaz se jako instituce přidal až v momentě, kdy bylo jasné, kam politika KSČ

¹¹⁷ HEJZLAR, Zdeněk. *Praha ve stínu Stalina a Brežněva: Vznik a porážka reformního komunismu v Československu*. 1. vyd. Praha: Práce, 1991, s. 162.

¹¹⁸ RUMML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 179.

¹¹⁹ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 258. *Knihy dokumenty*.

bude směřovat. Poté se ze Svazu stal jeden z hlavních účastníků a podporovatelů proreformního křídla. A v době, kdy pomalu přicházela opět změna politického režimu, nechali se novináři znovu umlčovat. Zcela jistě pro to najdeme odůvodnění, ať už se jednalo o ideové nebo existencionální pohnutky. Jisté však je, že Český svaz novinářů se diferencioval v názorech (na Slovensku byla situace klidnější a s konsolidací zde byly menší potíže). Následně se také logicky vymezil od ostatní kulturní obce, která zastupovala spíše proreformní myšlenky. A stal se svým usnesením výjimkou mezi zástupci Koordinačního výboru tvůrčích svazů.¹²⁰

Ačkoliv Jiří Ruml vzpomínal, jak se ohrazovali proti blahopřejným pozdravům Gustavu Husákovi, tak na plenárním zasedání 26. dubna 1969 dospěl i samotný Svaz českých novinářů k podpoře změn ve vedení státu. Obdobné stanovisko můžeme nalézt i v závěrečném komuniké ze schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR, konané 6. května téhož roku. Zde byla jasně vyslovena podpora straně: „*Čeští a slovenští novináři jsou odhodláni aktivně podporovat politickou linii Komunistické strany, vytyčenou na dubnovém zasedání ÚV KSČ, i Federální vlády a národních vlád k postupnému splnění cílů, vytyčených Akčním programem a listopadovou rezolucí ÚV KSČ*“.¹²¹ Svaz jakoby chtěl odčinit svoje dosavadní hříchy proti normalizačním snahám KSČ, když veřejně vyjádřil podporu Husákovi a novému vedení. Toto úsilí se však nesetkalo s očekávanou odezvou, neboť Komunistická strana Československa si po zkušenostech z Pražského jara již byla vědoma, jakou moc mohou sdělovací prostředky mít.

Novinářská obec nevystupovala jednotně a na přelomu dubna a května nalezneme ještě mnoho ukázek odporu novinářů k „salámové taktice“ Sovětského svazu. Příkladem může být, že na 1. máje nevyšla Mladá fronta ve svém běžném formátu, ale noviny vyšly celé v černém a se symbolickými smutnými tvářemi po obvodu listu. Svobodné slovo propašovalo přes cenzurní praktiky sloupek, který vyjadřoval atmosféru dané doby: „*Nemohu... nevyslovit, co mezi lidmi začíná nabývat vrchu: strach ze ztracených a dosud nenabytých jistot, strach z nové falše a přetvářky, strach ze ztráty vlastní víry*

¹²⁰ MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 111.

¹²¹ NA, ASYN, k. 559/1. Zápis z VII. schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR dne 6. května 1969 v Bratislavě.

*v lepší příští den. Tyhle pocity jsou, rostou, sílí, a těch několik znormalizovaných rezolucí je neumlčí. Obávám se, že právě naopak“.*¹²²

8.2. Definitivní zastavení Reportéra

O něco lepší pozici měly časopisy, především týdeníky. Systematičnost cenzurních opatření zde nebyla tak důsledná jako u denního tisku. I tam ale muselo docházet k nahrazování některých cenzurou neprůchodných článků. Přesto existovaly tituly a především autoři, kteří vyjadřovali své postoje. Například Jiří Lederer¹²³ v Reportérovi zdůrazňoval zachování polednové politiky a apeloval na veřejné mínění: „... *polednovou politiku jako celek nemůže vytvářet jen jedna, byť vedoucí a rozhodující síla, ale je to věc a zájem všech organizací, které respektují myšlenky společné a základní a zároveň se starají o naplňování svého specifického, demokraticky přijatého programu“.*¹²⁴ Dalším příkladem může být část článku novináře Miroslava Filipa, který byl uveřejněn v periodiku Květy: „*Je mi vždycky velice smutno, když slyším někoho říkat, že teď nemá cenu se angažovat, že se nedá nic dělat a vůbec, že je všechno pro kočku... je snadné být hrdinou, když znějí vítězné fanfáry. Ale mnohem nesnadnější je nepodlehnout ve chvíli, když se o vítězství musí bojovat... A vzdávat se znamená vyklizovat pole jinému – tomu, kdo čeká na příležitost.*“¹²⁵

Tyto i jiné články ale nezůstaly bez odezvy. Většinou byly velmi kriticky odsouzeny a vyvráceny stranickými periodiky, jako byla Tribuna nebo Rudé právo. Souběžně s tím se redakce zodpovídaly národním Úřadům pro tisk a informace a docházelo k příslušným kárným řízením. Komunistická strana viděla v ukáznění médií zdárný průběh všech normalizačních praktik, proto na něj kladla důraz. Především zakročila v oblasti periodik společenských organizací, kde se jí nedařilo plnou kontrolu prozatím získat. I proto došlo na výměnu některých šéfredaktorů za prověřené straníky.

¹²² DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 260.

¹²³ **Jiří Lederer** (*15. 7. 1922 – † 12. 10. 1983); novinář, publicista; v roce 1972 vězněn za své postoje, v době normalizace působí v opozičním hnutí.

¹²⁴ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 261, 262.

¹²⁵ Tamtéž, s. 262.

V polovině května bylo například na tři měsíce pozastaveno vydávání týdeníku Svět v obrazech či měsíčníku My 69. Zejména se však Český úřad pro tisk a informace rozhodl mimo jiné odejmout registraci a definitivně tak zastavit vydávání Reportéra, časopisu novinářského svazu. Došlo tak ke ztrátě hlasu nejvýznamnějších propagátorů reformních myšlenek ve společnosti.¹²⁶

Zastavení svazového periodika novinářů bylo odůvodněno Českým úřadem pro tisk a informace na základě rozporu mezi obsahem a ideovou náplní a zaměřením k politickému poslání socialistického sdělovacího prostředku. Zjednodušeně řečeno byly na odůvodnění tohoto rozhodnutí úřadem předloženy konkrétní ukázky článků a příspěvků, jež se neslučovaly s ideologií Komunistické strany Československa. A na nich bylo celé odejmutí stavěno s dodatkem, že „...po zavedení předběžné kontroly pokračovala redakce časopisu v zařazování politicky závadných a nevhodných materiálů, které musely být buď vyřazeny, anebo provedeny potřebné úpravy“.¹²⁷ K zastavení Reportéra k datu 15. 5. 1969 podotýkal Jiří Ruml, že to bylo poprvé v historii cenzurních praktik, kdy bylo využito nevydaných článků jako důkaz rozšiřování antisocialistických nálad. Navíc bylo zastavení načasováno tak, aby poslední číslo vyšlo ve stejný den, kdy byl uveřejněn zákaz vydávání čísel dalších.

Svaz českých novinářů se proti rozhodnutí Českého úřadu pro tisk a informace odvolával k Městskému soudu v Praze, ale v soudním řízení, jež se konalo během června 1969, nebyl úspěšný. Novináři během řízení argumentovali, že bylo zastavení Reportéra oznámeno bez jakéhokoliv předběžného upozornění. Proto nemohla redakce adekvátně reagovat. Jak již bylo zmíněno výše, jednalo se o nepublikované články, jež byly Reportéru vytýkány. V neposlední řadě se novináři odvolávali na Akční program, jako na jeden ze základních platných dokumentů KSČ, ve kterém se jasně psalo: „*Pracujícím lidem, kterým už nediktuje třída vykořisťovatelů, nelze libovolným výkladem mocensky předepisovat, o čem směji a o čem nesměji být informováni, které své názory mohou a které nemohou veřejně vyslovit, kde se veřejné mínění může uplatnit a kde ne.*“¹²⁸

¹²⁶ Kalendárium roku 1969: Květnové události. *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1969_05.php

¹²⁷ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 187.

¹²⁸ NA, ASYN, k. 340/3. Vydavatel Svazu čs. novinářů v soudním přelíčení ze dne 11. června 1969 u Městskému soudu v Praze!.

9. Slovo do vlastních řad

Gustáv Husák a nové vedení strany byli přesvědčeni o nutnosti plné kontroly nad sdělovacími prostředky. Navíc jim bylo čím dál tím více jasné, že nebude stačit novináře pouze umlčet, ale že se režim neobejde bez manifestace podpory novinářů. Vedení KSČ začalo situaci v mediální oblasti řešit záhy po svém zvolení. Na začátku května, když se konalo další plenární zasedání ÚV KSČ, byly jako jeden z hlavních bodů vytyčeny úkoly, kterých je nutné v médiích bezodkladně dosáhnout. Tzv. realizační směrnice vytyčovala pro boj s pravicí hned několik úkolů. Za prvé bylo uděleno novinářům-komunistům vypracování analýzy o politicko-ideovém působení jednotlivých redakcí. Dále sepsání seznamu s kádrovými profily členů těchto redakcí. Také se úřady pro tisk a informace měly zabývat kontrolou médií a jejich veřejné prezentaci ve srovnání s proklamovanými záměry při registraci médií. Dalším krokem byl systematický tlak na novináře, aby se odpovědně přiznali, očistili se od podpory antisocialistických živlů a jasně veřejně podpořili politiku strany. Případně aby samotný novinářský svaz tuto očistu ve svých řadách provedl. Pravdou je, že organizace v některých otázkách (jako byla podpora politiky KSČ, určité odvrácení od ostatních uměleckých svazů) postupovala ke spokojenosti strany. Jinde se ale postavila za své členy proti jejich obvinění z podpory kontrarevoluce. Také často nesouhlasila s cenzurními opatřeními a ke konsolidačním praktikám vyjadřovala svůj nesouhlas.¹²⁹

Komunistická strana Československa tak přišla s konceptem otevřené prezentace novinářů jako podporovatelů politického směřování. Dne 17. května 1969 vyšlo v Rudém právu prohlášení novinářů s názvem „Slovo do vlastních řad“. Za jeho autory jsou považováni novináři Jan Fojtík a Jiří Stano. Pod prohlášením bylo uvedeno bezmála 100 zástupců novinářské obce, kteří se přihlásili k ideovému směřování strany. Slovo do vlastních řad bylo už připravováno delší dobu před uveřejněním. Po sepsání prohlášení docházelo, dle pamětníků, ke sbírání podpisů po redakcích, přičemž někteří z uvedených novinářů se s prohlášením ani tak neztotožňovali, ale uvedeni zde stejně byli. Objevovala se také jména zástupců novinářské obce, jež ale ostatní působící novináři neznali.

¹²⁹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 399.

Na druhou stranu pod Slovem do vlastních řad bylo podepsáno mnoho těch, kteří patřili ke konzervativní části novinářské obce a s prohlášením plně souhlasili.¹³⁰ Po uveřejnění došlo k dalším podpurným vyjádřením asi 350 pracovníků médií. Každé souhlasné stanovisko bylo Rudým právem zdůrazňováno.¹³¹

Slovo do vlastních řad se stalo opěrným bodem pro rozklad zdánlivé dosavadní jednoty novinářské obce. A co je podstatné, petiční výzva jasně vyjádřila podporu květnovému plenárnímu zasedání ÚV KSČ, odsoudila novinářskou činnost během Pražského jara a podpořila nutnost očisty novinářského svazu. V prohlášení se psalo: „*Hluboce se nás dotklo, že se na stránkách našeho tisku, v relacích rozhlasu a televize dostali ke slovu ti, kteří znevažovali přátelství se Sovětským svazem. To nelze omluvit ničím, ani údajnou snahou ‚dát každému slovo‘, dát zadost právu na svobodné vyslovení názoru. Vždyť byli současně napadáni všichni, kdo své přátelství k Sovětskému svazu neskrývali. Tito lidé byli nejen zbaveni svého práva na svobodu slova, ale nadto veřejně pomlouváni a špiněni, označováni dokonce za ‚zrádce‘ a po srpnových dnech za ‚kolaboranty‘. Novináři, kteří proti tomu ve vlastních listech chtěli vystoupit, byli šikanováni a bylo jim znemožněno psát.*“ Dále se autoři vyjadřovali k nutným postupům, které je třeba vykonat: „*V těchto dnech dochází v některých sdělovacích prostředcích k opatřením, která nepochybně nebudou všude uvítána a leckým mohou být označována i za příkrá... Tato opatření jsou však důsledkem dlouhodobé netečnosti a soustavné rezistence představitelů sdělovacích prostředků vůči kritice, důsledkem jejich nevole vyrovnat se s oprávněnými výtkami a nechuti učinit vlastní kroky k odstranění nedostatků... Je však také nemálo těch pracovníků sdělovacích prostředků, kteří v historické zkoušce politických postojů a charakteru se ctí obstáli. Nepovažujeme proto za vhodné, aby důsledky těchto administrativních opatření padly na hlavu všech pracovníků sdělovacích prostředků. Nic by však nebylo tak falešné, jako projevovat*

¹³⁰ MALEČEK, Stanislav. *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968 - 1969*. 1. vyd. Praha: Klub novinářů Pražského jara '68, 1993, s. 47.

¹³¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 329.

*solidaritu tam, kde proti sobě stojí zcela protichůdná a neslučitelná politická stanoviska.*¹³²

Slovo do vlastních řad odstartovalo další fázi konsolidace poměrů v jednotlivých redakcích. Nově dosazení šéfredaktoři v duchu normalizačních pokynů následovali politiku strany a připravovali tak půdu pro čistky v novinářských řadách. Navíc na progresivní část redaktorů byly v médiích často publikovány očeřující kampaně. Vrcholem kampaně proti dosavadnímu směřování novinářů se stalo prohlášení Československého rozhlasu na konci května, který se veřejně omluvil za své postoje, jež zaujímal během Pražského jara.¹³³

9.1. Koordinační výbor tvůrčích svazů

Další překážku v konsolidačním procesu představoval pro KSČ Koordinační výbor tvůrčích svazů, který svou existencí posiloval neoblomnost umělecké obce. Na květnové schůzi předsednictva ÚV KSČ bylo rozhodnuto, že se proti Koordinačnímu výboru tvůrčích svazů musí zakročit. KSČ našla velmi výmluvné odůvodnění. Jelikož zákonně byly povoleny jen existence svazů jako takových, neboť ty spadaly pod působnost Národní fronty a Koordinační výbor tvůrčích svazů není typ organizace svazové, strana se ohradila proti existenci tohoto sdružení a definovala jej jako protizákonné.

V reakci na to, ale také na neustále se stupňující cenzurní zásahy do umělecké sféry, bylo svoláno shromáždění jednotlivých svazů Koordinačního výboru na 22. května 1969. Shromáždění nebylo svoláváno oficiálně samotným Koordinačním výborem, ale iniciativa byla dána jednotlivými svazy, tudíž nemohlo být setkání prohlášeno za ilegální. Bylo zde přijato *Provolání českých umělců, vědců, publicistů a kulturních pracovníků*, ve kterém se usnesli, že nikdy nepůjdou proti vlastnímu přesvědčení a svědomí navzdory ideologickému směřování doby. Z celého aktivu pak byla

¹³² Slovo do vlastních řad. *Ceskatelevize.cz* [online]. Praha: Česká televize, 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1969/slovo-do-vlastnich-rad/>

¹³³ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 295-297.

publikována brožura, která se vžila pod názvem „Modrá kniha“ a stala se základním odkazem umělecké obce. Za zmínku stojí, že Svaz novinářů se k tomuto svolání připojil až dodatečně a jeho zástupci se ani nezúčastnili setkání.¹³⁴ Dokonce část novinářů chtěla svolat na stejné datum aktiv Pražských novinářů, ale protože již ve Svazu nepanovala taková jednota, nedošlo ani ke svolání tohoto shromáždění.¹³⁵

Český úřad pro tisk a informace vydal na jakoukoliv publicitu o setkání Koordinačního výboru tvůrčích svazů přísné embargo a šíření Modré knihy bylo striktně zakázáno. „*Již 3. června 1969 potom bylo na návrh oddělení školství, vědy a kultury ÚV KSČ přikročeno k pozastavení činnosti této organizace a jednotlivé tvůrčí svazy tak byly nyní vystaveny přímému tlaku ministerstva a stranických orgánů. Spolu se zánikem Koordinačního výboru došlo k rozpuštění kulturního aktivu, jenž byl oporou předchozí ministerské politiky.*“¹³⁶

9.2. Květnové plénum ÚV KSČ a Svaz novinářů

Květnové zasedání bylo pro další normalizační vývoj podstatné hned z několika důvodů. Ačkoliv se ve svém projevu Gustav Husák stále dovolával polednového vývoje, uvedl zároveň, že je bezodkladně nutné „...obnovit jednotu strany, posílit vedoucí úlohu KSČ, řešit ekonomické otázky, upevnit funkce státu, zlepšit vztahy ke spojencům. Podotkl také, že nynější zasedání by se mělo stát konsolidačním prvkem vývoje, semknout vedení a celou stranu, izolovat opozici zčásti již zbavenou podpory sdělovacích prostředků, otevřít prostor pro cílevědomou politiku, změnit veřejnou atmosféru. Kde to bude nezbytné, vyměnit kádry.“¹³⁷ Husákovo vedení si tak utvrdilo svou pozici v čele ideového směřování státu. Úzce s tím souvisel fakt, že na květnovém plénu bylo odhlasováno vyloučení některých členů KSČ. Prvním vyloučeným z reformních radikálů se stal František Kriegel, tehdy člen Sněmovny lidu Federálního shromáždění. Následovalo

¹³⁴ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 399.

¹³⁵ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 188.

¹³⁶ MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 50.

¹³⁷ CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1084.

odstranění členství signatářům výzvy Dva tisíce slov, která byla publikována během Pražského jara. Progresivní tendence v Československu se tak dostaly do své závěrečné etapy – etapy agonie.¹³⁸

Předsednictvo Ústředí novinářů Československa se sešlo 4. června 1969. Jednalo se o první setkání po plénu ÚV KSČ. Zde se vyjádřilo znovu pro plnou podporu a realizaci směrnic tak, aby se úkoly stanovené KSČ staly běžnou praxí v novinářské obci. Byl zde také kladen důraz na spolupráci obou národních svazů s novináři socialistických zemí. Setkání se stalo jen dalším důkazem o změně situace v novinářské obci.¹³⁹

Na 9. června byl svolán výbor Svazu českých novinářů, aby projednal činnost jednotlivých orgánů, vyjádřil se k nové směrnici KSČ a zvolil své nové předsednictvo, neboť zde byly podány demise. V tu chvíli vše nasvědčovalo tomu, že moc médií na veřejné mínění již ztratila svůj účinek. Na výboru SČN podali demisi přední novináři Jiří Ruml a Jiří Lederer. Předsedou zůstal Vlado Kašpar, vedoucím tajemníkem Stanislav Maleček a novými místopředsedy se stali B. Marčák, O. Vondrák, J. Jirka a Z. Fořt.¹⁴⁰ Jiří Ruml poznamenal ke své demisi ve vedení svazu: „*Podcenili jsme se, šeredně jsme se podcenili. Tak dlouho jsme se navzájem ujišťovali, že to svět tak nenechá a že to naši lidé tak nenechají, až jsme tomu věřili jenom my sami. Pozdě jsme spoléhali, že i pro ty druhé, co se dostali k moci, platí míra dočasnosti, a že jejich zásahy nebudou tak citelné. Čert ví, jestli jsme spoléhali na vlastní nepostradatelnost či na jejich nedůslednost.*“¹⁴¹

Ačkoliv hlavní čistky v novinářské obci jsou spojovány spíše s rokem 1970, od květnového pléna můžeme datovat systém prověrek a stíhání konkrétních osob. Obzvláště pak těch, kteří byli úzce spojováni s politikou Pražského jara. Jednotliví nepohodlní novináři byli voláni do sídla Svazu novinářů v Pařížské ulici, kde s nimi byla vedena stranická šetření. Ta spočívala v rozhovorech mezi dotyčným a tzv. přestupkovou komisí. Novinářům zde byly předkládány konkrétní důkazy: články, na kterých jim byla

¹³⁸ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 321-324.

¹³⁹ NA, ASYN, k. 559/2. Zápis ze schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR dne 4. června 1969 v Praze.

¹⁴⁰ Kalendárium roku 1969: Červnové události. *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1969_06.php

¹⁴¹ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 193.

manifestována jejich podpora protisocialistických sil. Ačkoliv se samotný novinář mohl tato tvrzení snažit vyvracet, o jeho osudu bylo většinou již předem rozhodnuto. Mezi prvními takto vyslychanými byli zmíněný Jiří Lederer a Jiří Ruml, dále také novinářka Anička Tučková, Jiří Hochman, Karel Kyncl a mnoho dalších.¹⁴²

¹⁴² RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 189.

10. Výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa

Z pročítání tehdy běžně vycházejících periodik by se mohlo zdát, že většina společnosti podporovala normalizační politiku. Pravdou ovšem bylo, že jen neexistoval stále otevřeně prezentovaný odpor proti režimu, ale naopak spíše agonie progresivních sil. Vše se změnilo s prvním výročím okupace Československa. Protesty, které se konaly v podstatě v každém větším městě ve dnech výročí, byly posledním masivním veřejným odporem občanů na dalších dvacet let. „*Průběh událostí ukázal obrovský posun, ke kterému za rok v Československu došlo. Jestliže v srpnu 1968 se Vysočanský sjezd konal pod ochranou komunistických gard – Lidových milicí a jestliže během okupace se sovětská vojska nemohla spolehnout ani na československou policii, ani na československou armádu, pak v srpnu 1969 to již opět byly ‚zcela konsolidované‘ československé bezpečnostní síly, posílené právě o Lidové milice a armádu, které velmi brutálně zasáhly proti demonstrantům.*“¹⁴³

Gustav Husák ve svých projevech před výročím proklamoval, že bude-li třeba, nebude váhat dát povel k použití násilí na uklidnění demonstrantů. Navíc 22. srpna 1969 prosadil schválení tzv. *Pendrekového zákona*¹⁴⁴, jenž nabýval okamžité účinnosti. Díky tomuto zákonu bylo pro vedení KSČ velmi snadné pronásledovat a stíhat nejen jakékoliv odpůrce, ale také se vypořádat se zastánci socialismu s lidskou tváří. Zákonné opatření upravovalo zrychlení a zjednodušení trestní procedury u některých přestupků a zvyšovalo trestní sazbu. Zvláště se zákon dotýkal otázek výtržnictví, hanobení republiky a hanobení států světové socialistické soustavy. Policii zákon opravňoval zadržet podezřelého z původních čtyřiceti osmi hodin nově až na tři týdny. Stát pohrozil zákonem také všem dobrovolným, svazovým a jiným organizacím, jejichž činnost mohl na tři měsíce

¹⁴³ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slovinci ve 20. století*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997, s. 278-279.

¹⁴⁴ Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku. In: *99/1969Sb.*. Praha: Federální shromáždění, 1969, ročník 1969, číslo 99.

pozastavit. Smutným faktem je, že pod vydáním tohoto zákona byli podepsáni přední představitelé reformního křídla, jako byl Alexander Dubček či Oldřich Černík.¹⁴⁵

Demonstrace se konaly v každém větším městě. K prvním střetům došlo již 20. srpna a pokračovaly i v dalších třech dnech. Největší protesty se tehdy udály na Václavském náměstí a po Praze obecně. Docházelo zde k pouličním bojům, stavění barikád a k brutálnímu rozhánění demonstrantů. Statistika hovoří o více jak 800 zraněných příslušníků státní bezpečnosti, lidových milicionářů a vojáků. Zároveň je uváděno, že 35 demonstrantů bylo těžce zraněno a čtyři demonstrující utrpěli smrtelná zranění. Dle policejních zápisů bylo mezi 19. - 23. srpnem zadrženo bezmála 2500 osob, z nichž na 100 bylo dále stíháno. Na veškeré informace o obětech a zraněných během demonstrací vydal tehdy Český úřad pro tisk a informace přísné embargo.¹⁴⁶

Napjatá atmosféra v Československu před srpnovým výročím byla znát již v průběhu léta. Vzhledem k tomu, že KSČ ještě plně neovládala sdělovací prostředky a především neměla plný dohled nad prostory, ve kterých docházelo k tisku, objevovaly se často letáky proti normalizační politice. K výročí okupace byly rozšiřovány materiály, které nabádaly k tichému pasivnímu odporu, jenž spočíval například v bojkotu médií v den výročí okupace, bojkotu městské hromadné dopravy i v jízdě s rozsvícenými světly automobilu během dne a za zvuků klaksonu. Občané si měli obléct sváteční šaty, na které si měli vzít černou pásku nebo připíchnout trikoloru, a nenavštěvovat 21. srpna žádné zábavní podniky a restaurace. Tato pasivní rezistence rozšiřována letákovou formou a ústně mezi lidmi se u veřejnosti setkala s masivní podporou.¹⁴⁷

10.1. Svaz novinářů a roční výročí

V srpnu 1969 se na schůzi předsednictva Ústředí novinářů ČSSR projednávala otázka kooperace s ostatními novinářskými svazy socialistických zemí. Jednalo se o jakési shrnutí o navázání spolupráce po ročním snažení. Ta byla zhodnocena pozitivně

¹⁴⁵ FAJMON, Hynek (ed.). *Sovětská okupace Československa a její oběti*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 50.

¹⁴⁶ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997, s. 279.

¹⁴⁷ RUMML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 200.

u Maďarska, Rumunska, Polska a Jugoslávie. Avšak s německým a bulharským svazem nebyla kooperace dle zápisu plně obnovena. Stejně tak se Ústředí novinářů pozastavilo nad spoluprací s novináři Sovětského svazu, se kterým se i přes snahy prozatím nepodařilo uzavřít dohodu. Během uplynulého roku byly patrné tendence o jednání ohledně podmínek dohody, ale úsilí československých novinářů nebylo vyslyšeno. Podstatným problémem mohlo být to, že naši novináři trvali na distancování se sovětských kolegů od tzv. Bílé knihy. I proto tedy zůstala spolupráce se Sovětským svazem závažnou otázkou, kterou novináři do budoucna museli řešit. Tehdy také docházelo k častému ujišťování Svazu sovětských novinářů o loajalitě naší novinářské obce k nim.¹⁴⁸

Dle zápisů ze schůzí Komise pro zahraniční styky při Svazu čs. novinářů byla spolupráce s novináři všech ostatních socialistických zemí doporučována již od ledna 1969. Předsedou této komise byl novinář Egon Busch, který situaci na počátku téhož roku pro Svaz shrnul: „*Doporučuje se předsednictvu, aby upustilo od ultimátních formulací požadavků, které vedou do slepé uličky [pozn. aut.: Zde je míněno ohrazení vůči Bílé knize apod.]. Předsednictvo by mělo znovu projednat svůj postup vůči Svazu novinářů SSSR a uvědomit naše sovětské partnery, že kdyby se podepsala Dohoda a došlo k normalizaci vztahů, bylo by třeba vzít na zřetel to, že tento proces obnovy důvěry bude dlouhodobý a nelze počítat s nějakým krátkým termínem.*“¹⁴⁹ Z dnešního hlediska je patrné, že vzájemné obnovení spolupráce mezi sovětskými a českými novináři se nakonec pozdrželo. Uvedený postoj Zahraniční komise, jenž byl projeven již v lednu 1969, je přinejmenším pozoruhodný a opět dokládá nejednotnost mezi novináři během konsolidační doby.

10.2. Plenární zasedání ÚV KSČ v září 1969

Zasedání pléna ÚV KSČ ve dnech 25. a 26. září 1969 s sebou přineslo zásadní zlom a útok proti reformní části Komunistické strany Československa. Husák se zde vymezil proti dění v posledních dvou letech. Snahy o reformní proces označil za neschopnost čelit kontrarevolučním živlům. Vstup vojsk zde byl striktně definován

¹⁴⁸ NA, ASYN, k. 559/1. K bodu 5 v zápisu schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR dne 25. 8. 1969.

¹⁴⁹ NA, ASYN, k. 357/1. Zápis z 2. schůze komise pro zahraniční styky, konané dne 31. 1. 1969.

nikoliv jako intervence vojsk, ale jako bratrská pomoc spřátelených zemí Československu. „Plénum nejvyššího stranického orgánu posléze odvolalo stanovisko ÚV KSČ k varšavské poradě pěti socialistických zemí z července 1968 a zrušilo usnesení předsednictva strany z 21. srpna 1968. Vysočanský sjezd byl prohlášen za ilegální a neplatný. Jeho delegáti přišli o své mandáty. Dogmatikům se tak podařilo vyřadit významnou a poměrně radikální progresivní skupinu, která prosazovala demokratické přeměny. Podobně dopadl i Akční program, z něhož se stal ‚revizionistický‘ a ‚nesprávný‘ dokument.“¹⁵⁰ Husákovo vedení tak na podzim 1969 obrátilo situaci v nejvyšší politice na svou stranu a velmi rychle se vracelo k politice 50. a počátku 60. let. K předcházejícím demonstracím se Husák vyjádřil ve smyslu vítězství KSČ nad protisocialistickými živly, nehledě na vysoký počet zraněných a mrtvých. Navíc dle statistik vyplývalo, že největší část protestujících tvořilo dělnictvo, ke kterému se celá ideologie KSČ odvolávala. Ani hledisko personálních otázek nebylo na plenárním zasedání opomenuto. Naopak došlo k vyloučení dalších asi 80 členů ÚV KSČ, kteří zaujímali během Pražského jara reformní postoje. Někteří z nich podali po projevech na plenárním zasedání své rezignace sami. Mezi nově vyloučenými tak například byli Milan Hübl, Zdeněk Mlynář, Josef Smrkovský, Čestmír Císař, Jiří Hájek, či Zdeněk Vokrouhlický. KSČ se čistkami zbavila největších jmen Pražského jara v tehdejší politice. Alexandra Dubčeka sice nevyloučila přímo ze strany, neboť se obávala masivních protestů, ale zbavila ho politické funkce. Do vedení strany byli naopak zvoleni zástupci konzervativních myšlenek. Předními politiky se stali například autoři zvacích dopisů. Miloš Hájek ve své knize *Paměť české levice* vzpomínal na průběh plenárního zasedání a poukázal na humor, který Josefa Smrkovského neopustil ani v tak vážnou chvíli. Když se právě vyloučení členové náhodně setkali v předsálí jednací místnosti, kde bylo zároveň připraveno pro jenající občerstvení, pronesl Josef Smrkovský, že „...je ta strana velkorysá, když vyloučeným dává ještě kafe.“¹⁵¹

V projevu Gustava Husáka zde zaznělo, že je spokojen s kádrovými změnami ve vedení strany, která se tím v těžkých chvílích konsolidace očistila. Posledním, a možná

¹⁵⁰ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006, s. 341.

¹⁵¹ HÁJEK, Miloš. *Paměť české levice*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011, s. 232.

nejpodstatnějším bodem celého pléna, bylo schválení tzv. výměny legitimací. Ta se měla stát očištným aktem celé společnosti a její přípravy započaly hned v říjnu 1969.¹⁵² Výměna legitimace byl určitým způsobem geniální plán Komunistické strany Československa, jak vyloučit všechny nepohodlné občany ze strany.

10.3. Situace ve Svazu novinářů

Samotný novinářský svaz i nadále více méně následoval politiku KSČ. Svaz ze svých řad vyloučil během podzimu všechny členy, kteří byli odvoláni z funkcí nebo přímo exkomunikováni z KSČ, například Josefa Smrkovského nebo Jiřího Hájka. Svaz také na svých schůzích vyloučil všechny, kteří emigrovali. Jednalo se o taková jména, jako Jiří Pelikán, Karel Jezdinský nebo Karel Winter.¹⁵³

Na začátku září 1969 došlo k zasedání výboru SČN. Zde byla zdůrazněna nutnost zrušení Pražské organizace novinářů. Novináři se také domluvili na přípravě druhého sjezdu Svazu českých novinářů, jenž se měl dle plánů uskutečnit během první poloviny roku 1970. Byla přijata demise, kterou podalo předsednictvo SČN.¹⁵⁴ Na konci měsíce byla do čela Svazu dosazena komise vedená novinářem Valentou. Mezi užší vedení patřili V. Solecký, M. Nolč a F. Nebl.¹⁵⁵

O měsíc později se v Bratislavě konala schůze Ústředí novinářů ČSSR, na níž byla projednávána především problematika jednotlivých národních svazů. Novináři se vyjádřili k zářijovému plénu ÚV KSČ a ÚV KSS, které ve svém usnesení plně podpořili. Byla zde schválena dohoda, že ve vedení předsednictva Ústředí novinářů ČSSR stanou vždy na dobu jednoho roku představitelé buď české, nebo slovenské strany, kteří se v těchto funkcích budou pravidelně po roce střídát. Konkrétní volba z řad slovenských novinářů

¹⁵² CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1112.

¹⁵³ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 437.

¹⁵⁴ Kalendárium roku 1969: Zářijové události. *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1969_09.php

¹⁵⁵ Tamtéž.

byla odložena z organizačních důvodů až na další schůzi.¹⁵⁶ Na přelomu měsíců října a listopadu byla ve Svazu novinářů naplánována výměna členských legitimací. Vyplývá to ze zářijového a říjnového zápisu schůzi Ústředí novinářů ČSSR. Obdobně se také předsednictvo zabývalo návrhy na přijetí nových členů do Svazu.¹⁵⁷

Na dalším zasedání, jež se konalo 5. prosince 1969 v Praze, byl jednomyslně zvolen novým předsedou Ústředí novinářů ČSSR slovenský zástupce Miloš Marko, ředitel Československého rozhlasu v Bratislavě. Kromě personálních otázek se Svaz zabýval také problematikou spolupráce s ostatními novinářskými svazy zemí sovětského bloku, přípravami oslav k 25. výročí osvobození ČSSR a také přípravami na 100. výročí narození V. I. Lenina. Nově zvolený předseda se ve svém závěrečném projevu vyjádřil v tom smyslu, že je nutné provést změny v tiskovém zákoně, aby plně odpovídaly marxisticko-leninské linii strany. Další bezodkladný problém viděl v personálních otázkách v rámci novinářské obce.¹⁵⁸

Novinář Jiří Ruml, který sám byl již komisí ÚV KSČ pro šetření některých novinářů-komunistů vyslýchán od května 1969, vzpomínal, jak nevhodně se člověk o čistkách mezi novináři tehdy mohl dozvědět. V jeho konkrétním případě dokonce o svém vlastním vyloučení z KSČ. O výsledcích kádrové komise se jedinec běžně dočetl v Rudém právu mezi ostatními událostmi. Článek vyšel na konci podzimu, 15. listopadu 1969: *„Sekretariát ÚV KSČ hodnotil postoj publicistů. Na svém pátečním zasedání posoudil závěry a návrhy disciplinární komise, která přešetřovala činnost některých publicistů-komunistů. Komise provedla rozbor jejich publicistické činnosti a zhodnotila celkové politicko-ideové postoje jednotlivých publicistů v nedávno minulém období. Došla k závěrům, že řada těchto členů strany hrubě porušila stranické stanovy. Neuznávali a narušovali principy demokratického centralismu a oslabovali svou činností akční a ideovou jednotu strany a státu a zhoršovali svou činností vztahy k socialistickým zemím... Sekretariát ÚV KSČ rozhodl udělit stranický trest důtku soudruhům I. Štukovi a V. Stuchlovi a důtku s výstrahou J. Hollerovi. Z řad členů KSČ byli vyloučení*

¹⁵⁶ NA, ASYN, k. 558/1. Zápis ze schůze Ústředí novinářů ČSSR ze dne 24. října 1969 v Bratislavě.

¹⁵⁷ NA, ASYN, k. 559/2. Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR.

¹⁵⁸ NA, ASYN, k. 558/1. Zápis ze schůze Ústředí novinářů ČSSR ze dne 5. 12. 1969 v Praze.

*J. Hochman, M. Jungmann, J. Lederer, M. Lakatoš, A. Svoboda, J. Ruml a L. Velenský.*¹⁵⁹

¹⁵⁹ RUML, Jiří. *Díra v hlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 214-215.

11. Rok 1970, počátek čistek ve společnosti

Od počátku roku 1970 do prosince téhož roku mluvíme o další fázi normalizace. Takto lze na konsolidační období nahlížet, pokud bychom dobu od okupace až do dubnového pléna 1969 viděli jako fázi první. Druhá fáze by pak nastala po nástupu Husáka do funkce prvního tajemníka strany. A třetí fáze je možno datovat právě na rok 1970, kdy naplno odstartovaly stranické prověrky, a s tím související výměna stranických legitimací.

Samotným prověrkám bude věnována jedna z následujících kapitol. Pro tuto chvíli se tedy věnujme především časovému ukotvení problematiky.

Prověrky nelze samozřejmě datovat přímo od ledna 1970, neboť již v předešlém roce docházelo k vyloučení některých členů KSČ. Čistky se nevyhnuly ani státní bezpečnosti, armádě i ostatním kontrolním orgánům, stejně jako jednotlivým redakcím a médiím obecně. Ostatně v předešlých kapitolách byly uváděny jasné příklady vyloučených osob. Počátkem ledna se sešlo předsednictvo ÚV KSČ, které vydalo návrh usnesení k výměně členských legitimací. Hovořilo se v něm o nutném dokončení očisty Komunistické strany Československa od kontrarevolučních živlů. Po dalších jednáních byl na konci měsíce schválen takzvaný *Dopis Ústředního výboru stranickým organizacím*, jenž vymezoval způsob fungování stranických prověrek. Vyšší orgány ustanovily prověřkové komise, u kterých byla zároveň určena míra kompetencí. Komise většinou připravily seznamy osob, u nichž by mělo dojít k prověření jejich loajality ke KSČ. Poté následovaly pohovory a prověrky s dotyčnými a jejich případné vyloučení. Tímto způsobem si vedení státu „shora“ vybíralo a dosazovalo své členy, kteří dále prováděli obdobné prověrky. Dle rozeslaného Dopisu mělo k nejvyšším stranickým prověrkám dojít v první polovině roku 1970. „V únoru a březnu 1970 se uskutečnily pohovory ve středních patrech stranické hierarchie, od dubna do srpna 1970 pak proběhla rozhodující etapa pohovorů v tzv. základních stranických organizacích - za mimořádného stavu, jež vyhlásilo předsednictvo ÚV KSČ 14. dubna 1970 a který znamenal, že do září

1970 nebyly v zájmu plynulého a snadného provedení čistek v platnosti některé části stranických stanov.”¹⁶⁰

Ti, kteří byli nově pro stranu nepřijatelní, zápasili s mnoha dalšími problémy, než byl jen samotný akt vyloučení. Za prvé velmi záhy pochopili, „že nemají právo publikovat, být voleni do jakýchkoliv funkcí a že mohou být zaměstnáni jen tam, kde jim to příslušná komise povolila, a to bez ohledu na své vzdělání, schopnosti a talent. Většinou to bylo u manuálních prací.“¹⁶¹ Za druhé byly v médiích pořádány neustálé štvavé kampaně zvláště na veřejně známé exkomunikované členy. Tím chtěla KSČ docílit toho, aby společnost nevyjadřovala s vyloučenými soucit, ale naopak proti nim vyjadřovala své opovržení. Za třetí pak souviselo s vyloučením ze strany a profesionální degradací také snížení existenčních nároků, pronásledování rodiny a často i ztráta soukromí a pocitu bezpečí zapříčiněná odposlechy a sledováním tajnou policií.¹⁶²

Statistiky hovoří o tom, že „na začátku akce výměny stranických legitimací měla KSČ 1 535 537 členů. Novou legitimací nedostalo 21,7% tehdejších členů, za závažnější prohřešky proti stranické disciplíně bylo 4,5% členů vyloučeno, 17,2% členů bylo členství zrušeno (byli „vyškrtnuti“).“¹⁶³

Kromě výměny legitimací se v lednu 1970 podařilo Husákovu vedení dosáhnout ještě dalších podstatných změn. Na přelomu roku došlo k oslabení členské základny pražské organizace. Došlo v ní k masivním kádrovým změnám, neboť Moskva v Praze viděla středisko revizionistických sil a vytvářela na Československo neustálý nátlak. Ještě podstatnější byla demise, kterou podal na počátku roku Oldřich Černík, jakožto poslední zástupce reformní politiky Pražského jara, jenž si ještě udržel politickou funkci. Předseda vlády byl prezidentem odvolán k 28. 1. 1970. Spolu s ním opustili vládu i další představitelé. Novým předsedou československé federální vlády se stal Lubomír Štrougal.

¹⁶⁰ PETŘÍK, Michal. Čtyřicáté výročí traumatu normalizace. In: *Revuepolitika* [online]. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/99/ctyricate-vyroci-traumatu-normalizace>

¹⁶¹ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, s. 325.

¹⁶² Tamtéž, s. 325.

¹⁶³ PETŘÍK, Michal. Čtyřicáté výročí traumatu normalizace. In: *Revuepolitika* [online]. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/99/ctyricate-vyroci-traumatu-normalizace>

Nakonec byl i Oldřich Černík, stejně jako Alexander Dubček, o pár měsíců později vyloučen z Komunistické strany jako takové.¹⁶⁴

Na květen 1970 připadlo 25. výročí od osvobození Československa po 2. sv. válce. Oslavy se samozřejmě neobešly bez přítomnosti předních představitelů Sovětského svazu, kteří k nám v této době přicestovali. Slavnosti byly Leonidem Iljičem Brežněvem využity zároveň k osobní kontrole situace v Československu. Dne 6. května došlo k podepsání *Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSSR a SSSR*. Tím byly utvrzeny mezinárodní vztahy na dalších dvacet let. Po Brežněvově odjezdu následovala další ostrá vlna čistek, zároveň souběžně probíhalo nabírání nových, většinou mladých a nezkušených, členů.¹⁶⁵

11.1. Situace ve Svazu novinářů a v médiích obecně

Počátkem března 1970 byla svolána další, v pořadí již dvanáctá, schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR. Mezi nejaktuálnější body, které byly projednány, patřily přípravy na plénum Ústředí novinářů ČSSR, otázky zahraniční spolupráce Svazu a ostatní organizační záležitosti, jako bylo hospodaření a rozpočet. Plénum Ústředí novinářů se sešlo ještě během měsíce března ve dnech 18. - 19. 3. 1970. Hlavními tématy na diskuzi zde byla organizace 25. výročí osvobození státu po válce a oslavy s tím spojené. Plénum ale probíralo také otázky zahraniční spolupráce. Sovětský svaz totiž před konáním tohoto pléna poměrně srdečně přijal delegaci československých novinářů a vztahy mezi československými a sovětskými novináři se opět utužovaly. SČSN vydal prohlášení, ve kterém doporučoval sepsání dohody se sovětskými novináři a deklaroval svou podporu pro vzájemnou spolupráci. Stejně tak byly sepsány další dohody se zeměmi Varšavské smlouvy, např. s Polskem, NDR, nebo se o jejich sepsání intenzivně jednalo, jako tomu bylo s Bulharskem a Rumunskem. Na zasedání předsednictva Ústředí novinářů a na jeho

¹⁶⁴ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 457.

¹⁶⁵ Období normalizace: Od dubnového pléna 1969 k XIV. sjezdu v roce 1971. *Totalita.cz* [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/norm/norm_01.php

plénu se také probírala otázka kritické analýzy podílu masových prostředků na krizové situaci v letech 1968 a 1969.¹⁶⁶

V březnu 1970 došlo také ke změně a reorganizaci ve svazovém periodiku *Novinář*. Do redakce byli přijati noví členové. Předsedou redakční rady se stal nově Jiří Stano. Mimo něj tvořili redakční radu za SČN František Nebl, Stanislav Oborský, Zdeněk Belech a Svatopluk Dolejš. Zároveň se o měsíc později projednávala stížnost na nevhodné karikatury v časopisu *Novinář*, na který upozornil Český úřad pro tisk a informace.¹⁶⁷

Na začátku léta 1970 se novinářská organizace zabývala přípravami kongresu Mezinárodní organizace novinářů a spoluprací s obdobnými organizacemi v zahraničí. Dle zprávy o zahraničních stycích Svazu v prvním pololetí roku došlo k úplnému obnovení spolupráce s bratrskými socialistickými zeměmi.¹⁶⁸ Vzhledem k tomu, že proběhlo mezinárodní symposium o výměně informací, které pořádal Svaz slovenských novinářů a v rámci něhož došlo k upevnění vztahů mezi socialistickými novináři, zabývalo se předsednictvo také pozitivním ohlasem symposia a jednalo o možnosti jeho častějšího svolávání. V závěrečném komuniké schůze Ústředí se opětovně objevila plná podpora politice strany a jejímu konsolidačnímu plánu. Přímou zde zaznělo: „*Zdravá a převažující část novinářů se i nadále bude aktivně podílet na úsilí strany o dokončení konsolidace politického a hospodářského života a odstranění chyb z let 1968 – 1969, na nichž se podílela i bývalá vedení novinářských svazů.*“¹⁶⁹ Zde můžeme vidět situaci, kdy se novináři v roce 1970 vyjadřují nikoliv o „nevhodném jednání Svazu“ během Pražského jara, ale hovoří zde i o roku 1969. Přitom během této doby již reálně probíhala konsolidace ve společnosti. Podstatným rozdílem však zůstává to, že ještě nedošlo k opravdu masivním čistkám mezi novináři. Hovoříme zde o přibližně 450 vyloučených novinářích ze Svazu od roku 1968 do roku 1970. Přičemž během

¹⁶⁶ NA, ASYN, k. 560/2. Zápis z 12. schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR ze dne 4. března 1970.

¹⁶⁷ NA, ASYN, k. 560/3. Zápis z 13. schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR ze dne 22. dubna 1970.

¹⁶⁸ NA, ASYN, k. 557/2. Zpráva o zahraničních stycích v I. pololetí 1970, ze dne 30. 6. 1970.

¹⁶⁹ NA, ASYN, k. 558/1. Stenografický zápis ze schůze Ústředí novinářů ČSSR konaném 30. června 1970 v Praze.

výměny členských legitimací v roce 1972 došlo ještě k vyloučení bezmála dalšího tisíce novinářů.¹⁷⁰

V září 1970 byly pořádány velké novinářské oslavy u příležitosti 50. výročí založení Rudého práva a slovenské Pravdy. Dne 21. září tak došlo k svolání slavnostní schůze Ústředí novinářů, na které byl nově zvolen ústředním tajemníkem Marcel Nolč.¹⁷¹

V dalším měsíci se pak na zasedání Ústředí novinářů ČSSR řešily konkrétní kroky, které je nutné provést k výměně členských průkazů Svazu. Novinář Josef Valenta¹⁷², jenž tuto diskuzi řídil, argumentoval potřebou získání přehledu o reálné novinářské základně. Dalším důvodem bylo sjednocení obsahu legitimací v rámci singulárních organizací. Jednotliví zástupci hovořili o dovršení tehdejší očištné etapy, která sice zaznamenala určité úspěchy, ale bylo stále nutné v úsilí pokračovat.¹⁷³ Josef Valenta nastalou situaci shrnul ve svém proslovu: „... *jsme zájmovou společenskou organizací, ideově-politickou organizací NF, která plně respektuje vedoucí úlohu strany a pracuje pod jejím vedením. Čeká nás především ideově-výchovná práce, péče o profesionální potřeby novinářů a o sociální potřeby novinářů. Nepřipustíme, aby ve svazu ‚přečkali‘ lidé, kteří přivedli tento svaz a celou novinářskou organizaci do takového stavu, v jakém byl, a postavili se otevřeně na stranu kontrarevoluce.*“¹⁷⁴ Zajímavým poznatkem zde byla mimo jiné také zmínka o tom, že svazové periodikum Novinář se nachází ve ztrátě a odebírá jej pouze třetina členů Svazu. Bylo zde proto navrženo řešení. To spočívalo nově v povinném odběru periodika každým členem Svazu. Opatření mělo proběhnout tak, že při výměně legitimace každého člena, dojde zároveň k povinnému zaplacení předplatného.¹⁷⁵ Poplatek za předplatné časopisu měl být zahrnut v poplatku za členství ve Svazu. Členský příspěvek se proto zvedl přibližně o 40,-Kčs, z původních 60 – 90,-Kčs

¹⁷⁰ NA, ASYN, k. 1138. Seznamy členů svazu novinářů.

¹⁷¹ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 489.

¹⁷² **Josef Valenta** (*18. 8. 1925); novinář, člen KSČ; 1969 – 1972 předseda Svazu českých novinářů; 1969 – 1971 se stal poslancem České národní rady.

¹⁷³ NA, ASYN, k. 558/1. Výtah ze stenografického zápisu schůze Ústředí novinářů ČSSR, konané dne 22. října 1970 v Praze.

¹⁷⁴ NA, ASYN, k. 557/2. Výtah ze stenografického zápisu schůze Ústředí novinářů ČSSR, konané dne 22. října 1970 v Praze.

¹⁷⁵ NA, ASYN, k. 557/2. Materiál pro X. schůzi Ústředí novinářů ČSSR.

na 100 – 130,-Kčs ročně. Cena, kterou členové platili jako členský příspěvek, se odvozovala od jejich ročního příjmu.¹⁷⁶

Během roku 1970 byl na novinářskou obec samozřejmě vyvíjen velmi silný tlak. I zde probíhaly masivní čistky, ke kterým se blíže dostaneme v následujících kapitolách. V návaznosti na vyloučení členů ze Svazu novinářů docházelo k náboru mladých, většinou nezkušených redaktorů. Tím vznikala nová situace, kterou bylo nutné řešit, neboť úbytek kvalitního a vyškoleného personálu byl znát i na kvalitě odvedené práce prezentované médií. I proto se přijímání a školení nových členů stávalo častým bodem schůzí novinářů. Tato problematika jistě trápila i samotné vedení státu. Od března 1970 tak například byly pořádány v oblastní škole KSČ kurzy stranické žurnalistiky.¹⁷⁷

¹⁷⁶ NA, ASYN, k. 1143/3. Výměna členských legitimací, stanovení výše členských příspěvků a řešení předplatného Novináře.

¹⁷⁷ NA, ASYN, k. 201. Zápis ze schůze SČSN, souhrnné zprávy o činnosti SČSN mezi sjezdy.

12. Poučení z krizového vývoje

Ideologická represe postupovala na počátku 70. let celou společností. Od roku 1970 postupně mizely z obchodů všechny publikace, které režim považoval za závadné. Obdobně se postupovalo i v oblastech jiných médií. Byly zakázány některé rozhlasové i televizní pořady, filmy i divadelní hry.¹⁷⁸

V podstatě lze říci, že veškerá perzekuce československého obyvatelstva a normalizační činnost KSČ se odvolávala na dokument s názvem *Poučení z krizového vývoje strany po XIII. sjezdu KSČ*, který byl schválen Ústředním výborem KSČ 11. prosince 1970. Tento text se stal závaznou normou pro pojetí událostí Pražského jara. Přijetím Poučení se režim dostal do pomyslné čtvrté fáze ve svém konsolidačním snažení. Poté, co bylo bezmála půl milionů členů KSČ donuceno odejít ze strany, neboť neprošli prověrkami pod záminkou „výměny legitimací“, dospěla konsolidace poměrů svého pomyslného vrcholu. Byla přijata rezoluce, ve které se KSČ obrací již na své „věrné“ členy a osvětluje celé společnosti svůj úhel pohledu na Pražské jaro. Nastalo období normalizované, v němž ten, kdo se odmítl podříditi myšlenkám Poučení, mohl zcela jistě očekávat existenční problémy pro sebe i své nejbližší. Zároveň režim veřejně popíral, že by šlo o přímé stíhání za chování jednotlivců během Pražského jara a odmítal analogii s politickými procesy padesátých let.¹⁷⁹

Text Poučení byl vytvářen po delší dobu a byl prezentován jako analýza předchozích let, která má sloužit k posílení vedoucí úlohy strany a k rozvoji socialistické společnosti. Tehdejší přední reformní politik Ota Šik¹⁸⁰ se k tomuto prezentování vrací ve své knize *Jarní probuzení: Iluze a skutečnost: „Nejedná se o žádnou pravdivou analýzu objektivních nedostatků starého systému, z něhož se nutně vyvinulo reformní hnutí – za, žel nevýhodných mezinárodních podmínek, - nýbrž jen o politické ospravedlnění vojensky*

¹⁷⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 327.

¹⁷⁹ Poučení z krizového vývoje. Ústav pro studium totalitních režimů [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/pouceni-z-krizoveho-vyvoje>

¹⁸⁰ **Ota Šik** (*11. 11. 1919 – † 22. 8. 2004); ekonom, politik, člen KSČ; angažoval se v době Pražského jara; spojován s ekonomickými reformami 60. let; po okupaci Československa emigroval a byl vyloučen z KSČ.

vynuceného zvratu moci a o obnovení staré politiky, nazývané normalizací.“¹⁸¹ Dodává, že nelze mluvit o jakékoli analýze bez určitého časového odstupu a nadhledu, která strana v roce 1970 mít nemohla.

Text Poučení byl masivně šířen. Ještě na konci roku 1970 vyšel jako příloha Rudého práva a v dalším roce byl publikován jako samostatná brožura, která měla být rozšiřována ve všech veřejných institucích. Pravidelně také v médiích vycházely komentáře k Poučení, jež měly tento dokument podpořit. V Poučení lze například narazit na pasáž: *„Kontrarevoluční úloha sdělovacích prostředků vyústila po 21. srpnu 1968 ve smršť šovinistické demagogie, která měla zabránit tomu, aby českoslovenští občané rozpoznali správnou dělicí čáru třídního boje. Tato demagogie měla současně vzbudit v naší zemi i ve světě dojem, že jde o ‚všenárodní vlastenecké hnutí‘. Takovému ovzduší podlehli i mnozí čestní komunisté a poctiví občané naší republiky, kteří vinou celkové dezinformace i hluboce chybného prohlášení PÚV KSČ nebyli s to rychle rozeznat skutečnou pravdu. Leckteří z nich se dopouštěli činů, jež odporovaly jejich skutečnému přesvědčení. Postupně se sami přesvědčili a přesvědčují o správnosti internacionální pomoci spojenců, tehdejších svých postojů a činů upřímně litují a poctivou prací vyjadřují svou oddanost věci socialismu...“*¹⁸²

12.1. Směrnice o centrální evidenci kontrarevolucionářů

K Poučení z krizového vývoje strany a společnosti se na začátku ledna přidal ještě jeden politický dokument, který ovlivnil podobu normalizace, i když v mnohem menším měřítku. Dne 8. ledna 1971 byla Ústředním výborem přijata Směrnice o vedení jednotné centrální evidence představitelů, exponentů a nositelů pravicového oportunismu, organizátorů protistranických, protisocialistických a protisovětských kampaní a akcí. Dle tohoto dokumentu měly bezpečnostní složky státu sledovat a archivovat informace o podezřelých osobách. Vytvářela se tak celonárodní databáze o občanech

¹⁸¹ SIK, Ota. Jarní probuzení: iluze a skutečnost. Zürich: Polygon, 1989, s. 244.

¹⁸² Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. Totalita.cz [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-27-4]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_pouceni.php

Československa, kteří byli dle ní posuzováni, a případně byla omezována jejich existenční situace. Čestmír Císař vzpomíná na tento seznam osob ve svých pamětech: „*Byl jsem v tomto abecedním seznamu samozřejmě uveden vedle jiných známých osobností Pražského jara A. Dubčeka, O. Černíka, J. Smrkovského, J. Hájka, J. Kriegla... M. Hájka, Z. Hejzlara, J. Pelikána, P. Kohouta... ad. Převážně byli zapsány vůdčí postavy z řad politické, ekonomické, vědecké, novinářské a kulturní inteligence, ale i dělníci i úředníci.*“¹⁸³

12.2. Řádný XIV. sjezd KSČ

Na konci května 1971 se konal plánovaný, řádný sjezd Komunistické strany Československa, kterým byla definitivně potvrzena normalizace společnosti. Sjezd anuloval mimořádný Vysočanský sjezd a zrušil jeho rezoluce. Naopak byl vysloven souhlas s dokumentem Poučení z krizového vývoje strany a společnosti, dle kterého se měla společnost nadále řídit. „*Sjezd potvrdil odvrácení největší hrozby ohrožení komunistické moci ve státě, schválil normalizační politiku G. Husáka od dubna 1969... Dále přijal směrnice nového pětiletého plánu na léta 1971 – 1975 a úpravy ve stanovách strany.*“¹⁸⁴ Generálním tajemníkem nadále zůstal Gustav Husák. Mezi členy předsednictva byli zvoleni například Vasil Bil'ak, Peter Colotka, Alois Indra, Jozef Lenárt, nebo Lubomír Štrougal.¹⁸⁵

V roce 1971 se také konaly volby do zastupitelských orgánů Československa, během nichž se rozhodovalo o složení zastupitelstev na všech úrovních. Ačkoliv mnozí doufali, že během těchto voleb by mohla být role KSČ oslabena, neboť se jednalo o první volby konané po okupaci Československa, nestalo se tak a strana získala na všech úrovních více jak 99% hlasů. Takto vysoká účast u voleb byla dána tehdejšími režimem, ale veřejnost mohla vyslovit svůj názor také tím, že by k volbám nešla. Ostatně před

¹⁸³ CÍSAŘ, Čestmír. *Paměti: nejen o zákulisí Pražského jara*. V tomto znění vyd. 1. Praha: SinCon, 2005. s. 1141.

¹⁸⁴ SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990)*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. s. 526.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 526.

těmito volbami byly rozšiřovány letáky, které tuto možnost šířily mezi lidmi. Autoři letákových akcí byli za svou činnost zatčeni a odsouzeni k trestům odnětí svobody¹⁸⁶.

Volby se konaly na konci listopadu. Na začátku prosince byla jmenována prezidentem Ludvíkem Svobodou nová federální vláda v čele s Lubomírem Štrougalem. Českou národní radu vedl Josef Korčák a Slovenskou národní radu Peter Colotka.¹⁸⁷

12.3. Situace ve Svazu novinářů

Další setkání Ústředí novinářů ČSSR se konalo 24. června 1971 v Klubu novinářů v Praze. K nejdůležitějším projednávaným bodům patřily přípravy na novinářské sjezdy a reakce na XIV. sjezd KSČ. Předseda svazu dr. Marko se v této souvislosti vyjádřil: „*XIV. sjezd KSČ znamenal i pro novináře významný mezník. Uzavřeli jsme jednu etapu, přesněji řečeno dvoj etapu: jedna je ta, v níž žurnalistika sehrála negativní úlohu. Je to etapa uzavřená v dubnu 1969 nástupem nového vedení KSČ a mohu-li tak říci i Slovem do vlastních řad, k němuž jsme se všichni hlásili. Druhá etapa, etapa konsolidace, byla zvlášť těžká. Jestliže strana mohla konstatovat, že v této etapě v relativně krátké době dosáhla strana a společnost významných výsledků, není to neskromnost, neboť to navazuje na ocenění stranického orgánu, že v tom sehrál tisk významnou úlohu při rehabilitování Leninských principů, při rehabilitování skutečně Leninského poslání žurnalistiky jako pomocníka revoluční strany.*“¹⁸⁸

Obdobně také jednalo předsednictvo Ústředí novinářů během roku 1971. Kromě jiného se zaměřilo na sociální a zdravotní otázky novinářů, na mezinárodní spolupráci svazů a na otázku novinářských soutěží.¹⁸⁹

¹⁸⁶ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 1999. s. 799.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 799, 800.

¹⁸⁸ NA, ASYN, k. 557/3. Stenografický zápis z plenárního zasedání 24. června 1971 v Praze.

¹⁸⁹ NA, ASYN, k. 561. Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR, rok 1971.

12.4. Svaz novinářů na počátku roku 1972

Svaz českých novinářů zaujal stanovisko ke konanému sjezdu KSČ, v němž podpořil jeho závěry. Jako reakci na problematiku, která na sjezdu zazněla, se Ústředí novinářů zabývalo profesionální úrovní novinářské obce. Ta v souvislosti s odchodem některých členů a s příchodem mladých novinářů poměrně poklesla. Tradičně se po sjezdu KSČ novináři zabývali svoláním vlastních sjezdů, jenž se měly konat v polovině roku 1972. Z toho důvodu bylo jednotlivým krajským organizacím, klubům a sekcím uděleno za úkol vypracovat koncepcce, jež by sloužily jako podklad pro sjezdové přípravy.¹⁹⁰

Na počátku roku 1972 byly na schůzích Ústředí československých novinářů řešeny především otázky nastávajícího sjezdu. Ústředí zaměřovalo přípravy podkladů a materiálů pro sjezd i jeho celková organizace. Usneslo se, že jedno z hlavních poslání sjezdu by měla být reorganizace Svazu čs. novinářů jako dobrovolné, ideově-výchovné organizace, která bude součástí Národní fronty. Že Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů se stanou jejich územními organizacemi. Bylo také dohodnuto, že na 15 členů Svazu bude na sjezdu připadat 1 delegát. Volby těchto delegátů v jednotlivých redakcích měly proběhnout během února a března téhož roku.¹⁹¹

Za zmínku stojí, že na schůzi předsednictva Ústředního výboru Ústředí novinářů se ještě před sjezdem zevrubně řešila otázka nových, mladých zaměstnanců médií, jejichž práce zde nebyla hodnocena jako dostatečně odpovědná. Člen předsednictva Ján Podhradský¹⁹² uvedl, že kvalita novinářů je dána především jejich politickým přístupem. Přičemž jednotlivé redakce často vznášely stížnost, že mladí lidé jsou veskrze apolitičtí a neangažují se tak, jak by se od nich očekávalo. I novinář Josef Valenta shledával tuto situaci závažnou a hovořil o nutnosti zařadit problematiku k projednání na květnovém sjezdu. Zároveň podotkl, že je nutno hledat základní kámen tohoto problému, který on sám vidí v nedostatečné ideové výchově a vštěpování leninských principů mezi mladou generací. Také novinář Vladimír Diviš¹⁹³ se k problematice jasně vyjádřil. Jeho mínění

¹⁹⁰ NA, ASYN, k. 558/1. Stenografický zápis z plenárního zasedání Ústředí novinářů ČSSR 24. června 1971 v Klubu novinářů v Praze.

¹⁹¹ NA, ASYN, k. 557/3. Materiály z XII. schůze Ústředí novinářů, konané dne 28. ledna 1972.

¹⁹² **Ján Podhradský** (*3. 7. 1931); slovenský novinář a publicista.

¹⁹³ **Vladimír Diviš** (*11. 5. 1925); novinář, voják z povolání; v době Pražského jara byl šéfredaktorem časopisu *A-revue*, kde se vymezoval proti okupaci Československa; krátce na to

se neslo ve smyslu, že „*spousta lidí se tvářila, že je pro socialismus a že jsou stoupci strany, ale byla to přetvářka a potom se objevila skutečná tvář... Z hlediska sdělovacích prostředků [je nutné] jasně říci, že tam mohou pracovat jenom ti lidé, kteří mají upřímný vztah k politice strany a kterým není politika strany lhostejnou.*“¹⁹⁴ I ostatní novináři se odvolávali k řešení kádrové situace tak, jak byla probírána na sjezdu KSČ. Celé téma se pak otevřelo k diskusi na svolaném sjezdu novinářů.

odešel do společenského ústraní; od roku 1969 až 1972 byl vedoucím oddělení stranické práce v masových sdělovacích prostředcích; aktivně se tak podílel na prověrkách novinářů; od roku 1972 byl odpovědný za program Československé televize.

¹⁹⁴ NA, ASYN, k. 561. Z 22. schůze předsednictva Ústředí novinářů ČSSR, konané dne 10. března 1972 na Roztěži.

13. Řádné sjezdy Svazů novinářů v roce 1972

K uskutečnění všech novinářských sjezdů dalo souhlas Předsednictvo ÚV KSČ na své schůzi v lednu 1972. Souhlasilo zde s předloženými stanovami Svazu československých novinářů a do funkce předsedy Svazu jmenovalo nově Zdeňka Hořeního¹⁹⁵, dosavadního člena redakce Rudého práva. Ústředním tajemníkem byl nadále zvolen Marcel Nolč. Do čela Svazu českých novinářů byl jmenován Josef Valenta a na Slovensku Miloš Marko. Byla zde také schválena podoba stranické delegace, jenž se měla účastnit sjezdu Svazu čs. novinářů ve složení Gustava Husáka, Vasila Biľaka, Oldřicha Švestky a dalších.

Když se v únoru 1972 konalo společné zasedání hlavní sjezdové komise a komise pro usnesení VI. sjezdu československých novinářů, pronesl zde Josef Valenta, že se pořádání sjezdů novinářských Svazů dlouho odkládalo, než bylo zcela zřejmé, že došlo k očištění vlastních řad od kontrarevolučních živlů, aby sjezdy mohly proběhnout v duchu politické linie KSČ.¹⁹⁶

13.1. II. sjezd Svazu českých novinářů v dubnu 1972

Svaz českých novinářů stanovil svůj sjezd na 24. a 25. dubna 1972. Sjezd byl svolán od 13 hodin odpoledne. Předsedou Svazu českých novinářů tehdy byl Josef Valenta a místopředsedou František Nebl. Novináři-komunisté si domluvili setkání již na dopolední hodiny, aby na svém aktivu projednali jednotný postup a názorovou prezentaci zástupců Komunistické strany Československa na sjezdu SČN.¹⁹⁷

Jedním z hlavních témat sjezdu mělo být postavení Svazu ve společnosti. Řešilo se zde společenské poslání novináře a s tím související vylučování z členské základny

¹⁹⁵ **Zdeněk Hoření** (*9. 2. 1930); novinář, politik, člen KSČ; v době Pražského jara byl moskevským zpravodajem Rudého práva, od roku 1969 byl zástupce šéfredaktora RP, poté šéfredaktor RP; od roku 1972 byl předsedou Ústředního výboru Československého svazu novinářů; za normalizace byl také poslancem České národní rady a Federálního shromáždění.

¹⁹⁶ NA, ASYN, k. 198/1. Stenografický zápis ze Společného zasedání Hlavní sjezdové komise a Komise pro usnesení pro VI. sjezd československých novinářů.

¹⁹⁷ NA, ASYN, k. 945. II. sjezd Českého svazu novinářů v roce 1972.

Svazu. Hlavním úkolem Svazu byla agitace na obyvatelstvo za politiku Národní fronty a KSČ. Apelovalo se na novináře, aby šířili ideově výchovné myšlenky a jasně se postavili proti pravicovému oportunismu. Stejně tak se novináři vymezili proti období let 1968 a 1969. Můžeme říci, že jediná myšlenka, která z reformního období zůstala, byl princip budování syndikalizace Svazu.¹⁹⁸

Volby delegátů na sjezd Svazu českých novinářů se uskutečnily během února a března téhož roku. Na sjezd bylo delegováno bez mála 300 novinářů. Mezi pozvanými hosty byli samozřejmě členové politické garnitury, ale také přední publicisté, kteří nebyli zvoleni jako delegáti a zástupci uměleckých i jiných svazů.¹⁹⁹

V závěrečném usnesení tohoto sjezdu se můžeme dočíst, že sjezd schválil politickou linii KSČ, že kriticky zhodnotil činnost novinářské organizace během Pražského jara a období po něm. Že se sjezd kladně vyjádřil k syndikalizaci Svazu československých novinářů. Delegáti do budoucna vytyčili takové úkoly, jako bylo zlepšení materiálních, sociálních ale i zdravotních podmínek členů Svazu. Zajištění zlepšení vzdělávání a bytové problematiky členů, zabývání se sociálními problémy členů - důchodců apod. Podíváme-li se znovu na normalizační problematiku doby, tak i v tomto závěrečném usnesení se dočteme, že „*po lednu 1968, kdy nejednota ve vedení strany uvolnila prostor k otevřenému nástupu revizionistických sil, rozpoutali exponenti pravice a různé ambiciózní a kariéristické živly z řad novinářů přívál nacionalistické, antikomunistické a antisovětské demagogie. I v novinářské organizaci organizovaly tyto skupiny různé nátlakové akce a dosáhly svolání mimořádného sjezdu v červnu 1968... Internacionální pomoc socialistických zemí zabránila kontrarevolučnímu zvratu, uchránila naši zem od občanské války a ubránila pozice a vymoženosti socialistického zřízení. Vytvořila podmínky pro zřízení marxisticko-leninských sil ve straně a tím i pro postupnou konsolidaci v naší zemi.*“²⁰⁰

Kromě obviňování československých pravicových živlů, kteří se dle normalizační politiky KSČ snažili o rozvrat společnosti, se hovořilo na začátku 70. let také o sionismu. Právě mezi hlavními referáty II. sjezdu českých novinářů byl tento názor zdůrazňován.

¹⁹⁸ NA, ASYN, k. 946. Závěrečné komuniké z II. sjezdu Českého svazu novinářů v roce 1972.

¹⁹⁹ NA, ASYN, k. 945. II. sjezd Českého svazu novinářů v roce 1972.

²⁰⁰ NA, ASYN, k. 946. Usnesení II. sjezdu Českého svazu novinářů v roce 1972.

„Výrazný podíl na krizovém vývoji roku 1968 v naší zemi měly bezpochyby i sionistické kruhy v zahraničí, které měly úzké kontakty s řadou sionisticky orientovaných publicistů v našich sdělovacích prostředcích a získaly je pro své kontrarevoluční cíle. Destrukční kampaně jednotlivých listů, televizních a rozhlasových redakcí pravice koordinovala a pokusila se, a jak se ukázalo nikoli úspěšně, ovládnouti novinářskou organizaci. Jako nejvhodnějšího prostředku bylo k tomu použito ustavení městské organizace pražských novinářů, na jejímž dubnovém aktivu patřil požadavek svolání mimořádného sjezdu novinářského Svazu mezi hlavní body schválené rezoluce...“, zaznělo v jednom ze sjezdových příspěvků.²⁰¹

13.2. Sjezd Svazu československých novinářů v květnu 1972

Řádný, šestý sjezd Svazu československých novinářů se konal ve dnech 17. – 18. května 1972 ve Slovanském domě v Praze.

Dle schválených stanov SČN měl být Svaz nadále ideově výchovnou a zájmovou společenskou organizací novinářů v Československé socialistické republice. Jeho činnost se měla zcela řídit myšlenkami marxismu-leninismu, posláním Svazu byla podpora Komunistické straně Československa. Jednotliví novináři se měli stát oporou budování socialismu a podporovat výchovu československých občanů v duchu těchto idejí. Oproti tomu se jim novinářská organizace měla stát podporou pro jejich tvůrčí činnost, starat se o jejich výchovu, zdraví a společenský život, organizovat pro své členy různé kurzy a semináře, poskytovat jim právní ochranu a v neposlední řadě provozovat vydavatelskou činnost.

Členem svazu se nově mohl stát jen ten, kdo pracuje nejméně 2 roky jako novinář v médiích, přičemž novinářskou činnost provozoval jako své hlavní povolání. Členství se také týkalo novinářů v důchodu. O členství rozhodovalo předsednictvo, a to bez ohledu na to, zda žádost přišla z SČN či SSN. Členství ve Svazu mohlo zaniknout buď vlastním vystoupením ze Svazu, vyřazením z důvodu nečinnosti delší než 1 rok, či vyloučením,

²⁰¹ NA, ASYN, k. 947. Hlavní referáty na II. sjezdu SČN.

pokud dotyčný neplnil povinnosti člena Svazu či se provinil proti etice socialistického novináře. Stanovy dále podrobně popisovaly organizaci a hierarchii jednotlivých svazů.²⁰²

Na sjezdu se sešlo více jak 60 delegátů a mnoho dalších hostů. Většina projevů se týkala ideového boje o demaskování imperialismu a antikomunismu v řadách novinářů, jak pojmenoval problematiku Svazu na sjezdu novinář Zdeněk Hoření. Ostatně v podobném duchu se nesly v podstatě všechny projevy. Za komisi pro členské záležitosti zde hovořila novinářka Hájková. Ta se zmínila o médiích jako o hlavních objektech, kterých může být zneužito imperialistickými silami, jež chtějí zničit jednotu komunistického hnutí. Jako příklad pak uváděla dění během Pražského jara, které se stalo osudným pro mnoho slušných novinářů, jenž neprohlédli a dali se strhnout okolnostmi. Hovořila o nutnosti důsledných prověrek u každého člena Svazu, aby bylo možno tyto slušné novináře oddělit od těch antisocialistických. Ve svém projevu konkrétně hovořila o tom, že *„komise podala vedení svazu 247 návrhů na vyloučení, 77 na vyškrcnutí, 12 na zrušení členství a 24 návrhů na vyřazení z evidence. Některým byla vyslovena jen důtka, dána možnost pracovat ve sdělovacích prostředcích dál... Svaz byl očištěn od organizátorů a přísluhovačů destrukce socialistického systému a hodnot a výměnou členských legitimací byla stabilizována jeho členská základna.“*²⁰³

Z hostů na sjezdu promluvil také samotný ústřední tajemník KSČ Gustav Husák, aby hovořil o úkolech médií a jejich pracovníků. Přičemž jejich nejvyšším posláním bylo sloužit dělnické třídě a pracujícímu lidu, potažmo Komunistické straně Československa. Svaz přijal následně Husákův projev jako směrnici pro další působení Svazu.

Sjezd schválil usnesení o jednotném Svazu československých novinářů. Tento akt měl symbolizovat překonání onoho rozvratu pravicovými a antikomunistickými silami. Tím byla prezentována také oddanost a vděčnost KSČ.

Sjezd se dotýkal také sociálních a profesních otázek novinářů. Jednalo se v něm o výchově mladých novinářských kádřů, finančních záležitostech Svazu a jeho hospodaření v minulosti i v budoucnu. V neposlední řadě byl sjezd československých novinářů spojován především s tím, že v novinářských řadách došlo k očištění a sjezd ukončil složitou vývojovou etapu, jenž zahrnovala obnovení marxisticko-leninských

²⁰² NA, ASYN, k. 200/1. Stanovy Svazu československých novinářů.

²⁰³ NA, ASYN, k. 199/1. Stenografický zápis z VI. sjezdu československých novinářů.

principů. Novináři se znovu vrátili k *Slovu do vlastních řad*, jako ke svému opěrnému bodu, kterým je nutno se řídit a poučit se z něj. Byl zde oceněn boj s protirežimními živly a definitivně odsouzeny myšlenky Pražského jara.²⁰⁴

²⁰⁴ NA, ASYN, k. 199/1. Stenografický zápis z VI. sjezdu československých novinářů.

14. Prověřkové komise a „očistění“ společnosti

V této kapitole shrňme, jak lze na dobu normalizace nahlížet a jaké konkrétní důsledky měla na život společnosti i jedinců. V nejobecnějším měřítku je normalizace chápána od srpnové invaze, která zapříčinila obrat politického směřování Československa po relativně demokratickém roku 1968. Dle tohoto hlediska *„základní silou ‚normalizace‘ [...], byla především vojenskopolitická moc brežněvovského vedení. Ona představovala nejen vrchol, ale i formující sílu nové mocenské struktury, schopné vnutit československému politickému systému takovou podobu, jaká by byla z jejího hlediska účelná.“*²⁰⁵ Tato vojenská moc však způsobila mezi československou veřejností především anti-sovětské sklony doprovázené vlnou odporu. Naše politická garnitura se snažila vyjednávat s Moskvou pozůstatky reformních tendencí. Okupací Československa a nastolenými normalizačními praktikami se Sovětský svaz v podstatě zcela odchytil od základních principů socialismu jako takového. Ten totiž stojí na budování společnosti na základě masy, především tedy na dělnické třídě. Od sedmdesátých let byla však v Československu nastolena vláda mocenských elit, které svou moc prosazovaly navzdory vůli většinového lidu. Jednalo se o diktaturu Husákova režimu s prověřenými kádry ovládajícími vrcholné funkce. Následná společenská proměna v normalizační době byla tedy logicky řízena zcela shora.²⁰⁶

Normalizační doba s sebou nesla iluzi, že vše, co se děje, je potřebné a pro společnost blahobytné. Jednalo se o vytvoření zdánlivého klidu a stereotypu, jenž byl všudypřítomně prezentován. *„Vše se opakovalo stále dokola, rok po roce se konaly jednotlivé sjezdy a zasedání stranických orgánů i společenských institucí, pořádaly se pravidelné oslavy a velké akce (např. spartakiády), střídala se výročí, vyhlašovaly pětiletky, udělovaly řády atd.“*²⁰⁷ Přičemž nastolené konzumní vnímání světa, které v druhé polovině 20. století převládlo, vytvořilo jakousi nepsanou dohodu mezi lidem a vládoucí elitou. Dohodu, která zahrnovala poslušnost lidu a podřízení se režimu

²⁰⁵ MENCL, Vojtěch. *Křížovky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 323.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 323, 324.

²⁰⁷ DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. s. 347.

výměnou za zajištění iluze blahobytu a normalnosti ze strany státu. Václav Havel charakterizoval onu dobu takto: „*Vzpomínám si na první polovinu sedmdesátých let jako na dobu, kdy se ‚zastavily dějiny‘. Zdálo se, že veřejné záležitosti ztratily svoji strukturu, tendenci, směr, napětí, rytmus a tajemství; nevím, co se stalo dříve a co nyní, jak se jeden rok lišil od druhého, co se ve skutečnosti dělo; konec konců se mi zdá, že to všechno není vůbec důležité. Vytratila se předvídatelnost, stejně jako pocit, že věci mají vůbec nějaký smysl. Historii nahradila pseudohistorie...*“²⁰⁸

Normalizační režim zaměřil svou pozornost na boj s tzv. kontrarevolučními živly, s oportunisty a revizionisty. Revizionistou rozumíme někoho, kdo soustavně usiluje o změnu ideologického ukotvení nebo většinového názoru. V době komunistického režimu byl tento termín „...*nepochybně užíván jako instrumentální termín sloužící obraně leninského a stalinistického pojetí marxismu. Zároveň nemohl být užíván zcela libovolně a přes svou nespornou rituální funkci měl také svou obsahovou stránku určenou pravidly a logikou daného diskursu. Vzhledem k totálnímu nároku marxisticko-leninské ideologie být univerzálním veřejným diskursem zahrnujícím všechny partikulární diskursy... byly všechny kritické projevy nutně chápány jako forma odporu proti vládnoucímu diskursu.*“²⁰⁹ Jako časté synonymum tohoto termínu je pojmenováváno také spojení „pravicový oportunismus“. I označení oportunismus/oportunista s sebou přinášelo symbol boje proti novému vedení strany. Nehovoříme zde o konkrétních činnostech, kvůli kterým by daná osoba byla takto označována, ale jedná se spíše o vztah k nastolované ideologii. Záleží tedy na situaci, v jaké je užití pojmu ideologicky ukotveno.

Oba pojmy stály zcela v opozici k terminologii občanů, kteří podporovali totalitní komunistický režim jako tzv. „zdravé jádro společnosti“. „*Ze strategického hlediska bylo pro politické vedení zajímavé, co se nacházelo mezi oběma póly, neboť právě o tyto lidi se ‚bojovalo‘. Tato skupina byla označována různě, velmi často se zde však objevovalo, že jde o lidi, kteří jsou jaksi ze své podstaty náchylní k pomýlení.*“²¹⁰

²⁰⁸ Tamtéž, str. 347.

²⁰⁹ KÁRNÍK, Zdeněk a Michal KOPEČEK. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003. s. 230.

²¹⁰ ČERNÁ, Marie a Jaroslav CUHRA. *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí: Československo 1948-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012. s. 86.

Po intervenci vojsk Varšavské smlouvy do Československa a nastolení konsolidačních požadavků, musela KSČ jasně prezentovat, jak by měl být chápán skutečný socialismus a kdo jsou oportunistické a revizionisté síly. K tomu jí měl posloužit systém prověrek oddanosti straně a vymanění se z myšlenek Pražského jara. Prověřková vlna, která je spojována s přelomem šedesátých a sedmdesátých let, postupovala všechny úrovně společnosti. Týkala se jak celých organizací, tak jednotlivců, u kterých byla prověřována loajalita straně. Čistky započaly nejdříve mezi členy Komunistické strany Československa. Tak byly od září 1969 prováděny tzv. stranické prověrky. Od ledna 1970 začaly prověrky k výměně stranických legitimací. Ty především provázela „*rozsáhlá kampaň v médiích a byly spojeny s analýzami situace, které měly pohovorům na jednotlivých pracovištích předcházet. K vyhlášení prověrek zaslalo ústředí KSČ dopis všem základním organizacím a členům strany s podrobnou normativní analýzou politické situace a událostí posledních let. Co se týče organizace a fázování prověrek, postupovalo se podle hierarchického principu shora dolů.*“²¹¹ Těm, kteří prověřkovými komisemi neprošli, nebyla vydána nová legitimace. Byli vyškrtnuti či vyloučeni z KSČ, což s sebou neslo sociální restrikce ve společnosti.

*„Výsledky této čistky byly následující: 1. ledna 1970 bylo v KSČ celkem 1 535 537 členů, v průběhu pohovorů bylo rozhodnuto nevydat novou legitimaci 326 817 členům. Z toho počtu bylo 67 147 vyloučeno a 259 670 zrušeno členství. Na Slovensku nebyla vydána legitimace 53 206 členům z celkového počtu 305 259. Protože část komunistů byla vyloučena ještě před započítáním čistek, nebo v této době sama vystoupila (po zahájení pohovorů nebylo vystoupení možné!), je ve skutečnosti úbytek členů mnohem větší: v období 1968 – 1970 činil úbytek 473 731, tj. 28% členů.“*²¹²

Oproti tomu prověrky nestraníků probíhaly méně systematicky. Prověření měli být všichni pracovníci státních či hospodářských podniků. Hodnoceny byly především postoje k roku 1968. Prověrky se také dotýkaly problematiky postoje ke Komunistické straně Československa a Sovětskému svazu, aktivní činnosti na tvorbě nově nastoleného systému, názorového ukotvení na vývoj politiky a hospodářství aj. Postihy, kterými mohli být

²¹¹ Tamtéž, s. 80.

²¹² RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. s. 281.

dotyční omezování, byly výpovědi ze zaměstnání, snížení pracovní funkce a s tím související snížení mzdy. A v neposlední řadě pak další související problémy, které se mohly týkat otázek bydlení, či vzdělání a dalších postihů ostatních členů rodiny dotyčného.²¹³

Je nutné si uvědomit, že prověrky ve společnosti neměly pouze vyloučit a degradovat určité občany, ale zároveň bylo jejich účelem přesvědčit ty, kteří prověrkami prošli, aby se aktivně zapojili na budování socialistického konsolidovaného Československa. Díky prověrkám bylo možné na počátku sedmdesátých let členit společnost na spolehlivé podporovatele politiky KSČ, dále na ne zcela spolehlivé občany a konečně na ty, kteří byli komunistickým režimem vyloučeni na okraj společnosti. Nakonec se tak režimu podařilo vytvořit systém institucí a organizací, který tiše budoval normalizační politiku.

14.1. Prověrky v novinářské obci

Proces očisty novinářské obce byl delegován na jednotlivé národní svazy. V rámci Svazu českých novinářů fungovala *komise pro členské záležitosti*, která měla problematiku vyloučení novinářů na starosti. Její první schůze se uskutečnila již 3. ledna 1968. Tehdy se však činnost komise logicky lišila od normalizační doby. Zatímco během Pražského jara se zabývala především projednáváním přihlášek do Svazu a dalšími personálními problémy v redakcích, o několik měsíců poté řešila především kádrové posudky, dle kterých zvažovala další možnost setrvání ve Svazu u některých členů. Komise shromažďovala nejen podrobné seznamy členů Svazu a jejich činností, ale také argumenty, které vedly k prověřkové komisi s dotyčným a v neposlední řadě také k rozhodnutí o osudu každého z nich. K říjnu 1969 byl předsedou této *komise pro členské záležitosti* jmenován František Nebl. Dle stanov mohla mít komise devět až třináct členů, poměrně delegovaných z jednotlivých krajů.

²¹³ ČERNÁ, Marie a Jaroslav CUHRA. *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí: Československo 1948-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012. s. 82.

Tato komise se zabývala záležitostmi, které se dotýkaly nebo porušovaly novinářskou etiku dle platných stanov Svazu. Mohla tak udělovat návrhy trestů týkajících se:

1. vyloučení ze SČN;
2. zrušení členství v SČN;
3. vyškrtnutí ze seznamu členů SČN;
4. nedoporučení zaměstnání v hromadných sdělovacích prostředcích na určitou dobu;
5. vyslovení jiného trestu, veřejné napomenutí atd.

Komise mohla také pozastavit členství na určitou dobu, pokud se jednalo o složité šetření konkrétního případu. Na verdiktu se musela shodnout nadpoloviční většina všech členů komise.²¹⁴

Tato instituce navrhovala na základě získaných informací o každém dotčeném novináři, zda by měl či neměl setrvat nadále členem Svazu. Pro lepší představu uveďme, že informace o novinářích byly sháněny již během roku 1969. Komunisté-novináři vypracovali v jednotlivých redakcích seznamy s kádrovými posudky. Ty byly dále porovnávány s publikační a jinou mediální činností dotčených a posléze archivovány. Ještě před tím, než mělo dojít k povinné výměně legitimací, byly dané osoby zvány komisí pro členské záležitosti na pohovory, kde jim byly jako důkazy jejich revizionistické činnosti předkládány nashromážděná fakta. Předvolaný člen Svazu měl pak jedinou možnost: omluvit se za činnost během let 1968 i 1969 a prokázat, že je oddaným zastáncem marxismu-leninismu. Ovšem ani to nemuselo mnohdy stačit. Pokud se dotyčný příliš angažoval v době Pražského jara, publikoval po intervenci vojsk nesouhlasné články a především pokud byl vyloučen již z Komunistické strany Československa, nemohlo jej před vyloučením ze Svazu zachránit téměř nic. Svaz novinářů se tak rozdělil v podstatě do tří členských kategorií:

1. ti, kteří byli shledáni jako věrní komunistické straně;
2. ti, kteří měli být vyloučeni či vyškrtnuti, ale snažili se o setrvání v členské základně Svazu;

²¹⁴ NA, ASYN, k. 1136/1. Komise pro záležitosti členské; Zásady činnosti.

3. ti, kteří se stali vyloučenými členy Svazu, neboť se buď odmítali podřídit, nebo o jejich osudu bylo předem rozhodnuto vyššími orgány.²¹⁵

Nyní se pro příklad podívejme na konkrétní návrhy na vyloučení některých novinářů, které projednávala *komise pro členské záležitosti* během roku 1971²¹⁶:

<u>Zasedání komise</u>	<u>Návrhy na vyloučení, či odebrání členství ve Svazu</u>
28. ledna 1971	K. Bíňovec, M. Neuwirth, R. Czmero, J. Beránek, J. Švandelík, O. Závodský, M. Samelovič, R. Sýkorová
8. února 1971	J. Dientsbier, V. Šťovíčková, J. Hanák, L. Vaculík, St. Haštaba, Vl. Škutina, Zd. Fořt
16. února 1971	I. Petřinová, J. Kantůrek, J. Ruml, R. Zeman, St. Budín, M. Jelínková, J. Hořec, J. Štern, Zd. Šulc, L. Velenský, J. Sobišková, A. Petřina, J. Hrábková, I. Kratochvíl, F. Faltys, I. Klíma, M. Jungmann, V. Stuchl
11. března 1971	K. Kyncl, Dr. J. Jirka, J. Vávra., O. Kraštofek, J. Seydler, A. Hradecký, Ing. J. Hanzelka, E. Šíp, M. Klanský, M. Schulz, Vl. Kašpar, J. Svejkovský
5. dubna 1971	A. Tučková, S. Smrček, L. Bublík, O. Vondráček, O. Boreček
22. dubna 1971	V. Vrabec, P. Kettner, R. Honzovič, R. Drozdová, Vl. Holotík, K. Lánský
24. května 1971	Fr. Hudec, J. Jora, Zd. Martan, Fr. Novák, Vl. Čihák, JUDr. A. Stránský, PhDr. A. Bendl
17. června 1971	V. Branislav, Zb. Málek, J. Opavský, M. Fiala, P. Chudžilov, PhDr. S. Machonin, D. Hamšík, A. Frydrych, Vl. Kubíček, D. Blažej, J. Navrátil, PhDr. J. Jirka, P. Kettner, L. Janková, Dr. J. Hořec
8. července 1971	St. Maleček
26. srpna 1971	Dr. Zd. Koňák, J. Fučík, J. Cysař, O. Nutz, R. Fischerová, Fr. Kratochvíl, J. Daněk, M. Chejlová, J. Beseda, M. Ježková, J. Kalíšková, V. Švarc
14. říjen 1971	M. Ilk, B. Toningner, Vr. Houdek, A. Svoboda, V. Jiránek, L. Daneš

²¹⁵ NA, ASYN, k. 1136. Zápisy ze schůzí Komise pro členské záležitosti.

²¹⁶ Tamtéž.

11. listopad 1971	Dr. F. Faucký, V. Straka, J. Pittermann, Dr. A. Hermann, A. Imr, A. Jukl, J. Málek, M. Kalina, G. Bareš
20. prosince 1971	M. Filip, J. Vencovský, J. Bursík, L. Faňoková, J. Král, J. Veverka, J. Zelikonk, R. Brychta, E. Fries, M. Tauerová, K. Sedlcký, J. Haidler, J. Prášek, A. Strnad, Č. Cajthaml, M. Čeladová, J. Dušek, R. Dausch, J. Farský, M. Berková, L. Příhoda, B. Seidl, Zd. Strnadová, O. Týř, J. Zounek, A. Ryšánková, Zd. Stehlík, E. Juliš, M. Kindl, J. M. Palát, L. Zavřela, M. Jimramovská, E. Niklová, Fr. Plecítý, St. Ráček, J. Valeš, M. Vlasák, M. Kamiš, J. Atel, J. Beran, M. Brožová, J. Funková, J. Menzelová, L. Hrušková, A. Kočová, Zd. Kolman, M. Králová, S. Novotný, J. Šinderbal, A. Tojnar

Pro lepší představu uvedme, jak vypadal návrh *komise pro členské záležitosti* na postih jednoho z členů: „*Na léta 1968 a 1969 reaguje emocionálně, setrvává na svém stanovisku, že strana od ledna 1968 si získala důvěru převážné většiny obyvatelstva, že se těšila jeho plné podpoře a tuto podporu měla i z televizní obrazovky, že slušní lidé v republice měli dost sil, aby zabránili výstřelkům a vstup spojenecký vojsk tento pozitivní vývoj násilně přerušil... Podlehl pravicově – oportunistickým a nacionalistickým trendům a nadále zůstává v jejich zajetí. Z KSČ byl vyloučen.*“²¹⁷

O vyloučení ze Svazu byl pak dotyčný člen informován sekretariátem Svazu českých novinářů. Během schůzí byly projednány vždy konkrétní personální otázky a dosavadním členům byly odeslány dopisy s verdiktem. Například jednomu z členů redakce časopisu *Reportér* bylo doručeno v polovině roku 1971 následující rozhodnutí: „*Sekretariát Komise pro přípravu II. sjezdu a řízení SČN rozhodl na svém zasedání dne 11. 5. 1971 vyloučit Vás pro hrubé porušení Stanov Ústředí novinářů ČSSR a to článku 11 ‚Práva a povinnosti členů‘ bodu a/ a c/ tj. a) čestně a svědomitě plnit úkoly socialistického novináře, c) dodržovat zásady etiky novinářské práce. Důvody, které vedly Sekretariát k tomuto rozhodnutí, bylo Vaše působení v Reportéru a podpis resoluce proti agresí a okupaci ČSSR v r. 1968, od níž jste se ani nyní nedistancovala. Proti tomuto*

²¹⁷ NA, ASYN, k. 596/3. Návrh komise pro členské záležitosti, J. Stehlík.

rozhodnutí se můžete odvolat do 30 dnů po jeho doručení ke Komisi pro přípravu II. sjezdu a řízení SČN.“²¹⁸

Svaz novinářů si o svých členech vedl opravdu důkladnou statistiku. V Národním archivu lze dohledat složky se seznamy novinářů, kteří od roku 1968 do začátku roku 1970 emigrovali. Z výčtu se dočteme, zda patřili mezi členy KSČ, jaké byly jejich sociodemografické údaje a kde dotyční pracovali, případně kde se nově nachází. Z českých novinářů tak najdeme v seznamu zmínku o Antonínu J. Liehmovi, Karlu Jezdinském nebo O. Šulcovi. Celkem seznam obsahuje na 122 jmen. Z nichž 28 emigrantů pracovalo dříve v Československém rozhlasu, 14 v Československé televizi, 26 v ČTK a zbylých 54 v ostatních médiích. Z uvedených 122 jmen byla více jak třetina dříve členy Komunistické strany Československa. Tudiž došlo k jejich automatickému vyloučení. Nejvíce novinářů emigrovalo do západního Německa a Švýcarska. Mimo evropský kontinent novináři mířili do Ameriky, Kanady, Izraele, Austrálie a na Nový Zéland.²¹⁹

Kromě *komise pro členské záležitosti* fungovala při SČN ještě *komise čestného soudu*, která se zabývala mimo jiné právě problematikou emigrujících novinářů a jejich dalšího členství ve Svazu. Obzvláště zde byly řešeny případy novinářů, kteří se v zahraničí aktivně podíleli na mediálním obrazu Československa jako státu, které bylo násilně obsazeno a utlačováno Sovětským svazem. Emigrující novináři tak byli na návrhy čestného soudu postupně všichni vyloučeni. Je pravdou, že jim komise poslala dopis, aby se dostavili k šetření o jejich členství (pokud byla známa adresa dotyčného), ale pro novináře bylo nemožné, aby se vrátili na šetření, neboť poté by již nikdy z Československa odcestovat nemohli a čekalo by je zde jen stíhání a perzekuce. Dle stanov čestného soudu se jednalo o organizaci „*s pravomocí vyšetřovat, posuzovat, předkládat návrhy řešení předsednictvu SČN v členských případech, jež se dotýkají nebo porušují etiku novinářského povolání, jeho společenské odpovědnosti a případů porušení nebo ochrany státních zájmů ČSSR, jež byly způsobeny aktivní činností v hromadných sdělovacích prostředcích nebo byly způsobeny opomenutím.*“²²⁰ Naopak

²¹⁸ NA, ASYN, k. 596/3. Sekretariát Komise pro přípravu II. sjezdu a řízení SČN, rozhodnutí o členství Ireny Petřinové.

²¹⁹ NA, ASYN, k. 1138/2. Seznamy novinářů, kteří po roce 1968 emigrovali.

²²⁰ NA, ASYN, k. 1143/1 Stanovy Komise Čestného soudu.

pod kompetence komise nespádaly trestné činy a pracovní spory. Předseda čestného soudu byl jmenován z řad *komise pro členské záležitosti*, ale činnost čestného soudu pod tuto komisi nespádala, nýbrž fungovala jako samostatný orgán. Čestný soud projednával jednotlivé případy členů a závěry předkládal předsednictvu SČN jako podklady pro konkrétní šetření. K veškerému jednání a příslušné dokumentaci měli přístup jen členové čestného soudu. Tato komise mohla také své podklady podat k projednání přímo státní justiční správě. Členové čestného soudu byli jmenováni opět jako zástupci jednotlivých krajů a jejich funkční období bylo tříleté. Předsedou komise čestného soudu se stal, po jejím ustavením na podzim 1968, Vladimír Kalina.²²¹

U ostatních novinářů, kteří neemigrovali, ale svá pracoviště opustili buď dobrovolně, nebo byli nuceni odejít, vedl sekretariát Svazu českých novinářů též podrobný seznam. Svaz zajímalo, z jakého konkrétního důvodu dotčení opouštěli svou redakci, případně kde nově působili. Každá krajská organizace Svazu tak měla za úkol vše pečlivě zaznamenávat a informovat o tom vedení Svazu. Dle seznamů bylo v létě roku 1970 vyloučených členů dle jednotlivých krajů:

<i>Kraj</i>	<i>Počet vyloučených členů k srpnu 1970</i>
<i>Středočeský kraj</i>	77
<i>Západočeský kraj</i>	99
<i>Severočeský kraj</i>	157
<i>Východočeský kraj</i>	110
<i>Jihočeský kraj</i>	80
<i>Severomoravský kraj</i>	235
<i>Jihomoravský kraj</i>	285

V českých zemích tak odešlo z redakcí v roce 1970 bezmála 1050 členů.²²² Přičemž existovaly dvě možnosti, jakými mohly být novinářské řady očištěny od „revizionistických živelů“. Buď došlo k tomu, že byl s novinářem ukončen pracovní poměr v redakci. Takový novinář pak nebyl činným a neměl nárok zůstat členem Svazu. Nebo naopak došlo k vyloučení ze Svazu a posléze byla s novinářem ukončena i pracovní

²²¹ NA, ASYN, k. 1143. Komise pro výměnu novinářských průkazů, Komise čestného soudu, Komise přijímací.

²²² NA, ASYN, k. 1138/1. Svaz českých novinářů: Seznam čelnů 1970.

smlouva v redakci. Tak či tak se jméno dotyčné osoby objevilo na seznamu, ve kterém jasně stálo, jakou další činnost může v budoucnu vykonávat.²²³

Samotnou výměnu členských legitimací měla na starosti stejnojmenná komise. Každý novinář byl vyzván, aby vyplnil dotazník o své činnosti a odeslal žádost o výměnu legitimace. Obdobně byly médiím doručeny otázky na personální složení a především kádrové posudky na jednotlivé členy. Došlé dotazníky byly projednány *komisí pro výměnu členských legitimací* a na základě dotazníku a ostatních doporučení o dotyčném byl vydán buď souhlas, nebo nesouhlas s výměnou legitimace. Výměna legitimací započala s rokem 1971, a to v obou národních svazech zároveň. Nové legitimace byly v Česku i Slovensku totožné, lišily se jen jazykovou verzí. Nově každá legitimace obsahovala stránky, na kterých bylo nutné každý rok potvrdit, že dotyčný pracuje jako novinář. To potvrzoval většinou šéfredaktor redakce, ve které byl daný publicista zaměstnán. Pokud novinář nedisponoval novou legitimací, nemohl být nadále členem Svazu. Jak již bylo nastíněno v jedné z předchozích kapitol, s výměnou legitimace docházelo také k povinnému odběru svazového periodika *Novinář*.²²⁴

Před sjezdem Československých novinářů v roce 1972 se předseda Svazu českých novinářů vyjádřil, že očista novinářské obce je více než potěšující. Neboť „z redakcí odešly přímé kontrarevoluční elementy i různé pravičácké revizionistické síly a lidé, kteří jim v této činnosti pomáhali a mají svůj nemalý podíl na rozvoji situace v r. 1968 – 1969. S očištěnou v redakcích probíhala i očista členské základy našich svazů, očista jednotlivých článků, které máme ve výstavbě svazu, klubů a sekcí, komisí. V krajských organizacích došlo k změnám k lepšímu, došlo k změnám redakčních důvěrníků atd. Pro vaši informaci: z SČN jsme vyloučili jako hlavní nositele pravicového oportunistu 243 členů, asi ve 145 případech bylo zrušeno členství ve Svazu v souvislosti s výměnou členských průkazů. V celém státě ztratilo členství ve Svazu asi 1900 lidí ze 4800 – 4900 organizovaných v polovině r. 1969... Současně s procesem očisty byli přijímáni i noví

²²³ NA, ASYN, k. 1138/3. Seznamy vyloučených a vyškrtnutých novinářů 1971.

²²⁴ NA, ASYN, k. 1143/3. Výměna členských legitimací, stanovení výše členských příspěvků a řešení předplatného *Novináře*.

členové, takže v době sjezdů bude ve Svazu 3600- 3800 členů, v SČN asi 2700 – 2800 a na Slovensku asi 1100 členů, protože ještě desítky přihlášek máme projednávat.“²²⁵

Pokud bychom počítali, že v roce 1969 měl Svaz českých a slovenských novinářů dohromady přibližně 4900 členů (a čistě teoreticky by došlo na českém území k vyloučení skoro 1100 členů během následujícího roku, přičemž víme, že celkově došlo k vyloučení asi 1900 členů, a počítali bychom tedy, že zbylých 800 členů bylo vyloučeno na Slovensku), pak lze odvodit, že v roce 1972 se Svaz nacházel přibližně na necelých 60% své členské základny. Přičemž po přijetí nových členů se tento stav stejně dostal na přibližně 3800 – 3900 členů, což je stále o celou tisícovku méně než v uvedený rok 1969. Novinářské řady tak zůstaly po konsolidační době a společenských čistkách výrazně oslabeny. A zde se díváme pouze na kvantitativní hledisko. Druhou otázkou zůstává, zda nově přijatí členové dokázali nahradit svou činností taková jména, jako byli publicisté Antonín Jaroslav Liehm, Jiří Ruml, Karel Kyncl., Stanislav Maleček, Vlado Kašpar a mnoho dalších.

²²⁵ NA, ASYN, k. 198. VI. sjezd československých novinářů (ČSSN), 17. – 18. 5. 1972.

15. Samotní novináři v Novináři – obsahová analýza

V této kapitole práce se můžeme dočíst, jakým způsobem o sobě smýšleli samotní novináři na přelomu roku 1968 a na počátku normalizace. Na stránkách periodika *Novinář* byl sledován vývoj novinářské profese, postavení novinářů, vnímání jich samotných a jejich role pro společnost. Jedná se o kapitolu, která se tedy věnuje výhradně postavení novinářů dané doby a jejich sebereflexi.

Kapitola by měla doložit úvahy novinářů za období let 1968 – 1972, a to na základě aplikace výzkumu mediálního obsahu periodika *Novinář*. Jedná se o měsíčník, který vycházel při Československém svazu novinářů od roku 1966 do roku 1989. V tuto dobu byl vydáván pod názvem *Novinář: měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky*, zatímco do roku 1966 bylo toto periodikum známé jako *Československý novinář*. Daný měsíčník reflektoval problémy novinářské obce, publikoval reportáže a poznatky členů Svazu československých novinářů (SČSN) a informoval je o nejrůznějších novinkách a problematice v organizaci Svazu. Do tohoto měsíčníku publikovali samotní novináři pro své kolegy.

15.1. Aplikace metody

Za stále nepoužívanější techniku výzkumu mediálních obsahů je považována obsahová analýza. Obecně lze říci, že obsahové analýzy se řadí mezi zástupce pozitivistického empirického zkoumání. U uvedené metody lze sledovat dvě odlišné skupiny. První z nich je analýza kvantitativní, druhou skupinu by pak tvořily analýzy kvalitativní. Ve výzkumných šetřeních bývají tyto dva odlišné postupy využívány často současně, proto se setkáme i s četnými komparativními analýzami.²²⁶ Další podstatnou charakteristikou je, že se „...výzkumy agendy buď odehrávají v jednom časovém bodě, nebo sledují vývoj agendy v delším časovém období – takzvané longitudinální studie“.²²⁷

²²⁶ Analýza obsahová. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, s. 21.

²²⁷ TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, s.r.o., 2010, s. 111.

Kvalitativní obsahová analýza je metodou, ke které je nutné, aby daný výzkumník přistupoval s otevřeným přístupem myšlení, postupným „čtením mezi řádky“ a vzájemnými spojitostmi. Teprve poté dochází k zjišťování závěrů a stanovování nových hypotéz o daném fenoménu. „*Je to spíše nástroj vhodný tehdy, když má badatel dokument zvláště zásadního významu, jehož dokonalé pochopení je pro výzkumné úsilí klíčové. Jelikož je to přístup, jenž je zakotven v principu hermeneutiky, vyžaduje přinejmenším dočasné opuštění pozitivismu ve prospěch úplného a vyčerpávajícího porozumění momentům, které jsou ukryty v určitém textu*“.²²⁸

K obsahovým analýzám kvalitativního typu je ještě nutné doplnit, že ačkoliv je prokazování reliability u tohoto typu výzkumu poměrně složité, měla by být výzkumná šetření v každém případě „...objektivní, tj. nezávislá na osobních názorech a postojích toho, kdo analýzu uskutečňuje“.²²⁹

15.2. Konkrétní obsahová analýza periodika Novinář

V praktické části své diplomové práce jsem se rozhodla analyzovat periodikum Novinář. Využila jsem metody kvalitativní obsahové analýzy. Ta je metodou, ke které je nutné, aby daný výzkumník přistupoval s otevřeným přístupem myšlení, postupným „čtením mezi řádky“ a vzájemnými spojitostmi. Teprve poté dochází k zjišťování závěrů a stanovování nových hypotéz o daném fenoménu.

Konkrétně se jednalo o analýzu aplikovanou na texty publikované v měsíčníku Novinář v letech 1968 – 1972. Nejprve byl vymezen soubor textů, přičemž relevantní byly všechny publikované články, úvodníky, úvahy, reportáže a polemiky v jednotlivých vydáních. Tímto způsobem bylo analyzováno celkem 385 publikovaných statí z daného období.

Využitím obsahové analýzy byly jednotlivé statě vyselektovány až na počet 111. Pro můj výzkum byly aktuální všechny články, jež mohly svým obsahem odpovědět

²²⁸ KRONICK, Jane C.: *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*. Sociologický časopis, 33, 1997, č. 1, s. 60-61. (<http://sreview.soc.cas.cz/cs/archive>)

²²⁹ LAMSER, *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 117.

na otázky: *Jak novináři smýšleli sami o sobě v dané době?, Jaká byla představa o jejich práci?, Jaká byla jejich role ve společnosti?, či Jsou patrné změny v jejich smýšlení během daného období?*

15.3. Analyzování měsíčníku Novinář

Články jsem pro lepší orientaci rozdělila do několika kategorií. Zjistila jsem, že lze mezi všemi články vysledovat přibližně pět tematických skupin:

1. způsob vzdělávání novinářů,
2. jakým způsobem se diskutovalo o přijímání nových členů do novinářského Svazu,
3. důležitým bodem bylo samozřejmě pochopení a vnímání svobody slova,
4. s tím úzce souvisely změny společenských poměrů během let 1968 až 1972,
5. v neposlední řadě nejobsáhlejší kategorii tvořilo postavení samotné žurnalistiky a novinářů.

Samozřejmě je nutné podotknout, že některé články nebylo možno zařadit pouze do jedné kategorie, ale tematicky pokrývaly více kategorií. V takovém případě jsem daný článek řadila do každé takové kategorie.

Nyní je možné se blíže zajímat o jednotlivé kategorie a sledovat tak, jakým způsobem se novináři v měsíčníku SČN prezentovali a jaké tedy mohly být trendy v pojmání žurnalistiky.

15.3.1. Vzdělávání novinářů

Na začátku bychom se měli zaměřit na to, jak by se novináři měli zdokonalovat ve svém povolání a jak by měli obohacovat své znalosti. Dále je třeba také klást důraz na zlepšení profesionality novinářského povolání. A v neposlední řadě analyzovat, jaké školy a dovednosti novináři ke svému povolání tehdy potřebovali.

První zajímavostí je jistě to, že o tématu vzdělávání novinářů, ať už v jakékoli podobě, se psalo v období Pražského jara, tedy v roce 1968, a další zmínky o vzdělávání

novinářů se objevily až v roce 1971 a 1972. Před létem 1968 píše Alena Rauchová o nutnosti soustavného doplňování vědomostí: „*V současné době pracuje v redakcích tisku, rozhlasu a televize celkem přes 350 absolventů novinářského studia na katedře publicistiky University Karlovy. Kromě toho působí v redakcích novináři, kteří získali po r. 1945 absolutorium na Vysoké škole politické a sociální (později Vysoké škole politických a hospodářských věd), na bratislavské universitě a na vysokých školách novinářských v zahraničí. Všichni tito novináři jsou dnes postaveni před společný problém, který je v podstatě celosvětovým problémem. Vysokoškolské vzdělání přestalo být uzavřeným a definitivním systémem... Odborník, který si chce udržet potřebnou úroveň, si musí v rámci své specializace a příbuzných oborů vědomosti soustavně doplňovat. Jedním ze způsobů, jak poskytovat absolventům vysokých škol nejnovější poznatky a základy nových disciplín je postgraduální studium.*“²³⁰ I vyjímaje tento článek lze zjednodušeně říci, že v roce 1968 se kladl důraz především na potřebu studia a vzdělávání stávajících novinářů a na lepší podmínky pro studium a pro profesionalizaci novinářského povolání.

V roce 1971 a 1972 se pak setkáváme s články, jež se převážně týkají vzdělávání nových mladých novinářů a jejich zaškolení do novinářiny tak, aby takzvaně neselhali. Na toto téma se v *Novinář* rozepsal Vilém Nový²³¹: „... co by nám byla platná sebevyšší kvalifikace a profesionální znalost novináře, kdyby při prvním nárazu či komplikaci selhal! Dodnes máme v živé paměti bankrot těch mnohých novinářů, z nichž mnozí vykazovali mimořádné profesionální kvality, když v letech 67, 68 a 69 selhali, zradili to, co je základem naší novinářské etiky – svou marxisticko-leninskou zásadovost... Proto dnes jako dříve je alfou všeho novinářského vzdělávání marxismus-leninismus a taková výchova, která nás učí ideje nejen si osvojit, ale vždy za každých okolností a proti všem a všemu je hájit.“²³²

²³⁰ RAUCHOVÁ, Alena. Postgraduální studium ekonomické publicistiky. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Čs. novinář, 1968, XX(7-8), 285.

²³¹ **Vilém Nový** (*16. 5. 1904 – † 1. 3. 1987); politik KSČ; v době normalizace poslanec Federálního shromáždění; stál za šířenými lži o smrti Jana Palacha.

²³² NOVÝ, Vilém. Z mých novinářských pamětí a zkušeností. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(9), 270-271.

Tyto články se také úzce dotýkají i méně otřelých témat, jako je využití nových metod a technologií v novinářině. V dubnovém čísle roku 1972 se tak v příspěvku Jiřího Jánoška²³³ můžeme dočíst: „*Dnešní novinář musí bezpodmínečně rozumět vědeckým metodám řízení, v éře vědeckotechnické revoluce si musí stále osvojovat hlubší a širší znalosti než dosud, neboť informace šířená mezi nejširší vrstvy obyvatelstva vyžaduje maximální přehled.*“²³⁴ Dále zde autor zdůrazňuje potřebu hnutí dělnických a rolnických dopisovatelů, které v SSSR již delší dobu fungují, zatímco „... v Československu zatím neexistuje přesný a organizovaný systém výuky dělnických a rolnických dopisovatelů. Zdá se, že u nás by tento systém výuky aktivistů mohl být jednou z cest, jak zdárně splnit daný úkol, zvýšit počet novinářů do roku 1975 o jeden tisíc pět set lidí.“²³⁵

15.3.2. Přijímání nových členů

S předchozí podkapitolou úzce souvisí problematika nových členů. O tom, že je nutné přijímat do redakcí nové, mladé členy, nalezneme články především z období od dubna roku 1969 do začátku roku 1971. Přitom důraz je kladen na ideovou výchovu nových publicistů tak, aby plně odpovídala politice KSČ. Objevuje se ale také otázka, zda noví novináři mohou nastolovat nové pohledy na problematiku doby.

Dne 17. dubna 1969 se na Pražském hradě konalo plenární zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, kde měl závěrečný projev nově zvolený první tajemník Ústředního výboru Gustáv Husák. V něm se jasně obrátil na média: „*Těžiště našeho úsilí musí být v tom, abychom seskupili v našich stranických redakcích ty schopné publicisty-komunisty, kteří se z vlastního přesvědčení a poznání hlásí k programu a východiskům listopadové rezoluce.*“²³⁶

²³³ **Jiří Jánošek** (*4. 11. 1943); novinář, publicista; v době normalizace působil jako kulturní redaktor a reportér v *Mladé frontě*.

²³⁴ JÁNOŠKA, Jiří. Plodné setkání. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1972, XXIV(4), 20 - 21.

²³⁵ Tamtéž, XXIV(4), 20. – 21.

²³⁶ Orgány ÚV KSČ o sdělovacích prostředcích. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(5), 147-148.

Výhrady ke stavu v redakcích však vyjadřovali i samotní novináři mezi sebou. Velmi ostře se tehdy ohradil v časopisu novinář František Nebl, tehdejší předseda pro členské záležitosti Svazu. Novináře, kteří aktivně působili před okupací Československa, zde posměšně nazývá „velikáši“, kteří „...se viděli světovými špičkovými esy mezi žurnalisty, vůdci ‚obludného‘ procesu v novinářské obci, velekněží demokracie (falešné, buržoazní), progresivity žvaněním nejprogresivnější...“ a snaží se tyto osoby před čtenáři zneuctít a pohanit. V opozici k nim pak v závěru staví nové, mladé a dle jeho mínění nadějně členy Svazu, kteří „...mají čisté svědomí, nezatížené různými buržoazními novinářskými manýrami, jež dosti hluboko zasáhly již před lednem 1968 a zejména po něm novinářskou praxi. Mají elán a chuť se angažovat. Jim bude patřit budoucnost... Probíhá zdravý proces; vypadávají členové nehodní, kompromitováni; a přicházejí členové noví, mladí, nezkažení, nadějní. Zrádci socialistické vlasti, prznitelé novinářského řemesla a umění jsou nahrazováni členy novými, oddanými své socialistické vlasti, oddanými dát své pero do služeb lidu, pro politiku Komunistické strany Československa.“²³⁷

Na to, jakým způsobem se mají začleňovat členové do redakcí, bylo v Novináři napsáno poměrně obsáhlé množství statí. Stejně tak zde bylo mnoho návodů a rad, jak pracovat s lidmi bez zkušeností, k čemu je lze a nelze pustit apod. Těžko říci, jak se pak takový nováček SČN po přečtení Novináře cítil. Ačkoliv na jedné straně bylo zdůrazňováno, že nastupující, mladí novináři jsou ti, kdo socialistickou žurnalistiku povedou k lepší budoucnosti, na straně druhé byly neustále zpochybňovány jejich kvality, dosavadní zkušenosti a někdy i ona ideová odpovědnost Komunistické straně Československa. Jeden z takových návodů na začlenění mladých novinářů do redakcí uvádí Jaroslav Havlíček v dubnu roku 1971²³⁸. Ve svém článku navrhoval, že efektivním řešením by mohlo být stanovení takzvaného redaktora-vychovatele, který by byl novým členům neustále na blízku a prováděl je redakcí. Účelem bylo pak především to, aby dohlížel na nové členy a jejich odpovědný přístup k novinářské práci, i ideovou příslušnost straně.

²³⁷ NEBL, František. Probíhá zdravý proces. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1970, XXII(9), 281-282.

²³⁸ HAVLÍČEK, Jaroslav. Poznámka k výchově mladých novinářů. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(4), 118.

15.3.3. Svoboda vyjadřování a její pojetí

Budeme-li zde probírat svobodu slova a vyjadřování, pak k ní zcela neodlučitelně patří zároveň otázka cenzury a cenzurních praktik. Tyto dva fenomény však proti sobě stojí v opozici. Ačkoliv jsem se na začátku zkoumaného období setkávala spíše s otázkou svobodného vyjadřování, postupem se v analýze stále častěji objevovaly články o nutnosti cenzurních zásahů. Přesto i v této oblasti lze podotknout následující: pokud bychom odhadovali, že po okupaci Československa v roce 1968 se rychle proměnily názory na potřebu cenzury a novináři přijali diktát Komunistické strany Československa o konsolidaci poměrů, bylo by to spíše překvapující.

Počátkem Pražského jara můžeme najít články pojednávající o tom, „... že je třeba otevřeně říci, že diskuse, polemika, osobní názor či stanovisko neohrožují státní zájmy, naopak jim mohou jen pomáhat“.²³⁹ Jednalo se o statě, v nichž jejich autoři zastávali jasný postoj proti cenzuře a omezování svobody projevu a vyjadřování. Jedním z takových byl i článek Egona Busche²⁴⁰, tehdejšího předsedy Klubu zahraničně politických redaktorů, v němž se ohradil proti cenzurování a omezování distribuce zahraničních periodik do Československa s odůvodněním, že by mohlo dojít k ideovému ohrožení redakcí. I proto autor článku podotýkal: „Některé redakce dostávají skutečně vše, popřípadě to dostávají rychleji, jiné jenom něco. Jinými slovy existují redaktori důvěryhodní a méně důvěryhodní. Protože jsou velmi mnozí z dotyčných kolegů členy mnohdy funkcionáři KSČ, znamená to, že také existují komunisté první a druhé kategorie. Ti druzí musí být chráněni před zhoubným vlivem buržoazní propagandy mnohem důsledněji, kdežto těm prvním lze natolik věřit, že těmto vlivům dokáží odolat sami.“ Poukázal tak na fakt, který se často objevoval: proč by například měl být samotný cenzor více ideově neovlivnitelný a odpovědný KSČ než samotný novinář nebo samotný lid? Proč je obecně nutné mít jakékoliv omezování publikování a kontrolní orgány, když se všude hovořilo o socialismu s lidskou tváří?

²³⁹ FRYDRYCH, Arnošt. Slovo k televizní publicistice. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(3), 73-74.

²⁴⁰ BUSCH, Egon. Kolem distribuce zahraničního tisku. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(4), 121-122.

Po okupaci Československa nastalo období, kdy se novináři se svými odhodlanými názory za svobodu slova podstatně umírnili a zvláště v bezprostředních týdnech po okupaci psali spíše opatrně. Snažili se vyjádřit solidaritu s politickou garniturou a nekomplikovat jí jednání s Moskvou. Přesto ale otázka svobody vyjadřování ze stránek měsíčníku nezmizela nadobro. Stanislav Maleček v zářijovém čísle píše: *„Jedna z jistot – a to podle našeho soudu nenahraditelných – nám bude zatím chybět. Svoboda tisku je nezanedbatelným právem každého kulturního národa... Bez svobody tisku nelze si žádný opravdový socialismus představit. Víme přitom, že budeme muset zacházet se svobodou slova moudřeji a obezřetněji. Nebude se na ní moci přiživovat nikdo, jehož cíle a záměry nebudou vycházet z naší socialistické společnosti,“* Dále pak autor hovoří o svém přesvědčení, že *„... extrémistické výstřelky, které se projevily po lednu, plynuly v převážné většině z toho, že po dlouhá léta byl novinářům dáván náhubek.“*²⁴¹

Mohlo by se tedy zdát logické, že pokud novinářům onen „náhubek“ bude vrácen, naleznou poměrně rychle zpátky cestu k žurnalistice, jejíž podoba by plně odpovídala představám KSČ, potažmo Sovětského svazu. Přesto ještě o několik měsíců později nalezneme články o tom, že novináři nemohou dovolit, aby se zastavil tok pravdivých informací. Že se nelze vzdát a ustoupit z idejí, ke kterým se na jaře 1968 přihlásili nejen oni, ale velká většina společnosti. Jiří Lederer tehdy psal: *„A i když nás taktická obezřetnost přivede k tomu, že nebudeme vytrubovat pravdu celou – i ta omezená pravda musí být jen a jen pravdou. Nemůžeme si dovolit popustit svá pera k psaní něčeho, za čím celou svou duší nestojíme, co není naším opravdovým přesvědčením.“*²⁴²

Závěrem k tomuto tématu si ještě dovolím jednu citaci z článku *Jak chápal Lenin svobodu tisku?*, který na začátku roku 1969 publikoval v Novináři Jaroslav Mareda. Byl to na dlouhou dobu posledním takto otevřeným článkem o problematice plíživé cenzury, která se opět nastolovala, a který opět po roce 1968 otevřeně kriticky hovoří o této problematice bez ústupků. *„Nikdo jistě nepopře, že základním omezením nebo dokonce úplným popřením svobody tisku je jakákoliv cenzura. Stejně tak jako jiným omezením*

²⁴¹ MALEČEK, Stanislav. Hledání jistot. Novinář. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(9), 293-294.

²⁴² LEDERER, Jiří. Dělníci a novináři. Novinář. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(9), 338-339.

*svobody tisku vždycky bylo a je jakékoliv udělování privilegií opravňujících k vydávání novin a časopisů či povolávacích řízení, jak se tomu říká nyní... Tvrdilo se u nás, že svobodu tisku máme. Že máme dokonce velmi širokou svobodu tisku, že jsme Leninovy představy plně uskutečnili. Ponechme stranou to, o čem jsem se zmínil už v úvodu, že totiž obhájci ‚svobody tisku‘ u nás nedovedli vysvětlit, proč že tedy máme tiskový dohled, a museli se uchýlovat k vysloveným lžím... že prý prostřednictvím svých organizací má každý občan možnost se vyslovovat v tisku stranickém, odborářském, mládežnickém a podobně... Možná že by mohl, kdyby všechny tyto organizace byly řízeny demokraticky, kdyby se právě těchto organizací nebyvalo zneužívalo k manipulaci občanů a jejich umlčování. A tak se stalo, že za neustálého opakování Leninových myšlenek o tisku se tisk stal nástrojem nikoli demokratické kontroly zdola, ale byrokratického umlčování, dirigování a manipulování shora.*²⁴³

15.3.4. Změny společenských poměrů v očích novinářů

Další kapitolu tvoří podstatné zastoupení článků o tom, jakým způsobem by novináři měli být chápáni ze strany státu a především tedy samotnou komunistickou stranou. Jaké je celkové směřování společnosti a atmosféra v ní. A jak se toto společenské naladění projevuje zpětně v samotné práci novinářů. Nezajímala jsem se tedy jen o to, jakým způsobem novináři na stránkách periodika píší, ale především o čem píší a k jakým otázkám se vracejí. Zjednodušeně by se dalo říci, že se jedná o jakési srovnání svobodného období, které mohlo nastat během Pražského jara s obdobím normalizace, jež zde zavládlo krátce po okupaci vojsk Varšavské smlouvy.

O svobodném směřování novinářského povolání se v podstatě můžeme dočíst výhradně během roku 1968. Když mimo jiné v tomto roce novinář Robert Bakalář²⁴⁴ napsal článek o padesátinách časopisu Stráž lidu, neopomíjel v něm atmosféru doby. Doslova zde zdůraznil, že článek vznikl „... v údobí, které bylo a je pro tisk novým odrazovým můstkem a nadějnou perspektivou... Je to jednak prosincové a lednové

²⁴³ MAREDA, Jaroslav. Jak chápal Lenin svobodu tisku? *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(1), 3-5.

²⁴⁴ **Robert Bakalář st.** (*6. 6. 1940 – † 3. 8. 2011); *sportovní novinář, televizní redaktor a komentátor*.

*zasedání ÚV KSČ, jednak rozhodný postoj novinářů k nedostatkům v jejich vlastní práci i tvůrčí rozmach, kterého jsme svědky ve všech oblastech žurnalistické práce.*²⁴⁵

Demokraticky a optimisticky laděné články bohužel s nastupujícím konsolidačním procesem po okupaci Československa postupně vymizely. O rok později byla vyjadřovaná přesvědčení, že nejen novináři zcela jistě pochopí závažnou situaci v zemi a přizpůsobí svou činnost snahám o „uklidnění“ situace. Toto uklidnění však neznamenovalo nic jiného než podvolení se požadavkům sovětské propagandy. A tak se například na jaře roku 1969 můžeme dočíst: *„I pro nás je dnes základní otázkou, aby strana a její vedení získaly znovu plnou kontrolu, zejména ve stranickém tisku, aby měly jeho plnou podporu při realizaci přijatých usnesení.*²⁴⁶ Novináři se však nezabývali jen otázkou politických požadavků na ně samotné, ale někteří z nich se také kriticky ohrazovali vůči vedení svazu a snažili se prostřednictvím článků ostatní kolegy přesvědčit o nutnosti oproštění se od dob minulých, neboli od dob Pražského jara. Publicista Josef Valenta se k problematice vyjádřil v tom smyslu, že *„... staré vedení svazu nebylo s to normalizovat, natožpak rozvíjet tradiční přátelské vztahy a spolupráci s novinářskými organizacemi většiny socialistických zemí.*“ K situaci, která nastala po okupaci, pak dodal: *„Náš svaz přece nežije ve vzduchoprázdnu, působí na nás postupující politická konsolidace v celé společnosti. Řada novinářů dneska ví, kde je jejich místo, a počet těch, kteří chtějí pozitivně řešit problémy a aktivně podporují politiku vedení strany, den ode dne roste.*²⁴⁷

Názory na to, co přesně konsolidační praktiky jsou a čeho přesně by se měly týkat, se ale v jednotlivých příspěvcích lišily. Zůstává zde sice společný jmenovatel, a to jsou chyby, které přineslo Pražské jaro a ze kterých je nutné se poučit. Ale jasný závěr z těchto chyb nemůžeme vyvodit (a to i s ohledem na vydání dokumentů Slovo do vlastních řad a Poučení z krizového vývoje).

²⁴⁵ BAKALÁŘ, Robert. Padesát let čs. tisku: Stráž lidu strážcem práv dělnické třídy. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(4), 126-128.

²⁴⁶ Orgány ÚV KSČ o sdělovacích prostředcích. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(5), 147-148.

²⁴⁷ VALENTA, Josef. Doba zápasů i pozitivních činů. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(10), 289-290.

V roce 1970 pátral novinář Jaroslav Diblík²⁴⁸ po základní chybě, díky které došlo k uvolněnější atmosféře ve společnosti během Pražského jara. Tuto chybu spatřoval v problému, že se otázkám tisku před rokem 1968 věnovala moc malá pozornost a vše se řešilo jen pomocí cenzury, nikoli otázkou ideové výchovy novinářů.²⁴⁹ O víc jak půl roku později byla problematika a na stránkách Novináře stále řešena, ale za příčinu veškerého dění byla označována kádrová politika jako taková a určitý typ korupce v redakcích, jenž panoval jak během roku 1968, tak i před ním. Redaktor Jaroslav Smetana psal o situaci v redakci periodika Nová svoboda: „*Dělala se tehdy věru podivná kádrová politika. Dobrým doporučením bylo tehdy i to, že přijímaný redaktor pije a že tedy nepokazí partu: nevyžadovalo se třídní zakalení; měšťáckost byla stále více charakteristickým rysem složení redakce... Nikdo není andělem, ale uplatnit se v redakci, to vyžadovalo chodit s šéfem i jeho zástupcem denně na pivo i na tvrdší alkohol.*“²⁵⁰

15.3.5. Postavení žurnalistiky a žurnalistů samotných

V této části jsem sledovala především to, jak novináři vnímají své postavení ve společnosti, jaké je jejich vnímání o prestiži povolání a co si myslí, že se od novinářů očekává. A tyto problémy v podstatě odráží každý článek, neboť skrze něj novinář vyjadřuje své myšlenky.

I zde můžeme vnímat okupaci Československa jako významný přelom. Její důsledky se do podstaty žurnalistického povolání projevily poměrně záhy. Ještě během roku 1968 jsem se setkávala s články, které v sobě zahrnovaly otázky odpovědnosti novinářů ke společnosti. Později se tato odpovědnost novináře ke společnosti proměnila na povinnost novináře ve smyslu, co má dělat a plnit, aby se stal řádným novinářem.

²⁴⁸ **Jaroslav Diblík** (*16. 6. 1927 – † 12. 12. 1999); novinář; čelný funkcionář Svazu československých novinářů; za normalizace perzekuován.

²⁴⁹ DIBLÍK, Jaroslav. Dvě nesporná poučení: Příspěvek k analýze činnosti tisku. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1970, XXII(5), 143.

²⁵⁰ SMETANA, Jaroslav. Omládlá Nová svoboda. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(1), 13-14.

V roce 1968 se na stránkách *Novináře* setkáváme s velmi rozhodným postojem redaktorů k tehdejším nedostatkům společnosti. Novináři vyjadřovali, že: je nutné se starat o věci veřejné, burcovat k aktivnímu působení a účasti na budoucnosti národa; je nutné trvat na občanských právech; je nutné se profesně rozvíjet. Novinářskému povolání byla přitom přikládána poměrně vysoká prestiž. V červnovém čísle nalezneme kupříkladu polemiku nad potřebou publicistické činnosti. Redaktor Ján Koš píše: *„Publicistika svým obsahem, svým smyslem je neustále uskutečňování občanského práva a povinnosti: starat se o věci veřejné, zasahovat do nich, zkoumat život, upozorňovat na nové problémy, anebo na ně alespoň klást originální, osobité odpovědi“*.²⁵¹

S okupací Československa pak přichází apel na novináře, aby neztratili získanou důvěru lidu a vždy publikovali pravdivé informace. Krátce po okupaci tak bylo publikováno: *„Ať chceme, či nechceme, jsme součástí politické fronty. Ať chceme, či nechceme, zůstáváme i nyní spoluvůrci veřejného mínění. V sázce je přitom věc nejcennější: důvěra občanů, kterou jsme si za osm měsíců polednové politiky získali. Přitom dočasné omezení svobody tisku, které je výsledkem nové politické reality, nám značně ztěžuje vyjádřit to, čím žije a co cítí náš lid.“*²⁵² Důraz byl dále kladen na poskytování maxima informací, postupně ale i na aktivní podílení se na normalizaci společnosti a na rehabilitaci novinářské organizace. Poslání novináře se změnilo na plnění konsolidačních požadavků.

Od roku 1969 se stále více klade důraz na to, že novinářské povolání je jen jakousi formou, skrze niž si veřejnost uvědomuje samu sebe a své problémy. Hodnoty, které novináři propagovali, měly být jen hodnotami, které vytváří názory společnosti. Méně se zde již píše o tom, že by témata, která se objevovala v médiích, měla být ovlivňována problémy společnosti. Základem pro veškeré psaní se však stala úzká spjatost mezi médií a politickou aktivitou, vysoká ideová úroveň a angažovaná činnost žurnalistů. V roce 1969 se novináři na stránkách svého svazového periodika stále ještě jakýmsi způsobem utužovali v názoru, že je nutné zachovat si alespoň částečně nabytou svobodu

²⁵¹ KOŠČO, Ján. Prišiel jej čas: Polemika a spor už dávno patria na obrazovku. *Novinář*. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(6), 206-207.

²⁵² MALEČEK, Stanislav. Hledání jistot. *Novinář: Měsíčník Svazu čs. novinářů*. 1968, XX(9), 293-294.

z předchozího roku. Novinář Arnošt Frydrych²⁵³ si kladl dvě podstatné otázky: „... jsou sdělovací prostředky tlumočnickem státní a stranické ideologie a politiky? (jsou-li, jak plní svou úlohu). Anebo jsou samostatnou politickou silou vycházející z nekontrolovatelného veřejného mínění (a jsou-li, jakými prostředky tomu zabránit?).“ A zároveň si odpovídal: „Myslím, že jediná odpověď je v dohodě s publicisty a novináři, v hluboké informovanosti a důvěře. Administrativní zásahy jsou samozřejmě možné, naráží však nejen na mínění celé kulturní fronty, ale veřejnosti vůbec, která svobodu tisku a sdělovacích prostředků plným právem pokládá za součást svobody projevu. Historie patrně jednou promluví o sdělovacích prostředcích jinak, než se dnes uvažuje v praktické politice. To jí přenechme, ale pro daný okamžik jsou v důvěře uzavřené dohody nejlepší cestou, jak umožnit sdělovacím prostředkům, plnit hlavní poslání: být spoluvůrcem politiky a prostředníkem oboustranného toku informací. Bez obojího moderní demokratická společnost nemůže být.“²⁵⁴

Historie však ukázala, že od novinářů se v době normalizace očekávala především oddanost Komunistické straně Československa. Ostatně tomu odpovídají i články, které nalézáme na toto téma od roku 1969 dále. V té době byly vyzdvihovány zásluhy novinářů, kteří byli zároveň oddanými zastánci a členy KSČ. Přičemž bylo často podotýkáno, že jen novináři-komunisté mohou snadno a zcela pochopit problémy společnosti, zvláště pak problémy dělnické třídy.²⁵⁵ Od novinářů se očekávalo následování marxisticko-leninské ideologie, boj proti názorům škodlivým socialismu, tedy proti tzv. pravicově oportunistickým silám. Především pak dominovala politická provázanost žurnalistiky a politiky. Setkáváme se tak s články s obdobným obsahem: „...v novodobé žurnalistice má ideologie na žurnalistiku určující vliv. Není rozhodující to, co si novinář myslí o společenských procesech, důležité je z toho hlediska to, co bude muset udělat se zřetelem na své bytí, bytí třídy, skupiny, které je součástí.“²⁵⁶

²⁵³ **Arnošt Frydrych** (*1926); publicista a scénárista; působil v Československé televizi.

²⁵⁴ FRYDRYCH, Arnošt. Kolumbovo vejce sdělovacích prostředků. Novinář. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(1), 8-9.

²⁵⁵ SVOBODA, Jiří. Co se od nás žádá. Novinář. Praha 1: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(1), 5.

²⁵⁶ DARMO, Jozef. Ideológia, politika a žurnalistika: II. část. Novinář. Praha 1: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(5), 156-157.

Dalo by se také říci, že socialistický novinář v době normalizace byl obtěžkán množstvím úkolů a požadavků, které na něj byly kladeny. Ostatně doba normalizace s sebou přinášela především pokyny o tom, co se smí, co se musí a co se raději nesmí, od čeho je nutné se odpoutat. A tak se psalo, že socialistický novinář: „...nesmí blouznit o jakési nadtřídní žurnalistice, v tomto třídním tak ostře diferenciovaném světě, snít o absolutním, všelidském, nadtřídním humanismu, co mu z druhého břehu tak rádi a vytrvale podstrkávají... Kvalitu socialistického novináře určuje především jeho jasná ideová a politická pozice.“²⁵⁷ V dalším čísle Novináře se potom dočteme: „Společenské poslání komunistického socialistického novináře spočívá v tom, aby uvědoměle prosazoval politiku strany, socialistického státu a Národní fronty, v progresivním směru působil na změnu společenského vědomí a společenské praxe, podněcoval a rozvíjel tvůrčí iniciativu mas, stál na strážci celospolečenských zájmů... Novinář může naplnit toto své poslání úspěšně jen tehdy, jestliže je spjat s masami, shromažďuje a vyjadřuje jejich pokrokové zkušenosti, tlumočí socialistické veřejné mínění. Ze společenského poslání novináře vyplývá i jeho odpovědnost vůči straně a lidu.“²⁵⁸

15.4. Shrnutí prováděné analýzy na periodiku Novinář

Nyní se pokusím stručně shrnout, k jakým závěrům je možné po analýze článků v periodiku Novinář dojít. Zaměřím se na problematiku jednotlivých podkapitol a z každé vyvodím stručný závěr.

Z obsahové analýzy v oblasti *vzdělávání novinářů* vyplynulo, že pro novinářské povolání je nutné mít celou řadu sociálních a profesních dovedností, přičemž novinář by se měl celý život vzdělávat a zvyšovat tak svou profesní úroveň.

V problematice *přijímání nových členů* do Svazu čs. novinářů, potažmo do jednotlivých redakcí, lze vypožorovat, že je z dnešního pohledu zajímavé, jak se o tématu hovořilo převážně až od doby normalizace, zatímco během Pražského jara se personální otázky neřešily. Svaz se vždy zabýval problémy, které pro něj byly v té či

²⁵⁷ PODHARSKÝ, Ján. Kvalitu novin určuje kvalifikácia novinárov. *Novinář*. Praha 1: Vydavateľství Novinář, 1972, XXIV(3), 3-5.

²⁵⁸ VALENTA, Josef. V duchu politiky komunistické strany Československa. *Novinář*. Praha 1: Vydavateľství Novinář, 1972, XXIV(4), 3-5.

oné době aktuální. Během Pražského jara novinářskou obec však netrápila problematika nedostatku mediálních pracovníků. Kdyby i během uvolňující atmosféry Pražského jara existovala určitá motivace a plán, jak nalákat mladé a nové síly mezi novináře, mohlo se docílit pevnější struktury a personálního základu Svazu, jenž se pak mohl po okupaci Československa stát méně oblopným. A vzhledem k tomu, jak podstatným hybatelem veřejného mínění média v každé době jsou, mohla celková reakce na okupaci vyznít ve společnosti zcela jinak.

V oblasti *svobody projevu* se pohybujeme převážně v období roku 1968. Po okupaci se sice stále objevují rozhodné názory o tom, že je nutné nedopustit opětovné cenzurní praktiky, ale již začátkem roku 1969 jsou novináři povinni ustupovat. Často novináři argumentovali tím, že neohrožují státní zájmy, když píšou bez cenzury, a že je nutné otázky cenzury vyřešit zákonným způsobem. Ale po srpnu 1968 byl jejich boj za svobodu projevu poměrně marný. Přesto se snažili přesvědčovat tím, že za nimi stojí celá kulturní fronta a veřejnost, že zastupují tolik prosazovanou dělnickou třídu a že odmítají jakékoliv zkreslování informací. Historie ukázala, že strach, který vyvolávaly normalizační praktiky u každého z nich jako jednotlivce, nakonec donutil ty, kteří se nechtěli podvolit, opustit novinářské profese a ty ostatní ustoupit ze svých zásad.

Dalším tématem, kterým jsem se v rámci analýzy zabývala, byla otázka *změny nastavené společenské atmosféry*. Ve zkoumaném období se tato problematika podstatně proměnila obsazením Československa sovětskými vojsky a následným nastolením konsolidačního, potažmo normalizačního režimu. Přestože se nacházíme po celou dobu v období, kdy v našem státě panoval totalitní režim, tak v době Pražského jara bylo možné vysledovat určité uvolnění poměrů. To lze vidět především v tom, o jakých tématech a jakým způsobem novináři psali.

Otázka konsolidace tehdy prostupovala každým tématem společnosti a bylo by těžké najít oblast, které by se nedotýkala alespoň okrajově. S novinářskou konsolidací tak především souvisí výše zmíněné hledání nových, mladých novinářů, kteří by byli oddáni idejím KSČ. Stejně tak otázky cenzury jsou těsně spjaty se situací, která v té které době ve společnosti převládá. Proto můžeme říci, že vlastně veškeré články dotýkající se určité sebereflexe a pojetí novinářského povolání nám zároveň ukazují, jakým způsobem ta která doba sama sebe vnímala. A požadavky na plnění konsolidačního plánu, jež prosazoval

Sovětský svaz, potažmo Komunistická strana Československa, jistě ovlivnily chod české společnosti závažným způsobem.

Přesto je nutné se pozastavit nad tím, jak dlouho po okupaci Československa se na stránkách Novináře ještě objevovaly články a úvahy na téma: „*Co se mělo v roce 1968 udělat jinak?*“ a „*Jestli se novináři ze svých chyb poučili?*“ Kdyby se tato otázka řešila během roku 1969, s přesahem do roku 1970, tedy do doby, kdy v novinářském svazu již proběhly takzvané čistky, pak by jistě nebylo nutné se nad touto otázkou zamýšlet. Ale ostré články na toto téma se objevovaly ještě během roku 1970 i 1971. Již v menší míře vycházely v roce 1972, ale i tak zde byla tato otázka stále řešena. Opravdu tak dlouho trvalo, než se komunistickému režimu podařilo ustálit situaci v zemi a tedy i mezi novináři, nebo se jednalo o preventivní posilování komunistické ideologie?

Velmi zajímavým poznatkem je to, že budeme-li prolistovávat jednotlivé ročníky Novináře, tak v roce 1969 sice nalezneme články, které hovoří o neústupnosti z některých principů svobody nabytých v době Pražského jara, ale také zde byly publikovány články o nutnosti přistoupit na konsolidační požadavky a normalizovat situaci ve společnosti. A těchto článků přibývalo. Podíváme-li se na rok 1971 a 1972, tak se naopak začíná psát o nástupu konsolidačního režim a předchozí léta byla popisována jako prorežimně nevyhovující. Rok 1969 zde byl jasně označován jako období revolty, od které bylo nutné se oprostít.

Závěrem bych zde ráda v souvislosti s poslední kategorií, kterou jsem analyzovala, publikovala stručný výčet nejpodstatnějších témat o novinářích a žurnalistice jako takové. Daná tabulka nejužitečněji vyjádřila, jakým způsobem se měnilo vnímání a postavení, či poslání žurnalistů a žurnalistiky. V pravém sloupci tabulky tak můžeme vidět stručnou charakteristiku toho, jaká témata novináři během sledovaného období řešili. Jaké nároky kladli na svou profesi a jak se případně proměňoval vztah samotných novinářů a politické garnitury.²⁵⁹

1968	Rozhodný postoj novinářů k nedostatkům společnosti
	Podpora tvůrčího rozmachu
	Starání se o věci veřejné (zároveň jsou jimi ovlivňováni)
	Uskutečňování občanských práv
	Burcování k aktivní účasti na budoucnosti
	Psát jen pravdivé informace
	Neztratit důvěru lidu
1969	Probouzet zájem o volnočasové aktivity
	Zachycovat celkový obraz společnosti
	Aktivně se podílet na tvorbě obrazu veřejnosti
	Pomáhat k normalizaci
	Poskytovat maximum informací
	Rehabilitovat novinářskou organizaci, jinak nemůže dojít důvěře

²⁵⁹ *Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky*. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968 - 1972, XX - XXIV.

	Nedostatek duchaplnosti žurnalistiky
	Novinařina je forma, skrze níž si společnost uvědomuje samu sebe
	Postoj novináře = třídní vztah ke společnosti
	Novináři vytváří názory ve společnosti
	Novinařina a politika jsou úzce propojeny
	Nutné udržet ideovou úroveň a podporovat politická stanoviska
	Novinář se musí angažovat
	Poslání novinářů je konsolidace
1970	Novinařina musí být stranicky kritická a bojovnější
	Boj proti názorům škodlivých socialismu
	Novinář je především politický pracovník
	Boj proti pravicově – oportunistickým názorům
	Vázání jednotnou disciplínou, komunistickou odpovědností a marxisticko-leninským názorem
	Novinařinu uskutečňovat v souladu se stranickými orgány
	Starost o člověka, jeho práci
	Každodenní provázanost mezi novinářem a životem dělnictva
1971	Komunističtí novináři = funkcionáři – jednota uvnitř strany
	Předcházet destrukci společnosti
	Výchova mladých novinářů je posláním všech
	Vést obyčejné lidi napříč dobou
	Zvyšovat občanskou angažovanost k uskutečňování politiky strany
	Být rozvážným politickým činitelem ve své práci

	Uplatňovat marxisticko-leninskou metodu
	Prosazovat linii Komunistické strany Československa
	Formovat pozitivní společenské hodnoty
	Neztrácet třídní pohled na svět
	Čtenáři se musí aktivně podílet na tvorbě s novináři
1972	Podporovat vedoucí úlohu Komunistické strany Československa
	Být propagátorem politiky Komunistické strany Československa
	Sloužit výchově, poučení ale i zábavě
	Přispívat k marxisticko-leninskému uvědomění mas
	Uvědomovat si společenskou odpovědnost
	Psát = služba socialismu
	Zvyšovat svou profesionální úroveň
	Informovat, organizovat, vychovávat a učit lid
	Bezvýhradně sloužit pracujícím této země
	Být vždy komplexně připraven
	Mít jasnou ideovou a politickou pozici
	Mít zodpovědnost za politickou a kulturní orientaci společnosti
	Předkládat čtenáři pozitivní dojmy
	Být bojovníkem za socialistické ideály, za novou společnost
	Přispívat k podpoře světového pokroku a míru
	Mobilizovat veřejné mínění evropských zemí ve smyslu leninských zásad

16. Závěr

Diplomová práce se zabývala situací ve Svazu československých novinářů od Pražského jara 1968 po rok 1972, kdy se konaly první sjezdy novinářů v období normalizace. Rok 1968 je často vnímán jako mezník v naší historii. Někdy je možno zjednodušeně uvažovat o tomto roce jako o období, které přineslo socialismus s lidskou tváří, svobodu a prosperující období. Přičemž to vše bylo zastaveno vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. To, co přišlo po okupaci je pak označováno jako období normalizační. Předkládaná práce čtenáři měla objasnit, že tehdejší situaci nelze vnímat pouze „černobíle“. Během Pražského jara můžeme zcela jistě hovořit o svobodnějším období v zemi, které se dotklo všech oblastí života, včetně médií, novinářů i jejich Svazu. Ale podstatu těchto změn musíme vnímat současně s vyvíjející se problematikou od počátku 60. let. Vzhledem k tomu, že Československo v té době dospělo k momentu, kdy se vymezilo proti Stalinovu kultu osobnosti, kdy přistoupilo na potřebu ekonomických a sociálních reforem, kdy umělecká sféra dostala možnost se více projevat a kdy obecně docházelo k postupnému uvolňování poměrů ve společnosti, mohla se také progresivní část komunistických politiků semknout a od ledna 1968 apelovat na budování režimu, které se mělo přiblížit občanům. Nutné je však podotknout, že většina zastánců reforem nebyla proti socialismu, ale chtěli pouze prosazovat ideje, jež měly Komunistickou stranu Československa provázat s veřejností a oživit podporu její politiky. Československá společnost uvedenou transformaci uvítala. V průběhu roku 1968 bychom našli mnoho příkladů, kdy naopak lid svou iniciativou předběhl v reformách původní představu KSČ. Právě v mediální oblasti se tato situace projevila v porušování cenzurních příkazů, na které strana nakonec reagovala zrušením cenzury jako takové v červnu 1968. S uvedenou transformací režimu však nesouhlasil Sovětský svaz. Ten v průběhu roku neustále zvyšoval své požadavky na uklidnění situace. Spor mezi československou a sovětskou politickou garniturou vyvrcholil v srpnu 1968 obsazením naší země sovětskými vojsky. Tento násilný akt semkl československou veřejnost a přední představitele státu, kterým byla veřejně prezentována důvěra a do kterých byly vkládány naděje naší země. Moskva však odmítala ustoupit, neboť Československo bylo pro Sovětský svaz strategickým místem, které nechtěla ztratit. Byla nucena, stejně jako naši politici, taktizovat. Zvolila záměrný postup vzrůstajících

požadavků na Československo, ke kterým byla naše zem pod výhružkou represí nucena přistoupit. Českoslovenští politici tak byli zároveň pod tlakem požadavků z Moskvy i pod tlakem vlastních občanů. Zde vyvstává otázka, zda nebyla chyba, že veřejnost vždy nebyla obeznámena s úplnými požadavky Moskvy a že se k zmíněným ústupkům přistupovalo a spíše se jim vedení státu nepostavilo, ať by byla cena jakákoliv. Napjatá situace přinášela čím dál větší rozkol mezi samotnými představiteli státu. S postupující dobou ubývalo zastánců, kteří by bojovali za myšlenky Pražského jara. Prostor byl naopak dáván těm, kteří v intervenci vojsk viděli spřátelenou pomoc proti chystané kontrarevoluci a veřejně podporovali politiku Sovětského svazu. Navíc tyto postoje byly posilovány tím, že v Československu byl opět nastolen cenzurní systém, který korigoval publikační činnost. Za svobodu vyjadřování se postavilo v pookupačním období mnoho organizací a společenských institucí. Protestovaly proti zastavování některých periodik a publikování lživých informací o novinářích a jejich připravování kontrarevoluce. Historicky nejzásadnějším takovým protestem bylo sebevražedné upálení studenta Jana Palacha. Z dnešního pohledu se situace na počátku roku 1969 jeví tak, že prosazení nebo alespoň zachování reformních snah bylo již předem prohrané. Společnost totiž nebyla natolik jednotná, aby se dokázala postavit větší síle a vydobýt si svá práva. Přesto právě pohřeb Jana Palacha nebo výhra nad Sovětským týmem během Mistrovství světa v ledním hokeji byly náznaky, že vše nemusí být ztraceno. Avšak Sovětský svaz již promýšlel, jak se zbavit posledních zastánců reformních myšlenek ve vedení Československa. V dubnu 1969 byl zvolen ústředním tajemníkem KSČ Gustav Husák, kterého díky lobismu a diplomatickým jednáním nakonec podpořili i osobnosti spojené s Pražským jarem. S jeho příchodem však nastalo období tzv. Husákovy režimu, jenž se snažil machiavelisticky vyhovět všem požadavkům Sovětského svazu a vydobýt si poslušnost národa. Nastalo normalizování společnosti, které s sebou přinášelo mnohá represivní opatření.

Diplomová práce se nejvíce z této problematiky věnovala oblasti prověrek, výměně legitimací a vylučování členů Komunistické strany Československa, či případným restrikcím proti nestraníkům. Prověrky s sebou přinášely společenskou degradaci, omezování pracovních a studijních možností a postihovaly životy celých rodin. Společenské čistky probíhaly více méně od počátku roku 1970 a trvaly přibližně dva roky.

Jejich účelem bylo očistit společnost od protisocialistických živlů, jak bylo často prezentováno, ale zároveň také vybudovat systém podpory politiky KSČ u těch občanů, kteří prověrkami prošli. Poté, co se komunistickému režimu podařilo více méně uklidnit situaci dle svých i sovětských představ, nastalo opravdu znormalizované období. Doba, kdy vše plynulo se stejnou periodou, vše se opakovalo a ubíhalo bez větších veřejných konfliktů.

Situace v novinářském Svazu plně odpovídala průběhu obecného společenského dění. V roce 1968, během Pražského jara, se sice novináři přihlásili oproti ostatním uměleckým svazům veřejně k progresivním myšlenkám s mírným zpožděním, ale o to více se jich poté zastávali. V době okupace se média stala opravdu svobodně publikujícími. Právě i díky novinářům a jejich pohotovým reakcím a improvizacím bylo možné světu sdělit, že ve skutečnosti českoslovenští občané s intervencí vojsk nesouhlasí. Média se tehdy stala důležitým informátorem pro společnost a s nadsázkou můžeme říci, že díky uklidňování nastalé situace zachránila možná i mnohé lidské životy. Novináři byli v průběhu Pražského jara vnímáni politickou garniturou jako rovnoprávní partneři, kteří se podíleli na utváření veřejného diskurzu. I proto byla po srpnu 1968 situace v této oblasti komplikovaná. Znovuobnovení cenzury a dalších represivních opatření, jako bylo zastavování periodik, nemohlo být novinářskou obcí přijato bez odporu. Navíc za novináři stála velká část společnosti. Sovětský svaz i Komunistická strana Československa ale věděli, že je nutné mít média nejen na své straně, ale navíc mít v jejich vedení spolehlivé straníky a podporovatele. Výměny šéfredaktorů tak nastaly záhy po srpnu 1968. Stejně tak byl vyvíjen nátlak na Svazy novinářů (v této době byl Svaz syndikalizován na Svaz českých novinářů, Svaz slovenských novinářů a na Ústředí československých novinářů, které oba svazy zastřešovalo).

Vzhledem k znovunastoleným cenzurním opatřením byla často veřejně prezentována podpora normalizační politiky. Vrcholem se stalo publikování Slova do vlastních řad v květnu 1969, kterým se část novinářů veřejně vyhradila proti myšlenkám Pražského jara. Ačkoliv toto prohlášení nepodporovala většina novinářské obce, Svaz se začal postupně přiklánět k normalizační politice KSČ. Ostatně byl jedním z prvních uměleckých svazů (organizovaných v Koordinačním výboru tvůrčích svazů), jenž se za Husákovu politiku postavil.

Také v novinářských svazech probíhaly prověrky stejně jako v jiných organizacích a institucích. Díky nim bylo odejmuto členství bezmála dvou tisícům novinářů. Nejpodstatnějším dopadem tohoto kroku bylo, že mnoho nadaných a talentovaných novinářů muselo odejít ze svých profesí. Byli sociálně degradováni a často i jinak stíháni. V lepším případě mohli odejít do zahraničí, kde dále publikovali, ale velká část z nich neměla možnost nadále se svému povolání věnovat. Československá žurnalistika tak utrpěla náhlou ztrátou kvalitních a uznávaných novinářů. Bohužel tomu pak odpovídala úroveň médií během totalitního režimu, neboť novináři museli psát dle představ Komunistické strany. A osobně si myslím, že kdyby k tomuto násilnému odlivu kvalitních novinářů nedošlo a oni mohli dále působit v redakcích, inspirovat své mladší kolegy a vyvíjet žurnalistiku v teorii i praxi, projevilo by se to i do úrovně dnešní mediální oblasti. Neboť faktem zůstává, že po Sametové revoluci v roce 1989 pocítujeme v České republice absenci opravdu seriózních periodik a silných novinářských osobností, které by měly potenciál stát se vzorem etického chování pro celou společnost.

17. Summary

The diploma thesis was aimed to describe the situation in the Union of Journalists from Prague Spring era in 1968 to 1972, when first Congress of the Journalists took place during the normalization period. Year 1968 is often seen as a milestone in our history. About Prague Spring we can surely speak as about a period with more freedom in all aspects of society including media and their Union. But of course, main part of these changes should be perceived through their beginning in the 60's. Supporters of Prague Spring's reformation were not against socialism, they wanted to enforce the changes and ideas with the citizens in mind. Czechoslovak society welcomed these changes. With the transformation of the regime did not agree Soviet Union. Soviet Union and through the whole year they kept raising their demands on the tranquilization of the situation. The clash of Soviet and Czech politicians escalated in August of 1968 by Soviet Occupation of our country. Czechoslovak politicians were under the pressure of demands from Moscow, along with the pressure from their own citizens. Censorship was once more established in Czechoslovakia. The dictate of what to publish and what

not became the reality. In April 1969 was Gustav Husák elected as Secretary General of the Communist party of Czechoslovakia. The normalization period started. It brought many repressive measures. The diploma thesis is aimed on party screenings and following changes of identity cards and suspension of the members from Communist Party. Social purges lasted for about two years- from 1970. Their main goal was to purge the society from opponents of the regime, as well as to build the support of Communist party with the help of citizen who passed the screenings. Suspended citizens were social outcasts.

Situation in Union of the Journalists fully corresponded with the social course of events. In 1968, during Prague Spring, the journalists declared their agreement with progressive and they became their promoters. During the Soviet Occupation of our country was media an important information source of the society. Re-establishment of the censorship as well as other repressive measures like cancellation of printed media could not be accepted without protest. But in that time the journalist began to lose their unity and in their ranks the supporters of the regime began to spread. The climax of the support was beginning of publishing *Slova do vlastních řad* in May 1969, which defined the part of journalists disagreeing with ideas of Prague Spring. Communist party gained full devotion of the journalists in the end. They showed their allegiance in their Congresses in 1972. Their obedience was caused not only by censorship measures, but also by purging of the Union. In the Union screenings were usual as well as in other organisation and institutions. Thanks to them nearly two thousands of journalists from the Czech journalists' community lost their membership in the Union.

18. Bibliografie

Literatura

Alexander Dubček: *Od totality k demokracii: prejavy, články a rozhovory: výber 1963-1992*. 1. vyd. Editor Jozef Žatkuliak, Ivan Laluha. Bratislava: Veda, 2002. ISBN 80-224-0722-4.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024730288.

BERÁNEK, Jindřich, Jarmila CYSAŘOVÁ a Miroslav SÍGL (eds.). *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68 : kolektivní monografie o novinách, rozhlasu a televizi, ale především o těch, kdo je vytvářeli v předjaří a jaru 1968, kdy jsme se mohli stejně jako lidé kolem nás opět nadechnout, a kdo zůstali ideálům té doby věrni nejen v srpnu, ale také po srpnu*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013. ISBN 9788026052722.

CÍSAŘ, Čestmír. *Člověk a politik: kniha vzpomínek a úvah*. Vyd. 1. Praha: Etc publishing, 1998. ISBN 808600659X.

ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 8072770004.

Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 8024606321.

DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 8072392042.

EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 2007. ISBN 978-807-0219-034. Dostupné také z: www.ivysehrad.cz

FAJMON, Hynek (ed.). *Sovětská okupace Československa a její oběti*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 8073250489.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 8085931796.

HÁJEK, Miloš. *Paměť české levice*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011.

HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. ISBN 808527082X.

HEJZLAR, Zdeněk. *Praha ve stínu Stalina a Brežněva: Vznik a porážka reformního komunismu v Československu*. 1. vyd. Praha: Práce, 1991. ISBN 8020800557.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969: (pomocný studijní text pro gymnázia)*. 1. vyd. Praha: SPN, 1993. ISBN 8004261426.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o., 2010. ISBN 978-807-3676-988.

MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990. ISBN 8020002375.

LAMSER, V. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.

MALEČEK, Stanislav. *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968 - 1969*. 1. vyd. Praha: Klub novinářů Pražského jara '68, 1993.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675745.

MENCL, Vojtěch. *Křížovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN 8020601805.

MERVART, Jan. *Kultura v karanténě: umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 9788074223037.

PECKA, Jindřich, Jiří HOPPE a Josef BELDA. *Občanská společnost (1967-1970)*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 8085765500.

PECKA, Jindřich a Vilém PREČAN. *Proměny Pražského jara, 1968-1969: sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. 1. vyd. 1993: Nakl. Doplněk, 1993. ISBN 80-852-7010-2.

Pražské jaro 1968 a dnešek: Sborník z konference konané pořádané Syndikátem novinářů České republiky a Katedrou žurnalistiky FSV UK. 1. vyd. Jan Punčochář. Praha: Syndikát novinářů ČR, 2008.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789267.

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1945-1992.* Bratislava: Academic Electronic Press, 1998. ISBN 8088880114.

RUML, Jiří. *Díra v hlavě.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

Sborník Národního muzea v Praze: K našemu století médií; Příspěvky k poznání role masových médií ve 20. století. Martin Sekera, PhDr. Helga Turková. Praha: Národní muzeum, 2008. ISSN 0036-5351.

SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení.* 3., nezměn. vyd. Překlad Barbara Köpplová. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4.

SUKOVÁ, Jana. *Svaz českých novinářů v období Pražského jara.* Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

SÍGL, Miroslav. *Události totality, svobody a demokracie: (1989-1990).* 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 9788072687534.

ŠIK, Ota. *Jarní probuzení: iluze a skutečnost.* Zürich: Polygon, 1989.

TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií.* Praha: Portál, s.r.o., 2010, 293 s.

VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968.* Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN 80-204-0179-2.

Zákon, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. In: *81/1966 Sb.* Praha: Parlament, 1968, ročník 1968, číslo 84.

Zákon o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. In: *127/1968 Sb.*. Praha: Parlament, 1968, ročník 1968, číslo 127.

Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku. In: *99/1969Sb.*. Praha: Federální shromáždění, 1969, ročník 1969, číslo 99.

Periodika

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(3).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(4).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(6).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(7-8).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968, XX(9).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. 1969: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(1).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. 1969: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(5).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. 1969: Vydavatelství čs. novinář, 1969, XXI(10).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1970, XXII(5).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1970, XXII(9).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(1).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(4).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1971, XXIII(9).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1972, XXIV(3).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství Novinář, 1972, XXIV(4).

Novinář: Měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky. Praha: Vydavatelství čs. novinář, 1968 - 1972, XX - XXIV.

Mladá fronta: deník mládeže. Praha 1: Sdružení organizací dětí a mládeže ČSR v Mladé frontě, 1969, XXV(102).

Nová svoboda: deník Komunistické strany Československa pro ostravský kraj. Ostrava: Krajské vedení KSČ, 1969, XXV.(29.3.).

Reportér: Týdeník pro politiku, kulturu a sport. Praha 1: Svaz českých novinářů, 1969, IV.(5).

Reportér: Týdeník pro politiku, kulturu a sport. Praha 1: Svaz českých novinářů, 1969, IV.(12).

Rudé právo. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1969, 49(80).

Prameny

NA, ASYN, k. 198. *VI. sjezd československých novinářů (ČSSN), 17. – 18. 5. 1972.*

NA, ASYN, k. 199. *VI. sjezd československých novinářů (ČSSN), 17. – 18. 5. 1972.*

NA, ASYN, k. 200. *VI. sjezd československých novinářů (ČSSN), 17. – 18. 5. 1972.*

NA, ASYN, k. 201. *Souhrnné zprávy o činnosti SČSN mezi sjezdy.*

NA, ASYN, k. 340. *Materiály k vydávání svazových periodik Novinář a Reportér.*

NA, ASYN, k. 357. *Zápisy ze schůzí Komise pro zahraniční styky.*

NA, ASYN, k. 557. *Ústřední výbor Ústředí novinářů ČSSR.*

NA, ASYN, k. 558. *Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR.*

NA, ASYN, k. 559. *Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR.*

NA, ASYN, k. 560. *Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR.*

NA, ASYN, k. 561. *Předsednictvo Ústředního výboru Ústředí novinářů ČSSR.*

NA, ASYN, k. 582. *Ústřední výbor SČN 1968 - 1972.*

NA, ASYN, k. 595. *Korespondence, odpor proti zastavení svazového periodika Reportér.*

NA, ASYN, k. 596. *Seznamy vyloučených novinářů 1970 – 1971.*

NA, ASYN, k. 945. *II. sjezd Českého svazu novinářů, 24. – 25. 4. 1972.*

NA, ASYN, k. 946. *II. sjezd Českého svazu novinářů, 24. – 25. 4. 1972.*

NA, ASYN, k. 947. *II. sjezd Českého svazu novinářů, 24. – 25. 4. 1972.*

NA, ASYN, k. 1076. *Celostátní aktiv novinářů v roce 1971.*

NA, ASYN, k. 1136. *Zápisy ze schůzí Komise pro členské záležitosti.*

NA, ASYN, k. 1138. *Seznamy členů svazu novinářů.*

NA, ASYN, k. 1143. *Komise pro výměnu novinářských průkazů, Komise čestného soudu, Komise přijímací.*

Elektronické zdroje

Český rozhlas [online]. Praha: Český rozhlas, ©1997-2016 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>

Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2016 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/>

Diblík, Jaroslav, 1927 - 1999. In: *Středočeská vědecká knihovna v Kladně* [online]. Kladno: IPAC - Cosmotron Bohemia, s.r.o., ©1993-2016 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://svk7.svkk1.cz/ar1-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0205248-Diblik-Jaroslav-19271999/

Jiří Vančura. In: *Listy: Dvoutměsíčník pro kulturu a dialog* [online]. Burián a Tichák s.r.o., ©2003-2011 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/autori.php?jmeno=vancura>

KRONICK, Jane C.: *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*. Sociologický časopis, 33, 1997, č. 1, s. 60-61. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/archive>

PETŘÍK, Michal. Čtyřicáté výročí traumatu normalizace. In: *Revuepolitika* [online]. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/99/ctyricate-vyroci-traumatu-normalizace>

Poučení z krizového vývoje. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/pouceni-z-krizoveho-vyvoje>

Slovo do vlastních řad. *Ceskatelevize.cz* [online]. Praha: Česká televize, 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1969/slovo-do-vlastnich-rad/>

Totalita.cz [online]. Praha: Tomáš Vlček, ©1999-2016 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

Zdroje obrazové přílohy

Obrázek č. 1 – 9 Národní archiv, archivní fond ASYN

Obrázek č. 10 *Reportér: Týdeník pro politiku, kulturu a sport*, 1969, IV.(12).

Obrázek č. 11 *Mladá fronta: deník mládeže*. 1969, XXV(102).

Obrázek č. 12 – 18 Národní archiv, archivní fond ASYN

19. Seznam zkratek

ASYN	Značka Národního archivu pro dokumenty Svazu novinářů
ČSSR	Československá socialistická republika
Čs.	Československý
ČÚTI	Český úřad pro tisk a informace
ČTK	Česká tisková kancelář
KSČ	Komunistická strana Československa
NA	Národní archiv
NF	Národní fronta
NDR	Německá demokratická republika
PÚV KSČ	Plenární zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa
SČN	Svaz českých novinářů
SČSN	Svaz československých novinářů
SSN	Svaz slovenských novinářů
SSSR	Sovětský svaz
SÚTI	Slovenský úřad pro tisk a informace
ÚTI	Úřad pro tisk a informace
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

20. Obrazové přílohy

Seznam

Obrázek 1 - Dopis Svazu spisovatelů proti administrativním zásahům na Reportéra a Politiku.....	i
Obrázek 2 - Protest proti normalizačním restrikcím.....	ii
Obrázek 3 - Plné znění dopisu Jana Palacha.....	iii
Obrázek 4 - Reakce Předsednictva SČN na upálení Jana Palacha	iv
Obrázek 5 - Podpůrný dopis zaslaný SČSN po hokejových událostech 1969.....	v
Obrázek 6 - Podpůrný dopis zaslaný SČSN po hokejových událostech 1969.....	vi
Obrázek 7 - Protest proti osočování novinářů po hokejových událostech 1969.....	vii
Obrázek 8 - Blahopřejné telegramy svazů k zvolení G. Husáka ústředním tajemníkem KSCČ	viii
Obrázek 9 - Reakce Gustava Husáka na blahopřejné telegramy od novinářských svazů	ix
Obrázek 10 - Březnové vydání Reportéra, které vyšlo po MS v ledním hokeji 1969	x
Obrázek 11 - Prvomájové vydání MF z roku 1969 s černým nádechem jako znak odporu	xi
Obrázek 12 - Protestní dopis proti definitivnímu zastavení Reportéra a Listů.....	xii
Obrázek 13 - Posudek redakce ohledně vydání legitimací	xiii
Obrázek 14 - Posudek k výdeji nových legitimací	xiv
Obrázek 15 - Pozvánka na VI. sjezd SČSN.....	xv
Obrázek 16 - Průkaz delegáta/hosta na VI. sjezdu SČSN	xvi
Obrázek 17 - Seznam novinářů – emigrantů, obr. a-j.....	xvii
Obrázek 18 - Statistické údaje o novinářích k březnu 1972, obr. a-b.....	xxii

V Praze dne 13. listopadu 1968
5380/VM/wa

Předsednictvo vlády ČSSR
Předsednictvo ÚV KSČ,
Vládní výbor pro tisk a informace
P r a h a

Vážený soudruzi,

Jménem naší spisovatelské obce vyslovujeme hluboké znepokojení nad administrativními zásahy proti časopisu Reportér a Politika a protestujeme proti nim. Omezení vydávání těchto dvou významných týdeníků chápeme jako administrativní akt, prováděný nejen proti těmto dvěma časopisům, ale proti celé naší kulturní frontě.

Žádáme, aby oba administrativní zásahy byly odvolány, a to v zájmu normalizace poměrů, jak ji čs. politické a státní orgány stále zdůrazňují.

Za

Česká část předsednictva ÚV sčss

Jaroslav Seifert
národní umělec Jaroslav Seifert,
dřádující předseda

Ne vědomí:
redakce časopisu Politika
redakce časopisu Reportér
Svaz čs. novinářů
Koordinační výbor tvůrčích svazů

Obrázek 1 - Dopis Svazu spisovatelů proti administrativním zásahům na Reportéra a Politiku

Soudruzi dělníci,

semkněte své řady na obranu práv, která nám upírají. Zakázat dovážení štvavých časopisů, "bílé knihy", vytí těch-ve Vltavě, to nedokáže nikdo. Zakázat našim novinářům časopis "Reporter" zakazovat našemu rozhlasu nás pravdivě informovat to dokáží!!!!

Proto budme jednotni, žádejme svobodu pro všechny, a nebudou-li naše požadavky splněny, budeme stávkovat všichni! Pamatujte, že kolem našich hrdinů, SVOBODY, DUBČEKA, se stahují nestvůry a ukládají o jejich život.

Budme všichni bdělí a nedopustme těm hienám aby vzali nad námi moc.!!

Soudruzi bděte!!!!

Obrázek 2 - Protest proti normalizačním restrikcím

Dopis Jana Palacha

Vzhledem k tomu, že se naše národy octly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem:

Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni pro naši věc se upálit.

Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň.

Naše požadavky jsou:

- 1) Okamžité zrušení cenzury
- 2) Zákaz rozšiřování Zpráv

Jestliže naše požadavky nebudou splněny do 5ti dnů, tj. 21.1.1969 a nevystoupí-li lid s dostatečnou podporou, tj. časově neomezenou stávkou, vzplanou další pochodně.

Pochodeň číslo jedna.

P.S. Vzpomeňme na srpen. Mezinárodní politice se uvolnil prostor pro ČSSR, využijme jej.

Obrázek 3 - Plné znění dopisu Jana Palacha

Předsednictvo Svazu českých novinářů na svém mimořádném zasedání v pondělí 20.1.1969 zaujalo tato stanoviska :

1) Poslední tři dny v naší zemi byly opět svědectvím, jak bolestně pociťuje naše veřejnost stále větší omezení v množství a obsahu informací, které jsou jí oficiálně k dispozici. Právě tato metoda vede k neklidu mezi našimi občany a nutně vyvolává pocit vyřezování z účasti na tvorbě politiky v naší zemi. Ačkoliv u nás neexistuje předlednová forma cenzury, různé, často nejasně a politicky necitlivé pokyny státních orgánů, omezující informační a organizační možnosti sdělovacích prostředků, vedly nyní ve svém důsledku k pobouření ve veřejnosti.

Předsednictvo SČN, vedeno usnesením mimořádného sjezdu SČSN v roce 1968, proto opětovně jedná se státními orgány i s představiteli politického vedení v českých zemích o zrušení takové praxe.

- 2) Současně vyzývá své členy, pracující v redakcích tisku, rozhlase i televize, aby informovali naše občany ve smyslu jejich požadavků co nejdůležitěji o všech dokumentech, událostech a akcích. Opakujeme, že jedině široká objektivní informace vede k pochopení politicky uváželných stanovisek, které je třeba k těmto akcím zaujímat, zabraňuje chaosu a ukvapenosti.
- 3) V souladu s dalším požadavkem naší veřejnosti, rovněž vyjádřené v odkazu Jana Palacha, obrací se předsednictvo SČN na Generální prokuraturu a vládu ČSSR s požadavkem, aby zakázaly kolportáž ilegální tiskoviny "Zprávy" na našem území. Soudíme, že zákaz šíření této tiskoviny je plně v kompetenci našich orgánů a není - jak známo - v rozporu s mezinárodními závazky naší vlády. Současně bude třeba informovat o výsledku veřejnost tak, aby se předešlo dalším oprávněným pocitům bezmocnosti, které z mlčení kolem této záležitosti vznikají.
- 4) Litujeme, že nebyl zveřejněn dopis J.Palacha, který neobsahuje požadavky takového charakteru, jaké by už dříve nebyly zveřejněny. Zveřejnění dopisu by přispělo k uklidnění obyvatelstva už také proto, že by získalo pocit, že je otevřeně informováno a proto žádáme publikaci tohoto dokumentu.

Obrázek 4 - Reakce Předsednictva SČN na upálení Jana Palacha

VÝZKUMNÝ A ZKUŠEBNÍ LETECKÝ ÚSTAV
PRAHA 1 - LETĚNANY

Svaz Československých novinářů

Pařížská ul.
P r a h a

VÁŠ DOPIS ZNACKY / ZE DNE

NAŠE ZNACKA

VYRIZUJE / LINKA

PRAHA 1 - LETĚNANY

Č 2 1 1 9 9

Věc

Vážení soudruzi,

zasíláme Vám na vědomí stanovisko členů Revolučního odborového hnutí ve VZLÚ Letňany:

V těchto dnech došlo k velmi podstatnému zhoršení politické situace v naší zemi. V té souvislosti byla publikována stanoviska České vlády, Předsednictva ÚV KSČ a Federální vlády.

Závodní výbor ROH VZLÚ Letňany po projednání s členkou základnou zaujal toto stanovisko:

- 1) Plně odsuzujeme projevy hrubého vandalizmu, které se vyskytly v některých místech naší republiky a tím se ztotožňujeme se stanoviskem České vlády ze dne 29.3.t.r.
- 2) Odmítáme však názor Předsednictva ÚV KSČ, že tyto akce byly organizovány protisocialistickými silami a že byly podněcovány sdělovacími prostředky.
- 3) Odmítáme ty body prohlášení, které se zejména týkají censury tisku a hromadných sdělovacích prostředků, trváme na tom, sbychom byli objektivně informováni a to v nejširším slova smyslu, neboť jen objektivní informace jsou zárukou, že nebude docházet k deformacím.

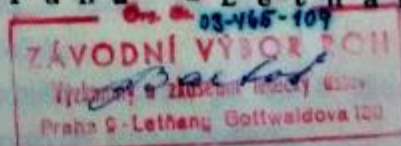
Obrázek 5 - Podpurný dopis zaslaný SČSN po hokejových událostech 1969

- 4) Hlavní příčinu současné napjaté situace vidíme v přítomnosti cizích vojsk na území ČSSR a zkompromitovaných osobností v čelných funkcích stranického a státního aparátu.
- 5) Důrazně protestujeme proti útokům na soudruha Smrkovského. V Prohlášení se kritizují některá jeho vystoupení, ale neříká se která, ani žádným jiným způsobem se blíže nedefinují jeho údajné přestupky. Jsme toho názoru, že více politického neklidu a rozporů s listopadovou resolucí přinášely vystoupení na příklad soudruhů Nového a Bilaka.
- 6) Nesouhlasíme se ztotožňováním pojmů antisovětlismus, antisocialismus a antikomunismus.
- 7) Žádáme, aby v nejkratším termínu byly vyhlášeny demokratické volby do zastupitelských orgánů a byla respektována svoboda a suverenita naší Československé socialistické republiky.

Členové ROH

Výzkumného a zkušebního leteckého ústavu

P r a h a - L e t ě n a n y .

Obrázek 6 - Podpůrný dopis zasláný SČSN po hokejových událostech 1969

Vášími přáteli!
Protestuji proti obvinění, které proti
Vám vnesl ÚV KSČ. Lidé vědí pravdu
a věří Vám. Horší už je to se stranou.
Pokud tam bude Bilak, Indra, Jateš,
Štrougal a ostatní kolaboranti tak důvěru
lidu nezíská.
Držíme Vám palce!
J. Hele

Obrázek 7 - Protest proti osočování novinářů po hokejových událostech 1969

příloha k bodu 2)

Telegram ZSN s. Husákovi:

Vážený soudruhu Husáku,

předsednictvo ZSN Vám upřímně blahopřeje k zvolení za prvního tajemníka ÚV KSČ. V této nanejvýš zodpovědné politické funkci přejeme Vám, vážený soudruhu Husáku, mnoho zdraví a síl v práci pro blaho našich bratrských národů.

Za předsednictvo ZSN

ing. Juraj Charvát
místopředseda

Valentin Podpera
vedoucí tajemník

Telegram SČN s. Husákovi:

Vážený soudruhu Husáku,

dovolte nám, abychom Vám blahopřáli ke zvolení prvním tajemníkem ÚV KSČ. Věříme, že v této své zodpovědné funkci učiníte vše pro to, aby Československá socialistická republika byla šťastnou vlastí obou našich národů.

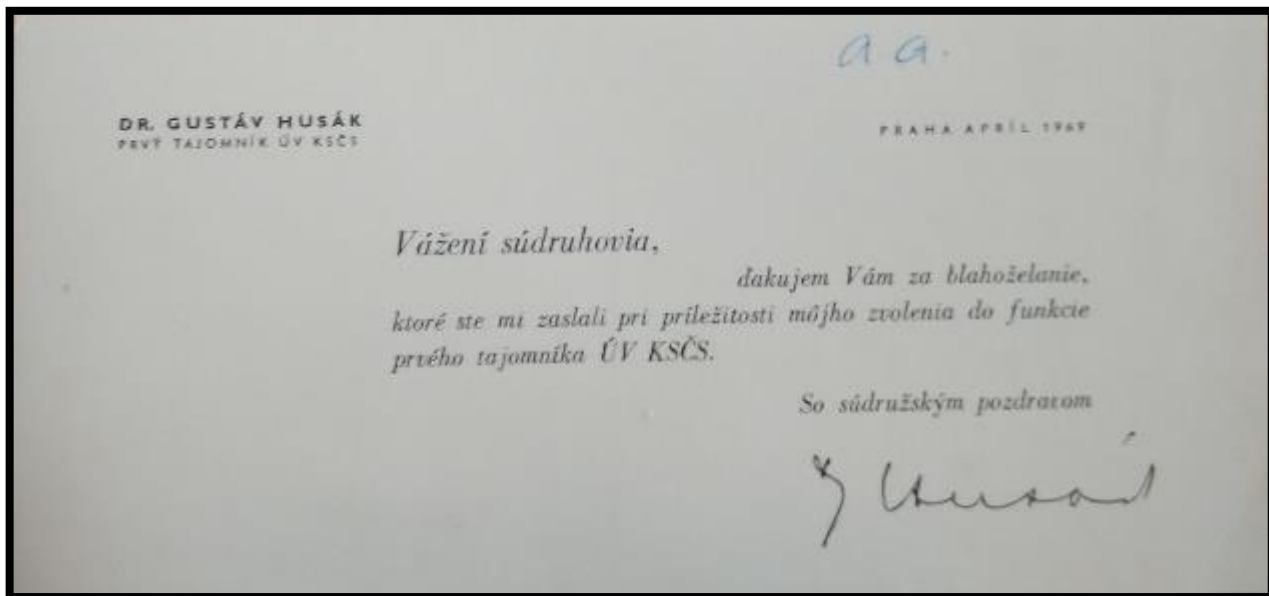
Jsme přesvědčeni, že v tomto úsilí Vás budou upřímně podporovat všichni čeští novináři, oddaní věci socialismu, humanity a svobody.

dr Vlado Kašpar
předseda SČN

dr Stanislav Maleček
vedoucí tajemník SČN

18.4.1969

Obrázek 8 - Blahopřejné telegramy svazů k zvolení G. Husáka ústředním tajemníkem KSČ

Obrázek 9 - Reakce Gustava Husáka na blahopřejné telegramy od novinářských svazů

Obrázek 10 - Březnové vydání Reportéra, které vyšlo po MS v ledním hokeji 1969

7 KVĚTEN 1969 ■ ROČNÍK XXV ■

PRAHA DENÍK MLÁDEŽE **MÁJOVÁ** **mladá fronta**

1 KČS ■ ČÍSLO 102 (7879) ■

S PŘÍLOHOU 52 **V předvečer 1. máje ve Španělském sále Pražského hradu**

Nvězda Krakovským

Sláva nejlepším pracovníkům

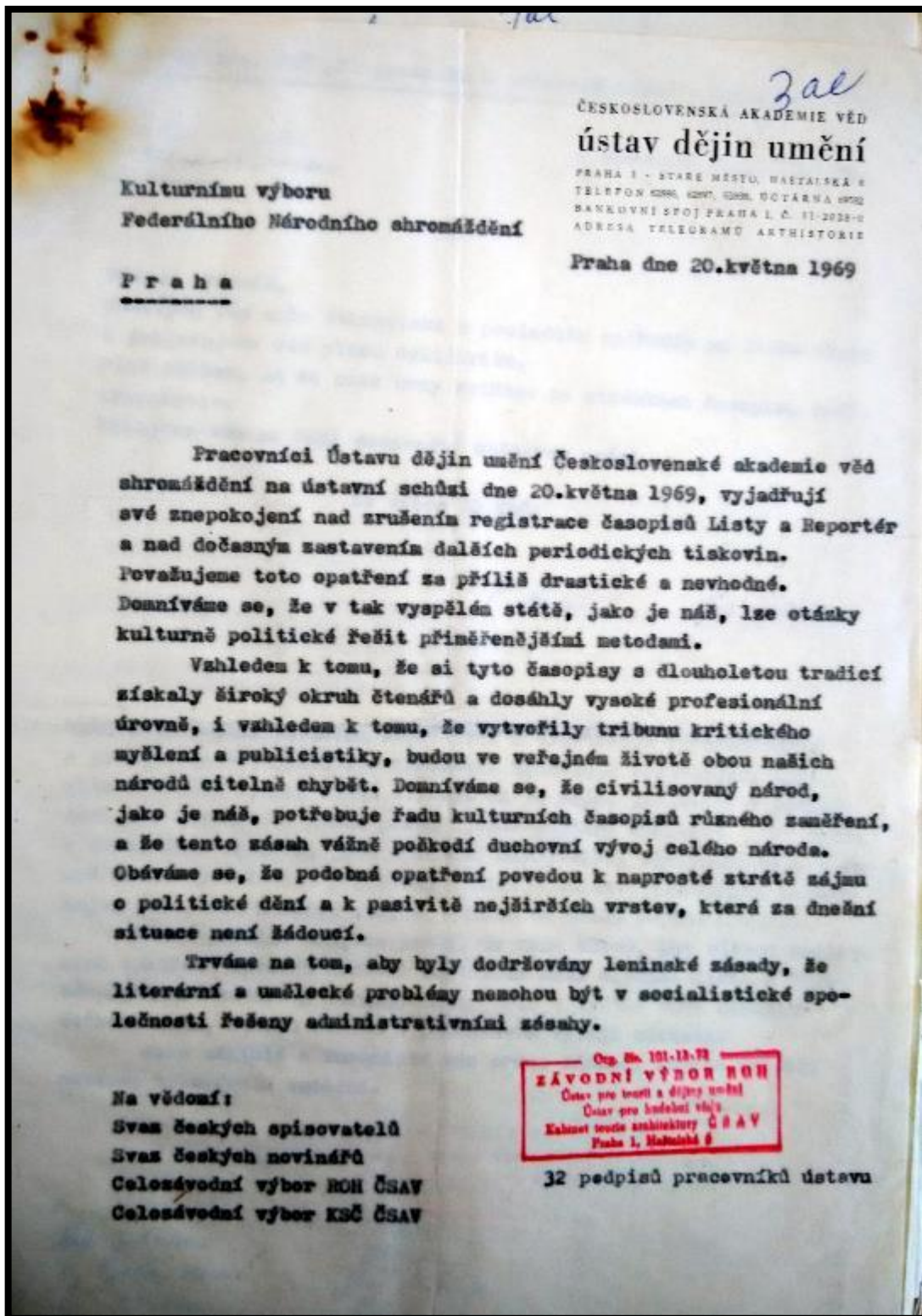
Blahopřání

Praga (Čes.). — Společný výhled Pražského hradu se stal vstřícným setkáním lidí z celého světa. V předvečer 1. máje se v Španělském sále Pražského hradu sešli pracovníci z celého světa. V předvečer 1. máje se v Španělském sále Pražského hradu sešli pracovníci z celého světa. V předvečer 1. máje se v Španělském sále Pražského hradu sešli pracovníci z celého světa.

Praga (Čes.). — Společný výhled Pražského hradu se stal vstřícným setkáním lidí z celého světa. V předvečer 1. máje se v Španělském sále Pražského hradu sešli pracovníci z celého světa. V předvečer 1. máje se v Španělském sále Pražského hradu sešli pracovníci z celého světa.

Obrázek 11 - Prvomájové vydání MF z roku 1969 s černým nádechem jako znak odporu

3al

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD
ústav dějin umění
PRAHA 1 - STARE MĚSTO, HASTALSKÁ 6
TELEFON 42260, 42267, 42268, ÚČTARNA 49202
BANKOVNÍ SPOJ PRAHA 1, Č. 31-2023-0
ADRESA TELEGRAMU ARTHISTORIE
Praha dne 20.května 1969

Kulturnímu výboru
Federálního Národního shromáždění

P r a h a

Pracovníci Ústavu dějin umění Československé akademie věd shromáždění na ústavní schůzi dne 20.května 1969, vyjadřují své znepokojení nad zrušením registrace časopisů Listy a Reportér a nad dočasným zastavením dalších periodických tiskovin. Považujeme toto opatření za příliš drastické a nevhodné. Domníváme se, že v tak vyspělém státě, jako je náš, lze otázky kulturně politické řešit přiměřenějšími metodami.

Vzhledem k tomu, že si tyto časopisy s dlouholetou tradicí získaly široký okruh čtenářů a dosáhly vysoké profesionální úrovně, i vzhledem k tomu, že vytvořily tribunu kritického myšlení a publicistiky, budou ve veřejném životě obou našich národů citelně chybět. Domníváme se, že civilizovaný národ, jako je náš, potřebuje řadu kulturních časopisů různého zaměření, a že tento zásah vážně poškodí duchovní vývoj celého národa. Obáváme se, že podobná opatření povedou k naprosté ztrátě zájmu o politické dění a k pasivitě nejširších vrstev, která za dnešní situace není žádoucí.

Trváme na tom, aby byly dodržovány leninské zásady, že literární a umělecké problémy nemohou být v socialistické společnosti řešeny administrativními zásahy.

Na vědomí:
Svaz českých spisovatelů
Svaz českých novinářů
Celosvárodní výbor RCH ČSAV
Celosvárodní výbor KSČ ČSAV

Čís. 101-13-78
ZÁVODNÍ VÝBOR RCH
Ústav pro teorii a dějiny umění
Ústav pro hudební vědu
Kabinet teorie architektury ČSAV
Praha 1, Maléškovská 8

32 podpisů pracovníků ústavu

Obrázek 12 - Protestní dopis proti definitivnímu zastavení Reportéra a Listů

Československý sport

ÚSTŘEDNÍ ORGÁN ČESKOSLOVENSKÉHO SVAZU TĚLESNÉ VÝCHOVY
REDAKCE PRAHA I, NA POŘÍČÍ 30

DÁLNOPIS:
č. 216 (00314)

TELEFONY:
centrála: 249451
kraj. sprav.: 227441
sporty: 241521
ulg. ZIV: 246670

Svaz českých novinářů

Pařížská ul. 9

Praha I

do rukou tajemníka s. Procházky

Svaz československých novinářů

Datum 11. 11. 1971

Č. j. Přílohy Vyřizeno

633

VÁŠE ZPRÁVA ZNAČKY ZE DNE

NAŠE ZNAČKA
gv/te

PRAHA
10. 11. listopadu 71

VĚC:

Vážený soudruhu,

KOMISE schválila dne

11. listopadu 1971

k výměně členských průkazů sdělují:

S. Dlakar Mašek pracuje velmi svědomitě a angažovaně na všech mu svěřených materiálech, které mají vysokou úroveň. Doporučujeme vydání legitimace.

S. Petr Šimek - ač pracuje v redakci první rok, plní svěřené úkoly v politicko-organizačním oddělení poctivě. Doporučujeme vydání legitimace.

S. Čeněk Kohlmann pracuje na úseku vedoucího výroby, je iniciativní, podílí se na řadě angažovaných materiálů. Je jednatelem ZV ROH. Doporučujeme vydání legitimace.

S. Zdeněk Paulů pracuje v oddělení kopané a má na starosti lyžařskou experturu. Je iniciativní a velmi pilný. Doporučujeme vydání legitimace.

S. Jiří Černý patří k oporám sportovního oddělení svými zkušenostmi, iniciativou. Ve svém sportu - cyklistice - je exponován, angažuje se pro socialistickou tělesnou výchovu. Doporučujeme vydání legitimace.

Čest práci!

Gustav Vlček, redaktor

VYŘIZUJE

TELEFON

ST 205-3014-65

Obrázek 13 - Posudek redakce ohledně vydání legitimací

1.0. Barboš

Dnešního dne se zastavil šéfredaktor časopisu ODBORÁŘ k
peheveru o vydání nových členských průkazů pro soudruhy :

- Vlastimil Vrkeč - byl při peheverech vyškrtnut ze strany.
Je to velmi dobrý a pilný novinář. Nikdy nedělal
protistranické materiály, jen politiku ROH -
rady pracujícím.
Trvale se s ním počítá ve funkci redaktora.
Doporučuje se vydání nového průkazu.
- Če r n o h l á v e k - byl vyškrtnut ze strany. Jde o bývalého
šéfredaktora, který byl přerazen do funkce tajemní
redakce. Dobře se stará o chod časopisu. Je pra-
cevně velmi svědomitý a seriózní.
Trvale se s ním počítá do funkce a doporučuje se
vydání nového průkazu.
- Ružena Sotranová - byla při peheverech vyškrtnuta ze strany. Vykonává
funkci technické redaktory a v r. 1972 odchází
do důchodu. Je to tichá a pracovitá soudružka.
Doporučuje se vydání nového průkazu.
- Z a j í c o v á - byla vyškrtnuta ze strany. Jde o talentovanou
novinářku, píše angažované materiály. Se souhlasem
ZO KSČ je navrhována do funkce v ZV ROH. Je s ní
počítáno v budoucnu jako s novým členem KSČ.
Doporučuje se vydání nového novinářského průkazu.

v Praze dne 11. listopadu 1971

KOMISE sevalifa dne

16 listop 1971

Obrázek 14 - Posudek k výdeji nových legitimací

ÚSTŘEDÍ NOVINÁŘŮ ČSSR
PRAHA 1, PARIŽSKÁ 9
TELEFON 66441-5

V PRAZE dne

Vážený soudruhu, soudružko,

Ve dnech 17. a 18.května 1972 se bude konat v Praze VI. řádný sjezd československých novinářů. Bude projednávat úkoly novinářů při realizaci usnesení XIV. sjezdu KSČ a otázky dalšího rozvoje novinářské organizace. Protože předpokládáme Váš zájem o toto významné jednání, dovoluujeme si pozvat Vás na tento sjezd jako hosta.

Sjezdové jednání začíná 17.května ve 13.00 hodin. K presenci hostů se dostavte do 12.30 hodin. Pro mimo-
pražské účastníky je zabezpečeno ubytování. Jsme přesvěd-
čení, že naše pozvání přijmete.

Se soudružským pozdravem

Dr Miloš M a r k o v. r.
předseda
Ústředí novinářů ČSSR

ing. Marcel N o l ě
tajemník
Ústředí novinářů ČSSR

M. Koleč

Příloha: Průkaz hosta

Obrázek 15 - Pozvánka na VI. sjezd SČSN

Obrázek 17 - Seznam novinářů – emigrantů, obr. a-j

J. VALCHA - J. LAPEČKA

České země

Seznam redaktorů - novinářů, kteří odešli
ze zahraničí (emigrovali) mezi 1.1.1968 - 31.3.1970

P a ř . číslo	Jméno:	datum nar.:	člen strany:	vyšší škola:	redakce a funkce, zař.:	stát a místo p obytu
1.	Veselý Ludvík	25.12.1920	vyškrtnut	FF nedokonč.	Listy zástupce šéfred.	NSR
2.	Liebm A.J.	2. 3.1924	vyloučen	vysokoškolské	Listy vedoucí redaktor	Francie
3.	Schulz Milan	6. 4.1930	vyškrtnut	vysokoškolské	Listy odborový redaktor	NSR
4.	Neumannová Zdenka	26. 3.1915	parast.čl.	úSO	Listy samostat. redaktorka	Švýcarsko
5.	Kareš Stenislav	25. 3.1934	nebyl	vysokoškolské	Sešity samostatný redaktor	Nový Zéland
6.	Diviš Ivan	18. 9.1924	nebyl	vysokoškolské	Sešity samostat. redaktor	NSR
7.	Hlovová Zdena	17. 1.1937	nebyla	VŠE	Domov redaktorka	NSR
8.	Jiří Jiří	30. 7.1942	---	---	Svět sovětů fotograf	Belgie
9.	Meixnerová Jiřina	16. 9.1928	---	SVĚ	Svět socialismu redaktorka	Francie
10.	Lien Jindřich	19. 3.1922	---	reálgymn.	Evobodná slova redaktor	Německo

- 2 -

11.	Krejčová-Hluchová Jana	15.12.1948	---	úSO	Lidová demokracie red. zahr. odd.	Švýcarsko
12.	Holubecký František	17. 7.1926	---	graž.škola	fotoreportér-1D	NSR
13.	Ströbinger Rudolf	5. 3.1931	---	vysokoškolské	Lidová demokracie zást. šéfred.	NSR
14.	Ungrád Zdeněk	1.11.1923	1945	základní	Jihočeská pravda redaktor	Francie
15.	Halendová Jarmila	12. 1.1935	1956	filelog. KU	Rovnost redaktorka	Švédsko
16.	Ferster Karel	5. 1.1927	1955	středoškolaké	Volkszeitung ved. zahr. rubriky	NSR
17.	Grimm Petr	2. 2.1935	1968	středoškolaké	Volkszeitung ved. kult. rubriky	Švýcarsko
18.	Burgerová Aretta	4. 6.1917	---	středoškolaké	Volkszeitung red. zahr. rubriky	NSR
19.	Ruhnová Alžběta	11. 1.1923	1945	středoškolaké	Volkszeitung red. vnitř. rubriky	Francie
20.	Wisnerová Žeňa	12. 7.1922	---	středoškolaké	MAGAZIN-Ce vás zají- má redaktorka	Švýcarsko
21.	Peterka Miroslav	1.12.1924	---	středoškolaké	KVĚTY fotoreportér	NSR
22.	Příbramská Markéta	10. 7.1920	---	---	Vlasta	?
23.	Pilmann Josef	18. 3.1929	---	bohoslovecká fakulta	Čs. sport ved. fotood.	Švýcarsko

24.	Vaněk Miroslav	9.12.1945	----	SVVŠ	Čs.spert. redaktor	?
25.	Hejra Josef	5. 4.1944	----	střed.prům.škola grafická	Odber.tělových. řas.-ved.fotoedd.	Švédsko
26.	Winterová Deralien	25.10.1917	----	ÚSV	Solidaritě sam.redakterka	Anglie
27.	Salar Gustav	28. 8.1916	1939	Vys.	V srdci Evropy sam.redaktor	Švýcarsy
28.	Škorýš Milan	10. 6.1930	----	ÚSV	V srdci Evropy sam.redaktor	NSR
29.	Zelená Marie	27.10.1938	----	ÚSV	Amatérská sočna redakterka	NSR
30.	Beregnanceurtová Monika	17.1.1923	----	?	Solidaritě	Francie
31.	Duvidová Hana	23.10.1931	1956	Právnická fak.	deník Práce sam.redakterka	?
32.	Sehnal Miloš	3. 8.1933	1962	ÚSV	deník Práce sam.redaktor	Švédsko
33.	Lhotová Olga	25.12.1927	----	Práv.fak.KU	Odberář redakterka	NSR
34.	Tůma Vladimír	25. 5.1947	----	základní	Standart pom.redaktor	?
35.	Kovář Ivo	19.11.1940	----	ČVUT	Stoj.výreba sam.r.dakter	?
36.	Šnajdrová Věra	2. 4.1927	----	reál.gymn.	Plyn - sam.redakterka	?

37.	Gandová Věra	4. 1.1929	1960	reál.gymn.	Finance a úvěr redakterka	?
38.	Hechmann Miroslav	22. 4.1930	1966	základní	Automobil ved.redaktor	?
39.	Biehalová Bělena	16. 8.1922	1946	reál.gymn.	Kvasný prům. sam.redaktor	?
40.	Hanšpíková Libuše	13. 8.1928	1948	reál.gymn.	Učitelaké noviny sam.redakterka	
41.	Babinec Milan	18.12.1937	---	edborné	Symposium výt.v.fotograf	?
42.	Tůma Adolf	15. 8.1932	1947	základní	Svět motorů sam.redaktor	?
43.	Pišera Miroslav	5. 5.1929	1947	ÚSO	Petápěš šifredaktor	?
44.	Křivan Jereimír	17. 2.1929	1952	Vys.	Střelecká revue sam.redaktor	Rakousko
45.	Vanišek Lubomír	18. 7.1929	1954	Vysokéškolské	Pea šifredaktor	USA
46.	Mifejevský Jan	6. 3.1941	---	?	ČTK sam.redaktor	?
47.	Krupková Jaroslava	17.10.1943	---	SVVŠ	ČTK redakterka	Itálie
48.	Beran Karel	6.12.1924	1950	ÚSV	ČTK ved.redaktor	Rakousko

49.	Hladká Anna	2. 7.1923	---	úsv	ČTK sam.red.překlad.	?
50.	Sautská Olga	11. 3.1936	---	v	ČTK sam.redakterka	
51.	Matějčková Ivana	9.10.1924	---	úsv	ČTK sam.redakterka	NSR
52.	Kozovič Mikuláš	25. 7.1919	ane	z	ČTK redakter spec.	?
53.	Král Karel	30. 7.1917	1945	v	ČTK redakter spec.	USA
54.	Štern Hanuš	20. 3.1925	1958	úsv	ČTK ved.redakter	NSR
55.	Tešková Ruth	8. 9.1925	---	gymn. v Anglii	ČTK redakter spec.	?
56.	Fišer Lubomír	4. 1.1928	1945	reál.gymn.	ČTK sam.děť.fed.	?
57.	Fišerová Katalin	4. 3.1937	---	v	ČTK sam.redakterka	?
58.	Gonda Artur	24. 9.1911	---	v	ČTK ved.redakter	NSR
59.	Senick Jindřich	16. 4.1924	---	úsv	ČTK vyd.redakter	?
60.	Horáková Irena	10. 6.1940	---	úsv	ČTK redakterka	Michov

61.	Fenstersteinová Hana	12. 7.1923	1958	reálné gymn.	ČTK red.spec.	Velká Brit
62.	Saumann Karel	7. 8.1919	---	v	ČTK ved.redakter	Videaň
63.	Prosepeová Alžběta	24. 2.1921	---	úsv	ČTK sam.red.překlad.	NSR
64.	Kříž Pavel	8. 3.1943	---	úsv	ČTK sam.redakter	USA stud.
65.	Fulcer Josef	20. 6.1933	---	v	ČTK sam.redakter	?
66.	Dezouška Vladimír	15. 5.1941	1968	úsv	ČTK red.specialista	Švýcarsko
67.	Kaczerová Helena	9. 2.1926	---	angl.jk. s mat.	ČTK red.spec.	Anglie
68.	Cibula Andrej	22.11.1924	---	úsv	ČTK red.spec.	NSR
69.	Havlíček Dušan	10. 9.1923	ane		ČTK zahř.spravedaj	Švýcarsko
70.	Kühnmann Ivan	1. 6.1945	---	úsv	ČTK sam.redakter	Francie
71.	Edda Daliber	15. 1.1941	---	v	ČTK sam.redakter	Švédsko
72.	Bešta Miroslav	16. 8.1927	1948	v	rozhlas HRPO-red.	NSR
73.	Bukavská Jana	24.5.1931	---	úsv	rozhlas HRK-red.	Austrálie

74.	Dzert Miroslav	11.12.1929	1964	V	rezhlas ZV-red.	NSR
75.	Cuhra Ivan	22. 7.1936	---	V	rezhlas ZV-red.	Dánsko
76.	Dandová Daniela	21. 7.1944	----	V	rezhlas ZV-red.	Kanada
77.	Ernest Richard	14. 6.1938	----	V	rezhlas HSPV-red.	Holandska- sti
78.	Fischerová Viola	18.10.1935	----	V	rezhlas HRLD-red.	Švýcarsko
79.	Fusch Wildm	22. 7.1923	1945	V	rezhlas HSE-korespondent	NSR
80.	Hořevská Alexandra	30.10.1933	----	ÚSV	rezhlas ZV-red.	Kanada
81.	Jezdinský Karel	7.11.1939	1968	ÚSV	rezhlas HSE-red.	?
82.	Kostová Danica	15. 4.1925	1945	ÚSV	rezhlas HV-red.	?
83.	Králová Olga	26. 2.1939	----	V	rezhlas ZV-red.	?
84.	Löfflerová Ilse	22.12.1922	----	Z	rezhlas ZV-red.	NSR
85.	Mocenské Loredana	20. 5.1929	----	Z	rezhlas ZV-red.	Švýcarsko
86.	Oxley Andrew	5. 3.1945	----	ÚSV	rezhlas ZV-red.	Anglie-náv vrat

87.	Součková Sylva	22. 2.1930	----	ÚSV	rezhlas ZV-red.	USA
88.	Šampalíková Hildagard	11.8.1946	----	ÚSO	rezhlas ZV-red.	Francie
89.	Štěpánková Tařana	26.12.1946	----	ÚSV	rezhlas HSE-red.	Israel
90.	Utitz Bedřich	20.11.1920	1945	ÚSV	rezhlas ZV-red.	NSR
91.	Vinař Jan	15. 7.1914	1945	V	rezhlas ZV-red.	Švýcarsko
92.	Vinařevá Věra	29. 2.1930	1966	SO	rezhlas HSPV-red.	Švýcarsko
93.	Velný Sláva	11. 8.1928	----	ÚSO	rezhlas HSPV-red.	NSR
94.	Živný Albert	20. 4.1930	----	ÚSV	rezhlas HSE-red.	?
95.	Feyfar Petr	17. 3.1940	----	V	rezhlas ZV-red.	Švýcarsko
96.	Prásek Jaroslav	24. 2.1931	1947	V	rezhlas Ústí ved.red.lit.red.	NSR Sreb.E
97.	Strnad Antonín	27. 4.1923	----	Z	rezhlas Ústí obah.red.	NSR Deutsche Welle
98.	Šeneráková Eva	22. 3.1932	vyloučena	ÚSO	rezhlas Hr.Králové přím.red.	Kanada

99.	Minařík Pavel	29.6.1945	----	Z	rezhles Brno red.elév	NSR
100.	Cíkl Ivan	10. 9.1929	1964	VŠPHV	televize zást.red.TM	?
101.	Deubak Josef	4.12.1944	---	FOM	televize red.TM	NSR
102.	Havlíčková Duňa	10.10.1940	1965	FOM	televize red.TM	Švýcarsko
103.	Höferevá Dagmar	24. 3.1944	----	SVVŠ	televize red.TM	NSR
104.	Chejlava Jan	6. 6.1933	1956	gymn. a nat.	televize zahr.čepisevstel	Ženeva
105.	Kvasnicová Alena	26. 3.1922	---	práv.fak.	televize red.Telexpertu	NSR
106.	Müller František	16. 8.1914	1945	gymn.	televize hlav.red.HR progr.	?
107.	Náprevařík Milan	26. 3.1931	----	FAMU	televize red.vys.děti a ml.	NSR
108.	Rohan Bedřich	14. 3.1920	1945	angl.univ.	televize zahr.čepis.	Francie
109.	Roman Zdeněk	1. 6.1934	---	FAMU	televize ved.obl.vys.TM	Francie
110.	Tesák Vladimír	11. 6.1919	1945	franc.gymn.	televize red.HR publ. a dek.	Bona, Via Rena 27

111.	Ušeň Jaroslav	27. 4.1940	---	FAMU	televize red.HR pro děti a mládež	NSR
112.	Winter Kamil	5. 4.1918	1945	fil.fak. 5 sen.	televize ved.red.TM	Anglie
113.	Gan Pavel	8. 3.1933	1960	fil.fak.	televize red.publ.	?
114.	Jánský Karel	28. 4.1923	----	Z	Zeměd.noviny sam.redaktor	Švýcarsko
115.	Salaquarda Zdeněk	29. 7.1930	----	V	Zeměd.noviny sam.redaktor	NSR
116.	Kusák Alexej	17. 2.1929	----	fil.fak.	Mladá fronta šéfredaktor	NSR
117.	Čechova Marcela	6. 6.1934	----	zen.techn.škola	MF redaktorka	Austrálie
118.	Havlík Jiří	26. 8.1929	----	fil.fak.	MF redaktor	Barousko
119.	Kaut Pavel	19. 4.1942	----	VŠR	MF redaktor	NSR
120.	Knopová Jitka	17. 5.1940	---	vyšší graf. šk.výtvarná	MF výt.v.redaktorka	Švýcarsko
121.	Šule Otto	27. 8.1913	1946	obch.akademie	MF redaktor	Švýcarsko
122.	Wagnerová Alena	18. 5.1936	----	VŠ novinářská	MF redaktorka	NSR

Obrázek 18 - Statistické údaje o novinářích k březnu 1972, obr. a-b

Skupiny redakcí	zákl.	školař. vzdělání všech	vyššíškolař.	z toho POK	člátko	angličtina	němčina	francouzština
Členové SCN								
ČTK, Rozhlas, Televize,								
Zpravodajský tým	22	210	109	89	279	199	200	95
Deníky	37	261	151	53	210	59	159	36
Týdeníky	36	138	101	31	149	34	112	23
Osobní redakce	4	205	205	61	309	203	137	88
Závodní čas. Praha	7	5	1	2	4	2	2	—
Volní novináři a publicisté	6	30	32	6	26	27	32	16
Dělníci	27	76	41	1	58	47	34	34
Krajské organizace	126	366	141	37	207	31	156	23
SCN celkem	256	1345	1039	191	1322	724	1099	322
Členové ZSN								
ČTK, Rozhlas, Televize, Film	2	36	139	16	152	29	63	19
Deníky	22	112	51	22	105	13	50	15
Týdeníky	11	36	31	15	79	12	60	11
Ostatní redakce	10	107	121	29	117	17	83	27
Závodní čas. Bratislava	1	16	4	2	10	—	7	1
Volní novináři a publicisté	—	4	3	1	3	1	2	1
Krajské organizace	19	123	46	11	165	1	22	2
ZSN celkem	65	558	441	115	571	80	321	76
SCN a ZSN celkem	321	1903	1480	306	1893	804	1420	398

STATISTIKA ČLENŮ SCN A ZSN K 1. BŘEZNU 1972
(podle vydávaných nových novinářských průkazů)

Skupiny redakcí	číslo	o 1. bř. 1970	měno	26.1.	o 25. 2.	o 12. 6. 30.	o 1. 9. 69.	o 1. 10. 69.	o 1. 11. 69.	o 1. 12. 69.
Členové SCN										
ČTK, Rozhlas, Televize,										
Zpravodajský tým	514	120	321	152	27	51	121	206	51	5
Deníky	391	97	310	75	22	49	77	163	72	5
Týdeníky	280	88	154	54	14	42	53	107	49	16
Ostatní redakce	694	119	414	314	7	43	179	259	172	34
Závodní čas. Praha	18	6	5	6	1	4	3	6	2	2
Volní novináři a publicisté	35	11	57	3	2	8	17	29	11	5
Dělníci	135	9	114	7	—	—	—	5	13	127
Krajské organizace	632	217	536	159	30	66	100	266	162	36
SCN celkem	2095	691	1955	712	131	171	361	1341	683	236
Členové ZSN										
ČTK, Rozhlas, Televize, Film	293	28	104	59	4	14	79	89	26	2
Deníky	221	38	153	35	7	23	47	64	32	5
Týdeníky	240	32	109	51	3	17	47	63	27	9
Ostatní redakce	238	29	171	67	1	4	55	64	45	35
Závodní čas. Bratislava	21	5	10	7	—	—	2	5	4	2
Volní novináři a publicisté	2	1	6	1	—	—	2	2	2	1
Krajské organizace	390	82	155	30	5	19	40	53	22	7
ZSN celkem	1064	178	621	213	24	41	338	400	168	69
SCN a ZSN celkem	3159	869	2576	925	127	212	707	1741	851	301